

სამართლებრივი წერა

სახელმძღვანელო

თბილისი
2017

წინამდებარე სახელმძღვანელო შექმნილია GIZ-ის (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) ფინანსური მხარდაჭერით. 1993 წლიდან GIZ-ი საქართველოში ხელს უწყობს სამართლისა და იუსტიციის რეფორმების გატარებას. სხვა ღონისძიებებთან ერთად GIZ-ი ზრუნავს იურიდიული ლიტერატურის შექმნასა და სამართლის პოპულარიზაციაზე. GIZ-ი არ იღებს პასუხისმგებლობას ნაშრომის შინაარსობრივი მხარის სისწორეზე.

- © მართლმსაჯულების გაძლიერებისა და სამართლებრივი განათლების ცენტრი, 2017;
- © ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2017;
ავტორები, 2017;
გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება, 2017.

სამართლებრივი წერა

სახელმძღვანელო

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სამართლის სკოლა
მართლმსაჯულების გაძლიერებისა და სამართლებრივი
განათლების ცენტრი

გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ)

სამეცნიერო რედაქტორი: კონსტანტინე კუბლაშვილი

ავტორები:
ზაზა მეიშვილი
ლაშა კალანდაძე
ნიკა გიგაშვილი
გიორგი ნონიაშვილი
სოფო წაქაძე
გოგა ჩიფჩიური

რედაქტორი: თამარ ბერიძე

პირველი გამოცემა
თბილისი, 2017

წინათქმა

ამ სახელმძღვანელოს შექმნის იდეა ავტორთა პირადი გამოცდილებიდან გაჩნდა. თითოეული მათგანი წლების წინ, უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის პერიოდში, თავად გრძნობდა სამართლებრივი წერის შესახებ სპეციალური საგნის ან თუნდაც მოკლე კურსის არსებობის საჭიროებას. სამწუხაროდ, ეს საკითხი დღემდე არ არის სრულყოფილად მონერსიგებული. გამოცემის ავტორები, რომლებიც უკვე პროფესორ-მასწავლებლები არიან, კარგად ხედავდნენ აღნიშნული პრობლემის სიმწვავეს არა მხოლოდ სტუდენტთა ნაშრომების შეფასებისას, არამედ სხვადასხვა საჯარო დაწესებულებებსა და მართლმსაჯულების სფეროში შექმნილ დოკუმენტთა შესწავლისას.

2015 წელს ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის სკოლაში ჩამოყალიბდა მართლმსაჯულების გაძლიერებისა და სამართლებრივი განათლების ცენტრი, რომლის ეგიდით ავტორებმა შეძლეს თავიანთი იდეის ხორცშესხმა. სამართლებრივი წერის შესახებ სისტემატიზებული პრაქტიკული სახელმძღვანელოს შექმნა შესაძლებელი გახდა გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის ორგანიზაციის (GIZ) ფინანსური და ტექნიკური დახმარებით. გერმანელმა პარტნიორებმა სწორად შეაფასეს იურიდიული განათლების სფეროში ასეთი სახელმძღვანელოს შექმნის მნიშვნელობა და დაუყოვნებლივ გამოეხმაურენ ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის სკოლისა და ცენტრის წინადადებას. ამისათვის მათ დიდ მადლობას მოვასხენებთ.

ავტორთა მიზანია სტუდენტებისათვის ხელმისაწვდომი იყოს პრაქტიკული სახელმძღვანელო, რომელიც მოიცავს აუცილებელ ინფორმაციას იმ მეთოდისა და წესების შესახებ, რაც საჭიროა სხვადასხვა სახის სამართლებრივი ტექსტის გამართულად ჩამოყალიბებისათვის. ამისათვის სახელმძღვანელოში წარმოდგენილია როგორც ზოგადად სამართლებრივი ტექსტის, ისე კონკრეტული იურიდიული დოკუმენტების შესადგენად საჭირო წესები (შესაბამისი მაგალითების მითითებით), აგრეთვე იურისტის მიერ სამართლებრივი ანალიზის მეთოდის გამოყენების, კონსულტაციის განევისა და წერილობითი კომუნიკაციის წარმართვის სპეციფიკა. სახელმძღვანელოში ასევე მოცემულია დანვრილებითი ინფორმაცია და პრაქტიკული რჩევები საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის, ელექტრონული ფოსტით წერის ტექნიკისა

და ეტიკეტის, ციტირების სტანდარტის, კვლევის პროცესში წყარო-თა მოძიების წესების, სასამართლოს გადაწყვეტილებათა მითითებისა და ანალიზის შესახებ. სახელმძღვანელოს ბოლო ნაწილში წარმოდგენილია სამართალშემოქმედებით პროცესში შესაბამისი დოკუმენტების (საკანონმდებლო წინადადება, საკანონმდებლო ინიციატივა, კანონის პროექტი, განმარტებითი ბარათი) შესადგენად აუცილებელი ნორმები და სათანადო მაგალითები.

სახელმძღვანელო სამართლებრივი წერის სფეროში სისტემატიზებული ნაშრომის შექმნის პირველი ცდაა. ავტორებს მიაჩნიათ, რომ მომავალში მისი დახვეწა და განვითარება ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება. ამავე დროს, მათ იმედი აქვთ, რომ სახელმძღვანელო ხელს შეუწყობს სამართლებრივი ტექსტების შედგენის საკითხში სტუდენტების ცოდნის დონის ამაღლებას და მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს შესაბამის უნარ-ჩვევებს. ეს კი, ალბათ დაგვეთანხმებით, ნებისმიერი სპეციალობის იურისტის მიერ იურიდიული დოკუმენტაციის მაღალ დონეზე მომზადების ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობაა.

შინაარსი

თავი პირველი – წერის მოსამზადებელი პერიოდი.....	10
I. არსებული მდგომარეობა და სავარაუდო/სასურველი შედეგი.....	10
1. მომზადება წერისთვის	10
2. საკითხის (თემის) შერჩევა.....	12
3. სამართლებრივი ნაშრომის სათაურის შერჩევა	13
4. თეზისის შექმნა.....	14
5. სქემის მომზადება	14
II. სტრუქტურა	16
1. სამართლებრივი ნაშრომის სტრუქტურა	16
2. შესავალი.....	16
3. ანალიზი (ძირითადი ნაწილი).....	17
4. დასკვნა.....	18
III. ფაქტები.....	19
1. ფაქტების მნიშვნელობა და მათი გააზრება.....	19
2. ფაქტების გადმოცემის ტექნიკა	21
IV. დროისა და რესურსების მენეჯმენტი.....	23
1. წერის გრაფიკის განსაზღვრა.....	23
2. სამართლებრივი ნაშრომის რედაქტირება	24
3. სამართლებრივი ნაშრომის გამოქვეყნება (პუბლიკაცია)	26
V. რისკების გათვლა.....	27
თავი მეორე – წერის პროცესი.....	29
I. მოქნილი სამართლებრივი წერის ტექნიკა.....	29
1. სიზუსტისა და სიცხადის ნაკლებობა. გაუგებარი ანალიზი.....	29
2. მრავალსიტყვაობა	30
3. მოკლედ და პირდაპირ წერა.....	30
4. პომპეზურობა და იუმორი.....	31
5. გამოიყენეთ სასაუბრო ქართული.....	31
6. გრამატიკული (მორფოლოგიური, სტილისტური და სხვა) შეცდომები და მათი მართებული ფორმები.....	32
II. ციტირების წესები და სტანდარტები.....	35
1. ციტირების სათანადო წესები.....	35
1.1. ერთი წყარო მეორე წყაროშია მითითებული – „მეორეული ციტირება“	37
2. პარაფრაზირება და პლაგიატიზმი.....	38

III. სამართლებრივი კვლევის წყაროები და საძიებო სისტემები.....	40
1. ქართულენოვანი საძიებო სისტემები.....	41
1.1 „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“	41
1.2. საქართველოს უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების საძიებო სისტემები.....	44
2. უცხოენოვანი საძიებო სისტემები	46
2.1. „ჰუდოკი“ (Hudoc)	46
2.2. „ჰეინონლაინი“ (HeinOnline)	51
2.3. „ვესტლო“ (Westlaw)	56
თავი მესამე – სამართლის პრაქტიკული გამოყენება	60
I. ადმინისტრაციული ორგანოებიდან საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვა ...	60
II. სასამართლო გადაწყვეტილებათა მოკლე მიმოხილვის მომზადება....	63
1. მოკლე მიმოხილვის ძირითადი ნიშან-თვისებები	63
2. მოკლე მიმოხილვის შედგენა	64
3. პრაქტიკული რჩევები.....	68
4. სასამართლო გადაწყვეტილების მოკლე მიმოხილვის სტრუქტურული მაგალითი	69
III. ელექტრონული ფოსტით წერის სტილი და ეტიკეტი	73
1. სტანდარტული წესები.....	73
2. რამდენიმე რჩევა ეფექტიანი ელექტრონული კომუნიკაციისთვის.....	74
3. ეტიკეტის საკითხები	75
4. მაგალითები.....	75
IV. სამეცნიერო სტატია, ესე, ბლოგი.....	78
1. სამეცნიერო სტატია.....	78
2. ესე	80
3. ბლოგი.....	80
თავი მეოთხე – იურისტი საქმეში	81
I. სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემის ხელოვნება	81
1. პირველი კომუნიკაცია	81
1.1. პირველადი ინფორმაციის შეგროვება	82
1.2. პირველადი სამართლებრივი ანალიზი	83
1.3. დამატებითი ინფორმაციის შეგროვება	83
1.4. საბოლოო სამართლებრივი ანალიზი	84
2. კონსულტაციის გაცემა და მისი შინაარსი.....	85
II. სამართლებრივი ანალიზის მეთოდი	86
1. ანალიტიკური პარადიგმა – დრეგდ (CREAC)	86

1.1. დასკვნა (დ).....	87
1.2. რეგულაცია (რ).....	87
1.3. განმარტება (გ).....	89
1.4. გამოყენება (გ).....	91
1.5 დასკვნა (დ).....	95
1.6. სამართლებრივი ანალიზის მეთოდის (CREAC) გამოყენება სასამართლო გადაწყვეტილების ჩამოყალიბებისას.....	95
III. მოთხოვნის შემონმების მეთოდისა	96
1. ნორმათა კლასიფიკაცია.....	97
1.1. მოთხოვნის წარმომშობი ნორმა.....	97
1.2. მოთხოვნის გამომრიცხავი ნორმა.....	98
1.3. დამხმარე ნორმა.....	99
1.4. ნორმა, რომელიც პირის (პირების) პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს.....	100
2. სუბსუმცია	100
3. ანალოგია	102
4. მოთხოვნის შემონმების რიგითობა.....	102
IV. სამართლებრივი ხასიათის წერილის შედგენა და შინაარსი	106
1. მიზანი	106
2. სტილი	106
3. სამართლებრივი ტერმინები	106
4. ფორმატი.....	107
5. შინაარსი და სტრუქტურა	107
5.1. კონსულტაციის გაცემის შესახებ წერილი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას (ნიმუში 1):.....	107
5.2. კონსულტაციის გაცემაზე უარის თქმის შესახებ წერილი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას (ნიმუში 2):.....	109
V. ხელშეკრულების შედგენა და მისი შინაარსი	117
1. ზოგადი საკითხები	117
1.1. მხარეთა ნების გარკვევა	117
2. ხელშეკრულების შინაარსი	119
2.1. ხელშეკრულება უნდა შეიცავდეს შემდეგ ნაწილებს (თავებს):.....	120
VI. სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებისას სხვა სასამართლოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოყენება	130
1. სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებისას სხვა სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოყენება	130

2. სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოყენება ..132

თავი მეხუთე – სამართალშემოქმედების პროცესი	136
I. შესავალი	136
II. საკანონმდებლო ინიციატივა	138
1. კანონის პრეამბულა	145
2. კარი (ნიგნი)	145
3. თავი	146
4. მუხლი	146
5. პუნქტი (ნანილი), შენიშვნა	146
6. ქვეპუნქტი	147
7. ხელმოწერის უფლებამოსილების მქონე თანამდებობის პირი.....	148
8. კანონის მიღების ადგილი და თარიღი.....	148
III. საკანონმდებლო წინადადება	148
IV. განმარტებითი ბარათი	150
V. რეფერენდუმი და პლებისციტი	154
ლიტერატურა:	156

თავი პირველი

წერის მოსამზადებელი პერიოდი

ავტორობის გამო სიამაყე არამც და არამც არ არის უკიდურესი ბოროტება... ასეთმა სიამაყემ შესაძლოა აიძულოს ადამიანი მძიმედ იშრომოს აუნერგელი ძალისხმევით. ყველაზე უხარისხო გადაწყვეტილებები დაწერილია სწორედ ისეთი მოსამართლეების მიერ, რომლებიც ამით არ ამაყოფენ და გადაწყვეტილების მომზადების პროცესს უბრალო რუტინად მიიჩნევენ. კარგად შესრულებული სამუშაოს გამო სიამაყე ნებისმიერ სფეროში პროფესიონალიზმის ნიშანია, მათ შორის იურისპრუდენციაშიც. ნაკლებად სავარაუდოა, რომ გადაწყვეტილება, რომლითაც ავტორი არ ამაყოფს, კარგი გამოდგეს.¹

I. არსებული მდგომარეობა და სავარაუდო/სასურველი შედეგი

1. მომზადება წერისთვის

სამართლებრივ ნაშრომზე მუშაობის დაწყებამდე ავტორმა, პირველ რიგში, უნდა გაიაზროს, რა მიზანს ემსახურება მის მიერ ნაშრომის შექმნა, და, შესაბამისად, რა სურს მასში აისახოს. სამართლებრივი ნაშრომის შექმნის მიზანი, როგორც წესი, მხოლოდ სხვა ავტორების მიერ მანამდე დაწერილის შეჯამება არ უნდა იყოს. ავტორმა ნაშრომში უნდა გამოკვეთოს არსებული სამართლებრივი პრობლემა (პრობლემები), შეაფასოს სხვა ავტორების მოსაზრებები ან შესაბამისი სასამართლო გადაწყვეტილებები და შემდეგ საკუთარი ანალიზის საფუძველზე წარმოადგინოს საკუთარი მოსაზრებები (წინადადებები, რეკომენდაციები) კონკრეტულ სამართლებრივ პრობლემასთან დაკავშირებით. ამდენად, აუცილებელია, ავტორს წერის დაწყებამდე, წინასწარ ჰქონდეს ნაფიქრი, თუ როგორ გადმოსცემს ყოველივე ზემოაღნიშნულს.

სამართლებრივმა ნაშრომმა სამართლიანად, ნათლად და ზუსტად უნდა წარმოადგინოს მნიშვნელოვანი ფაქტები, კანონის შესაბამისი

1. Robert, A. L., Some Observations Concerning Judicial Opinions, 61 Colum. L. Rev., 1961, pp. 810, 813.

სამართლებრივი ნორმები და მათი ანალიზით დაასაბუთოს დასკვნების სამართლიანობა.² შესაბამისად, ავტორმა უნდა გაითავისოს, რომ ზემოთ აღნიშნული პირობების დაუცველობამ შესაძლებელია საფრთხე შეუქმნას ნაშრომში მოცემული დასკვნების დამაჯერებლობას.

ავტორმა წერის დაწყებამდე, წინასწარ უნდა განსაზღვროს სამართლებრივი ნაშრომის მონახაზი – ის, თუ როგორ, რა გზით უნდა წარმართოს თავისი ნაშრომი. ეს მას შემდგომ, წერის პროცესში დაეხმარება. თუმცა შესაძლებელია ავტორმა წერის დაწყების შემდეგ შეიცვალოს თავისი აზრი. მაგალითად: შესაძლოა მან წინასწარ გადაწყვიტოს, რა მიმართულებით უნდა წავიდეს, მაგრამ წერის პროცესში აღმოაჩინოს, რომ უმჯობესი იქნება „სხვა მიმართულებით წასვლა“.

სამართლებრივ ნაშრომზე მუშაობის დაწყებამდე ავტორმა საკუთარ თავს უნდა ჰკითხოს:

- ასე იმიტომ ვწერ, რომ უფრო სწორია, თუ იმიტომ, რომ ასე ვარ მიჩვეული? იქნებ უკეთესი გზა არსებობს?
- არსებობს კი იმის მიზეზი, რომ ეს ნაშრომი სწორედ ასე იყოს ჩამოყალიბებული?
- დავწერო თუ არა ამ კონკრეტული ფაქტის შესახებ?
- განვიხილო თუ არა ეს საკითხი ვრცლად?
- ჩავრთო თუ არა ეს ციტატა?
- ეს წინადადება გასაგებია?
- მასში ყველა სიტყვა საჭიროა? და ა.შ.³

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ბუნდოვანება და ორაზროვნება ნაშრომის სანდოობას ვნებს.

ავტორმა აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს ის აუდიტორია, რომლისთვისაც იქმნება ეს ნაშრომი (მაგალითად: მისი სამეცნიერო ხელმძღვანელი, რეცენზენტები) ან რომელიც შესაძლებელია, გაეცნოს ამ ნაშრომს (მაგალითად: სამეცნიერო წრეების სხვა წარმომადგენელი ან/და ნებისმიერი დაინტერესებული პირი). ამდენად, ავტორს უნდა ახსოვდეს, რომ მის ნაშრომს შესაძლოა არასპეციალისტიც გაეცნოს. **კარგად დანერილი ნაშრომის ნიშანი ნებისმიერ შემთხვევაში სწორედ ის არის, რომ იგი გასაგებია გონიერი, არაპროფესიონალი პირისთვის.⁴**

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადაწყვეტილების შედგენისას გასათვალისწინებელი ძირითადი წესების შესახებ, თბ., 2010, გვ. 8.

3. იქვე.

4. იქვე, გვ. 7.

2. საკითხის (თემის) შერჩევა

წერის დაწყებამდე ავტორმა ზუსტად უნდა შეარჩიოს შესაბამისი სამართლებრივი პრობლემა, ანუ თემა (საკითხი). ბუნებრივია, მან, პირველ რიგში, სამართლის იმ დარგზე უნდა იფიქროს, რომლითაც დაინტერესებულია (მაგალითად: სისხლის სამართალი, საკონსტიტუციო სამართალი და ა.შ.) და შესაბამისი სამართლებრივი პრობლემა მისი ინტერესების სფეროსათვის მიკუთვნებული სამართლის დარგიდან უნდა შეარჩიოს. მაგალითად, სისხლის სამართლის პროცესით დაინტერესებულ ავტორს ძალიან გაუჭირდება სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრული დაუძღვეელი ძალის შესახებ ნაშრომის მომზადება.

თემის შერჩევისას ავტორმა უნდა გაითვალისწინოს შემდეგიც: ხომ არ შეუსწავლია მანამდე აღნიშნული სამართლებრივი პრობლემა, ან ხომ არ უმუშავია შესაბამის სამართლის დარგში, ან ხომ არ ჰქონია რაიმე სამსახურებრივი ან პრაქტიკული შეხება ამ საკითხთან. ბუნებრივია, თუ ავტორმა წარსულში შეისწავლა აღნიშნული საკითხი ან/და, პრაქტიკული საქმიანობიდან გამომდინარე, რაიმე ფორმით შეხება ჰქონია ამ პრობლემასთან, მის მიერ სამართლებრივი ნაშრომისათვის თემის შერჩევა გაცილებით იოლი და, გარკვეული თვალსაზრისით, კომფორტული იქნება (განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ავტორს სპეციფიკური გამოცდილება აქვს ამ მიმართულებით).

ასევე მნიშვნელოვანია, შერჩეული საკითხი მკითხველისათვის საინტერესო იყოს.

თემის (საკითხის) შერჩევის შემდეგ, სასურველია, ავტორმა გამოიკვლიოს, რა სამართლებრივი ნაშრომებია შექმნილი ამ თემაზე და ხომ არ არის საკითხი ბოლომდე „დამუშავებული“, რათა მისი ძალისხმევა „ფუჭი არ აღმოჩნდეს“. შესაბამისად, ავტორმა უნდა განსაზღვროს, რამდენად ღირს აღნიშნული თემის დამუშავება და რამდენად შეძლებს იგი, რომ სამართლებრივი ნაშრომი აქტუალური და საინტერესო იყოს.

ასევე მნიშვნელოვანია, ავტორი თემის შერჩევის თაობაზე სხვა პირებს (მაგალითად: პროფესორს, კოლეგას) გაესაუბროს და მათი აზრი მოისმინოს. განსაკუთრებით ფასეულია ასეთი საუბარი ნაშრომის სამეცნიერო ხელმძღვანელთან (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), რადგან ამ ადამიანის მოსაზრებამ შესაძლებელია ავტორს ფასდაუდებელი დახმარება გაუწიოს.

თემის შერჩევისას ავტორმა ასევე ყურადღება უნდა მიაქციოს იმას, თუ დაახლოებით რა მოცულობის სამართლებრივი ნაშრომის

შექმნა აქვს მიზნად დასახული და ისე მიიღოს გადაწყვეტილება (მაგალითად, თუ ავტორის მიზანია 15-20 გვერდიანი ნაშრომის შექმნა, მან, შესაბამისად, შედარებით „მცირე“ სამართლებრივი პრობლემა უნდა შეარჩიოს, რათა, ერთი მხრივ, საკითხი სრულყოფილად დამუშავდეს და, მეორე მხრივ, აღნიშნული ნაშრომი შესაბამის ფორმატში (ამ შემთხვევაში, 15-20 გვერდი) „ჩაეტიოს“). წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია ან ნაშრომის მოცულობა არ გასცდეს შესაბამისი შეზღუდვის ფარგლებს (15-20 გვერდი), მაგრამ საკითხი სრულყოფილად არ დამუშავდეს, ანდა ნაშრომში სამართლებრივი პრობლემის ყველა დეტალი გაანალიზდეს, მაგრამ ნაშრომის მოცულობა მნიშვნელოვნად გასცდეს დადგენილი შეზღუდვის ფარგლებს. არცერთი ზემოთ აღნიშნული შემთხვევა ავტორისათვის მომგებიანი არ არის და შესაძლოა გარკვეული პრობლემებიც წარმოშვას.

3. სამართლებრივი ნაშრომის სათაურის შერჩევა

თემის (საკითხის) შერჩევასთან ერთად, მნიშვნელოვანია, ავტორმა სწორად განსაზღვროს შერჩეული თემის (საკითხის) სათაური.

სამართლებრივი ნაშრომის სათაური საკმარის ინფორმაციას უნდა შეიცავდეს, რათა დაინტერესებული მკითხველი სათაურის წაკითხვისთანავე მიხვდეს, რა სამართლებრივ პრობლემას ეხება ავტორი ნაშრომში. ამასთანავე, სათაური ისე უნდა შეირჩეს, რომ ცალკე აღებულმა სათაურმა მკითხველს ნაშრომის წაკითხვის სურვილი გაუჩინოს. მაგალითად, ავტორმა გადაწყვიტა, ნაშრომში ისაუბროს სისხლის სამართლის პროცესში მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე, ანუ იმაზე, თუ რამდენად სამართლიანია ამ პრინციპზე სისხლის სამართლის პროცესის სტრუქტურის აგება და რამდენად უზრუნველყოფს იგი ბრალდებულის უფლებების დაცვას (ესე იგი, ავტორმა შესაბამისი სამართლებრივი პრობლემა შეარჩია). ბუნებრივია, სამართლებრივი პრობლემა საკმაოდ საინტერესოა, თუმცა სათაურში ყოველივე ზემოაღნიშნულის მთლიანად გადატანა მისი დიდი მოცულობის გამო არაპროდუქტიულია. ამ შემთხვევაში, შესაძლებელია, ავტორმა ნაშრომს ასეთი სათაური შეურჩიოს: **„უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?“** აღნიშნული სათაურის წაკითხვისთანავე, მკითხველი მიხვდება, რა თემას ეხება ავტორი ნაშრომში. ამასთანავე, სათაურის ასეთი სახით ფორმულირება მკითხველს გარკვეულწილად

დაინტერესებს (ანუ გაუჩენს სურვილს, ნაიკითხოს ნაშრომი, რათა გაეცნოს ავტორის მოსაზრებას იმის შესახებ, თუ რამდენად უზრუნველყოფილია ბრალდებულის უფლებები მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისხლის სამართლის პროცესში).

4. თეზისის შექმნა

შესაბამისი სამართლებრივი პრობლემის წინასწარი შერჩევის შემდეგ, აღნიშნულ საკითხზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე, სასურველია, ავტორმა შექმნას ძირითადი თეზისი, როგორც სამუშაო ვერსია, რომელშიც ჩამოაყალიბებს თავის პოზიციას ამ სამართლებრივ პრობლემასთან დაკავშირებით.

თეზისის შექმნამდე, ავტორმა თემასთან დაკავშირებით უნდა ჩამოაყალიბოს რამდენიმე მოსაზრება, რომლებშიც სამართლებრივი ნაშრომის ძირითად მიმართულებებს აღნიშნავს. ამ მოსაზრებების გათვალისწინებით, სასურველია, საბოლოოდ ავტორმა თეზისი შექმნას.

თეზისი არის სამართლებრივი პრობლემის ზუსტი ჩარჩო. იგი 1-2 წინადადებით უნდა გადმოიცეს. მნიშვნელოვანია, ავტორმა ამ წინადადებაში (წინადადებებში) ჩამოაყალიბოს შემაჯამებელი პოზიცია თემასთან დაკავშირებით.

ამასთანავე, ავტორი უნდა დარწმუნდეს, რომ თეზისში სრულყოფილად განმარტა სამართლებრივი ნაშრომის მიზანი და გადმოსცა მთავარი მიგნება (პოზიცია) ნაშრომთან დაკავშირებით. მაგალითად, თეზისი შეიძლება ასეთი იყოს: „მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სისხლის სამართლის პროცესი სრულყოფილად უზრუნველყოფს ბრალდებულის უფლებების დაცვას“.

5. სქემის მომზადება

სქემა ავტორს საკითხის გააზრებაში ეხმარება. ყველაზე ხელსაყრელია, სქემა მომზადდეს წერის დაწყებამდე, როდესაც ავტორს გააზრებული აქვს („გონებაში აქვს“) თავისი ნაშრომის ძირითადი მიმართულებები და, შესაბამისად, სამართლებრივ ნაშრომთან დაკავშირებით ჩამოყალიბებული აქვს შემაჯამებელი პოზიცია თეზისის სახით. თუმცა, რასაკვირველია, წერის პროცესში სქემის თავდაპირველი რედაქცია შესაძლებელია, გარკვეულწილად შეიცვალოს.

ამასთანავე, თუ ავტორმა წერის დაწყებამდე ყველა ზემოაღნიშნული საკითხი (წერისთვის მომზადება, თემის (საკითხის) შერჩევა), სამართლებრივი ნაშრომის სათაური, თეზისის შექმნა) სრულყოფილად გაიაზრა, სქემის კორექტირება ან საჭირო არ იქნება, ან მას უმნიშვნელო კორექტირება დასჭირდება.

წინააღმდეგ შემთხვევაში (ანუ მაშინ, როდესაც ავტორმა ზემოაღნიშნული წინასწარი, „მოსამზადებელი სამუშაო“ ნაჩქარევად ან არასაკმარისად გააზრებულად შეასრულა), სამართლებრივი ნაშრომის წერის პროცესში სქემის თავდაპირველი რედაქციის მნიშვნელოვანი ცვლილება ფაქტობრივად გარდაუვალაა, რაც, ბუნებრივია, გაართულებს აღნიშნულ პროცესს; ამასთანავე, შესაძლებელია მოხდეს გარკვეული აცდენა ავტორის მიერ დაგეგმილ თავდაპირველ მიზანსა და წერის პროცესში მიღებულ შედეგს შორის (მაგალითად, ავტორმა თავდაპირველად თეზისის სახით დაადგინა, რომ „მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სისხლის სამართლის პროცესი სრულყოფილად უზრუნველყოფს ბრალდებულის უფლებების დაცვას“, თუმცა სამართლებრივი ნაშრომის წერის პროცესში, სქემის რადიკალური ცვლილებების შედეგად განვითარებული ანალიზის საფუძველზე მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ „მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სისხლის სამართლის პროცესი **ვერ** უზრუნველყოფს ბრალდებულის უფლებების დაცვას“). შესაძლებელია ამ შემთხვევაში, პირობითად რომ ვთქვათ, საბოლოო დასკვნა უფრო დასაბუთებული და გასაზიარებელი აღმოჩნდეს, ვიდრე ავტორის მიერ თეზისში დაფიქსირებული თავდაპირველი პოზიცია, მაგრამ სამართლებრივ ნაშრომზე ასეთი გზით მუშაობის პროცესი გაცილებით არაორგანიზებულია, რაც, შესაბამისად, უფრო მეტი დროის ხარჯვას განაპირობებს და, ზოგადად, ართულებს აღნიშნულ პროცესს.

სქემამ შესაძლებელია სხვადასხვანაირი ფორმა მიიღოს. მაგალითად, სქემა შეიძლება იყოს:

- ფორმალური;
- ავტორის მიერ წერილობით შედგენილი;
- მნიშვნელოვანი ფაქტების მონახაზი;
- სადისკუსიო საკითხები, რომლებსაც ავტორი წერის პროცესში განაწვრცობს;
- საკითხების მოკლე ნუსხა;
- მხოლოდ მოსაზრებების ჩამონათვალი.

სქემის ფორმის მიუხედავად, არსებითი ის არის, რომ ავტორმა თავისი მოსაზრებები წერის დაწყებამდე უნდა ჩამოაყალიბოს.¹

სქემა არ შედის სამართლებრივი ნაშრომის სტრუქტურაში.

II. სტრუქტურა

1. სამართლებრივი ნაშრომის სტრუქტურა

ავტორმა მკითხველს აუცილებლად უნდა შესთავაზოს თავისი ნაშრომის სტრუქტურა, რადგან ნათელი და ლოგიკური სტრუქტურა მკითხველს სამართლებრივი ნაშრომის გააზრებაში ეხმარება.² როგორც წესი, ნაშრომის სტრუქტურის ნაწილებია: შესავალი, ანალიზი (ძირითადი ნაწილი), დასკვნა.

2. შესავალი

სამართლებრივი ნაშრომის შესავალში ავტორმა, პირველ რიგში, ნაშრომის მნიშვნელობაზე უნდა ისაუბროს, ანუ მოკლედ უნდა განმარტოს, რამ განაპირობა აღნიშნული თემის შერჩევა, რატომ არის იგი საინტერესო და აქტუალური და რა მიზანს ისახავს ავტორი. მაგალითად, თუ სამართლებრივი ნაშრომის სათაურია **„უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?“**, ავტორმა, პირველ რიგში, უნდა აღნიშნოს, რომ მისი ამ თემით დაინტერესება რამდენიმე წლის წინ, მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისხლის სამართლის პროცესზე გადასვლამ განაპირობა, რომ მნიშვნელოვანია, გაირკვეს, რამდენად უზრუნველყოფს მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას, რომ საინტერესო და აქტუალურია, დადგინდეს, მტკიცებულებების გამოკვლევისას მოსამართლის პასიური როლი ხელს ხომ არ უშლის ბრალდებულის უფლებების სრულყოფილ დაცვას და ა.შ.

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადაწყვეტილების შედგენისას გასათვალისწინებელი ძირითადი წესების შესახებ, თბ., 2010, გვ. 10-11.

2. იქვე, გვ. 13.

ამასთანავე, შესავალში ავტორმა ნაშრომის ძირითად ნაწილში (ანალიზში) შეტანილი საკითხების იდენტიფიცირება უნდა მოახდინოს, ანუ უნდა მიუთითოს, რა საკითხები იქნება განხილული ნაშრომში. მან ასევე მოკლედ უნდა მიმოიხილოს თითოეული ეს ნაწილი და ყურადღება ძირითადად ნაშრომისათვის მათ მნიშვნელობაზე უნდა გაამახვილოს. მაგალითად, თუ სამართლებრივი ნაშრომის სათაურია **„უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?“**, ავტორმა შესავალში უნდა მიუთითოს, რომ შემდგომ სრულყოფილად იქნება განხილული შემდეგი საკითხები: **მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში – არსებული რეალობა; ბრალდებულის უფლებების დაცვა და შეჯიბრებითობა; მოსამართლის ფუნქცია მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისხლის სამართლის პროცესში; შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტები და სხვ.** (ანუ ის საკითხები, რომლებიც ნაშრომის ძირითად ნაწილში (ანალიზში) იქნება დეტალურად განხილული და გაანალიზებული).

3. ანალიზი (ძირითადი ნაწილი)

სამართლებრივი ნაშრომის ანალიზი (ძირითადი ნაწილი) რასაკვირველია, შერჩეული თემიდან (საკითხიდან) უნდა მომდინარეობდეს. ბუნებრივია, ავტორმა ამით უნდა იხელმძღვანელოს. იგი უნდა შეეცადოს, ლოგიკურად განსაზღვროს ის საკითხები, რომლებსაც უშუალო კავშირი აქვს შერჩეულ თემასთან და მნიშვნელოვანია პრობლემაზე მსჯელობისათვის. მაგალითად, თუ სამართლებრივი ნაშრომის სათაურია **„უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?“**, ავტორმა შესაძლებელია, ნაშრომის ანალიზის (ძირითადი ნაწილის) სტრუქტურაში შეიტანოს შემდეგი საკითხები: **მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში – არსებული რეალობა; ბრალდებულის უფლებების დაცვა და შეჯიბრებითობა; მოსამართლის ფუნქცია მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისხლის სამართლის პროცესში; შესაბამისი საერთაშორისო სტანდარტები და სხვ.**

ამასთანავე, ავტორმა ნაშრომის ძირითად ნაწილში (ანალიზში) შეტანილი ყველა მნიშვნელოვანი საკითხი დეტალურად უნდა გაანალიზოს,

როგორც ცალკე აღებული, ისე ერთმანეთთან კავშირის გათვალისწინებით, და მკითხველს შეძლებისდაგვარად უნდა შესთავაზოს საკუთარი ხედვა (დასკვნა) თითოეულ ამ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად, თუ სამართლებრივი ნაშრომის სათაურია „**უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?**“, და ავტორმა ზემოაღნიშნული წესის შესაბამისად ჩამოაყალიბა ნაშრომის ძირითადი ნაწილი (ანალიზი), მან შესაძლებელია, მიუთითოს რომ, მაგალითად, **მოსამართლის ფუნქცია მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისხლის სამართლის პროცესში ეფექტიანია და ბრალდებულის უფლებების დაცვას უზრუნველყოფს** და ა.შ.

ნაშრომის ძირითად ნაწილში (ანალიზში) ავტორმა აუცილებლად უნდა აღწეროს **სამართლებრივ თემასთან (საკითხთან) დაკავშირებით არსებული სიტუაცია**.

ამასთანავე, ავტორმა მკითხველს კრიტიკული (ანუ სრულყოფილი, ყოვლისმომცველი და სასარგებლო) ანალიზი უნდა მიანდოს. მაგალითად, **თუ სამართლებრივი ნაშრომის თემა (საკითხი) მოიცავს შედარებითი სამართლის თემატიკას, ავტორს შეუძლია, იმსჯელოს ორი შესადარებელი სამართლის სისტემის წარმატებებსა და წარუმატებლობებზე ამ საკითხთან დაკავშირებით**.

ნაშრომის ძირითად ნაწილში (ანალიზში) ავტორმა მკითხველს აუცილებლად უნდა **შესთავაზოს არსებული პრობლემის გადაწყვეტის მისეული ხედვა (პოზიცია)**. ეს ფაქტობრივად სამართლებრივი ნაშრომის ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია, რადგან ავტორი, როგორც წესი, სწორედ აქ აღნიშნავს თავის მოსაზრებას, მკითხველს გამოსავალს სთავაზობს, ანდა არსებულ თვალსაზრისს რაღაც ახალს ამატებს. ამასთანავე, ავტორმა კონკრეტულად და დამაჯერებლად უნდა განმარტოს, რატომ არის მისი მოსაზრება უკეთესი და, შესაბამისად, გასაზიარებელი.

4. დასკვნა

სამართლებრივი ნაშრომის დასკვნით ნაწილში ავტორმა მკითხველს უნდა გააცნოს საკუთარი შემაჯამებელი მოსაზრებები (პოზიცია) არსებულ თემასთან (საკითხთან) დაკავშირებით. თუმცა ეს არ უნდა იყოს ავტორის მიერ ნაშრომის წინა ნაწილებში უკვე ნათქვამის მხოლოდ ფორმალური გამეორება.

დასკვნის გაცნობის შედეგად მკითხველი უნდა დარწმუნდეს ავტორის მიერ შერჩეული თემის (საკითხის) და მასთან დაკავშირებით ავტორის მიერვე გამოთქმული მოსაზრებების მნიშვნელობასა და აქტუალურობაში. ამასთანავე, ავტორმა ნაშრომის დასკვნით ნაწილში უნდა წარმოადგინოს კონკრეტული წინადადებები სამართლებრივი პრობლემის გადაჭრისათვის (სადისკუსიო საკითხის მონენსრიგებისა და სრულყოფისათვის). მაგალითად, თუ სამართლებრივი ნაშრომის სათაურია **„უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?“**, ავტორმა შესაძლებელია დასკვნაში აღნიშნოს, რომ **მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში საკმარისად ვერ უზრუნველყოფს ბრალდებულის უფლებების დაცვას, რის გამოც, აუცილებელია...**, შემდეგ კი მან კონკრეტული წინადადება (საკანონმდებლო შინაარსის, პრაქტიკული ხასიათის და სხვ.) უნდა წარმოადგინოს.

III. ფაქტები

1. ფაქტების მნიშვნელობა და მათი გააზრება

მნიშვნელოვანი ფაქტები და შესაბამისი სამართლებრივი საკითხები სამართლებრივი ნაშრომის თემის (საკითხის) სირთულის განმსაზღვრელი ძირითადი ფაქტორებია. რაც უფრო რთულია ფაქტები ან/და რაც უფრო ბუნდოვანია სამართლებრივი საკითხები, მით მეტი ძალისხმევა (ფაქტების გააზრება, განმარტება, ანალიზი და ა.შ.) დასჭირდება ავტორს.

შესაძლებელია, ზოგიერთ ნაშრომში მეტი ყურადღება ფაქტებს დაეთმოს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სამართლებრივი საკითხი სადავო არ არის ან ნაკლებად სადავოა. ზოგჯერ შესაძლოა სამართლებრივი საკითხი ვრცელ ანალიზს საჭიროებდეს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც იგი სრულიად ახალია. თუმცა, ნაშრომის სანდოობისა და მკითხველის მიერ ავტორის მოსაზრებების გაზიარებისათვის, გამომწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, თუ რამდენად მიუკერძოებლად, ობიექტურად და სრულყოფილად გაიაზრა ავტორმა ნაშრომში რელევანტური ფაქტები. მაგალითად, გადანყვეტილება *„... შესაძლოა მიღებულ იქნეს, როგორც სრულიად სამართლიანი და მართებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ლოგიკა, რომელიც მას საფუძვლად*

უდევს, ადეკვატურია და ძირითადი რელევანტური მოსაზრებები ნამდვილად მიუკერძოებლად იქნა ანონილი და დაბალანსებული“.¹

ფაქტების გააზრებისას ავტორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს სამართლებრივი ნაშრომის თემასთან (საკითხთან) დაკავშირებულ ყველა ფაქტს. თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ფაქტი აუცილებლად უნდა იქნეს განხილული, თუ ის შედეგისთვის მნიშვნელოვანი არ არის.² ამასთანავე, მხოლოდ ის ფაქტები უნდა იქნეს წარმოდგენილი, რომლებიც აუცილებელია საკითხის განმარტებისთვის. თუმცა ის, თუ რა არის აუცილებელი საკითხის განსამარტავად, ყოველთვის ცალსახა არაა.³

მთავარია, ავტორი არ „გაექცეს“ ისეთ ფაქტს, რომელიც შესაძლებელია მისი არგუმენტაციისათვის სასარგებლო არ არის, მაგრამ კონკრეტული თემისთვის (საკითხისთვის) მნიშვნელოვანია. ავტორმა ყველა ფაქტი ობიექტურად და სრულყოფილად (ანუ „ცივი გონებით“) უნდა გაიაზროს.

ამდენად, ავტორმა სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს, რადგან, პირველ რიგში, ფაქტები ზუსტად უნდა განისაზღვროს.⁴

ავტორმა ისიც უნდა გაითვალისწინოს, რომ ზედმეტმა ფაქტობრივმა დეტალებმა შესაძლებელია მკითხველი დააბნიოს. მაგალითად, თარიღები, როგორც წესი, აბნევს მკითხველს, ამიტომ ისინი ხშირად არ უნდა მიეთითოს, თუ არსებითი ან ფაქტის გააზრების გასამარტივებლად სასარგებლო არ არის.⁵ მაგალითად, თუ სამართლებრივი ნაშრომის სათაურია „**უზრუნველყოფს თუ არა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებების დაცვას?**“, აუცილებელი არ არის, ავტორმა ყოველ ჯერზე მიუთითოს საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (რომლითაც ფაქტობრივად დაინერგა მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი) ამოქმედების თარიღი (2010 წლის 1 ოქტომბერი), თუ, რასაკვირველია, ის ფაქტის გააზრების გასამარტივებლად სასარგებლო არ არის (მაგალითად, თარიღის მითითებით, ავტორი ხაზს უსვამს მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპის ფაქტობრივად ამოქმედების დროს და, შესაბამისად, პარალელს ავლებს მანამდე არსებულ პრაქტიკასთან).

1. Hampshire S., *Innocence and Experience*, 1989, p. 53.

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადანყვეტილების შედეგისას გასათვალისწინებელი ძირითადი ნუსების შესახებ, თბ., 2010, გვ. 13.

3. იქვე, გვ. 14.

4. იქვე.

5. იქვე.

სამართლებრივი დოკუმენტის მომზადებისას, ზემოთ აღნიშნულის გარდა, აუცილებელია იმის გათვალისწინებაც, რომ ფაქტების გადმოცემის მასშტაბები და სტრატეგია სხვადასხვაა. მაგალითად, **სასარჩელო მოთხოვნაში** თქვენ სიღრმისეულად შეეხებით ფაქტობრივ გარემოებებს და დანვრილებით მიმოიხილავთ მხარისთვის მნიშვნელოვან და სტრატეგიულად სასარგებლო დეტალებს, რამაც მკითხველი ლოგიკურად უნდა მიიყვანოს თქვენთვის სასურველ დასკვნამდე. სასარჩელო მოთხოვნისგან განსხვავებით, ე.წ. **სიტუაციური აღწერის** მომზადებისას, როდესაც თქვენი მიზანი დამქირავებლისთვის არსებული მდგომარეობის რეალური აღწერა და კონკრეტულ კითხვაზე კონკრეტული, მოკლე პასუხის გაცემაა, თქვენ ფაქტებს მოკლედ მიმოიხილავთ. განსხვავებულია ფაქტების გადმოცემის სტრატეგიაც. მაგალითად, კითხვაზე „დასაშვებია თუ არა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით ირიბი ჩვენების გამოყენება“? პასუხად თქვენ ფაქტის სახით მოკლედ მიმოიხილავთ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას ირიბი ჩვენებების კონსტიტუციურობის თაობაზე, შეადარებთ წინარე და შემდგომ მდგომარეობას და საქართველოს პროკურატურის შესაბამის პრაქტიკას და მიხვალთ დასკვნამდე, რომ ირიბი ჩვენება დასაშვებია, თუ ის სხვა მტკიცებულებით არის გამყარებული.

2. ფაქტების გადმოცემის ტექნიკა

სამართლებრივ ნაშრომში ფაქტების გადმოცემისას სასურველი მიზნის მისაღწევად განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აუდიტორიის, მკითხველის წინასწარ შესწავლა და გაანალიზება. ერთ შემთხვევაში შესაძლოა გსურდეთ კონკრეტული საკითხის შესახებ მკითხველის ინფორმირებულობის გაზრდა, მეორე შემთხვევაში კი – მკითხველის დარწმუნება ერთ, კონკრეტულ გამოსავალში. ცხადია, ამ დროს მნიშვნელოვანია, მკითხველს მისთვის გასაგებ ენაზე ესაუბროთ.

აუდიტორიის ანალიზისას უნდა გაითვალისწინოთ შემდეგი გარემოებები:

- მკითხველის პროფესია და საკითხის შესახებ ინფორმირებულობის დონე;
- პრეისტორია, ან მკითხველის უკვე ჩამოყალიბებული პოზიცია, რის გამოც თქვენი მსჯელობა შესაძლოა სუბიექტურად, უარყოფით ჭრილში იქნეს აღქმული;

- მკითხველის დაკავებულობის დონე, რომლის მიხედვითაც თქვენ განსაზღვრავთ მსჯელობის მოცულობას.

ასევე მნიშვნელოვანია საკითხს მკითხველის გადმოსახედიდან შეხედოთ:

- სავარაუდოდ, რა შეკითხვები გაუჩნდებათ ჩემს მკითხველებს?
- რა მსურს, რომ მათ იცოდნენ?

საყურადღებოა, რომ წერის დასაწყისს ხშირად უარყოფითი გვერდითი ეფექტი – ე.წ. „წერის კრიზისი“ („writing [writer's] block“) – ახლავს. არაერთი ცდის მიუხედავად, თქვენ ვერ გადაგაქვთ იდეები ფურცელზე. თუმცა „წერის კრიზისი“, რეალურად თქვენთვის დამხმარე „სიმპტომიც“ კი შეიძლება იყოს – როგორც წესი, იგი იმის ნიშანია, რომ თქვენს ხელთ არსებული ინფორმაცია ფაქტების სათანადოდ დასასაბუთებლად საკმარისი არ არის. შესაძლებელია წერა იდეების უხეში „დაყრით“ დაიწყოთ. ისინი შესაძლოა არასტრუქტურირებული, დაულაგებელი იყოს, ნაწერი – გრამატიკული თუ სტილისტური შეცდომებით. ეს არის ეტაპი, როდესაც თქვენთვის მთავარია თქვენსავე გონებაში მიმალული ყველა სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი ფაქტის წინ წამოწევა და ფურცელზე გადატანა. ამ ქაოსური სავარჯიშოს შემდეგ კი დაუნანებლად უნდა წაშალოთ ზედმეტი, არაფრისმთქმელი წინადადებები და უკვე ნაწერის სტრუქტურასა და გამართულობაზე უნდა იზრუნოთ.

ფაქტების გადმოცემის რამდენიმე სტრატეგია არსებობს:

- ქრონოლოგიური
- თემატიკის მიხედვით
- თავიდანვე ჩამოყალიბებული მსჯელობის ხაზის ირგვლივ

საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია, რომელიც ფაქტებს ქრონოლოგიურად ალაგებს და ასევე ათავსებს მათ თემატურ კონტექსტში. აღსანიშნავია, რომ ფაქტების შეფასებისას სასამართლოს მსჯელობა არის მშრალი, შეფასებებისგან დაცლილი და მხოლოდ ფაქტობრივ გარემოებებზე ორიენტირებული. ფაქტების ასეთი გადმოცემა მკითხველზე ყველაზე კარგ შთაბეჭდილებას ახდენს და შეფასებების ობიექტურობასთან დაკავშირებით სკეპტიციზმს არ აჩენს. ამგვარი მიდგომისგან განსხვავებული იქნებოდა ფაქტების შემდეგნაირი გადმოცემა:

მაგალითი: ნიკამ შეისყიდა კომპანია „ჰიპოკრატე“, რომელსაც X დაავადებისთვის მედიკამენტის შემოტანის ექსკლუზიური უფლება აქვს. გულქვა ნიკა მაშინვე შეუდგა უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას ფასების გაზრდით და მედიკამენტებით მანიპულირებით. ანა, როგორც კომპანიის ერთ-ერთი პარტნიორი, შემფოთებით ადევნებდა პროცესებს თვალს. გარე დამკვირვებლებს ისიც კი ეჩვენებოდათ, რომ ანა ნიკას აფიორას მხარს უჭერდა, თუმცა 2016 წლის 20 სექტემბრის ელექტრონული მიმოწერა საწინააღმდეგოს ამტკიცებს...

როგორც ხედავთ, აქ ფაქტები და მხარის სუბიექტური მსჯელობა ერთმანეთშია გადახლართული, რაც თავად ფაქტების ავთენტურობასაც საეჭვოს ხდის (იხ. სიტყვები: „გულქვა“, „შემფოთებით“).

თუ მაინც ფაქტების სუბიექტური შეფასების სტრატეგიას აირჩევთ, ნებისმიერ შემთხვევაში ზედსართავი სახელები და პათეტიკური ტონი მინიმუმამდე უნდა შეამციროთ.

IV. დროისა და რესურსების მენეჯმენტი

1. წერის გრაფიკის განსაზღვრა

აუცილებელია, ავტორმა წერის დაწყებამდე, წინასწარ თავისთვის განსაზღვროს ე.წ. წერის გრაფიკი. ამისათვის მან, პირველ რიგში, უნდა გაითვალისწინოს სამართლებრივი ნაშრომის დასრულების ვადა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) და შესაბამისი ნაბიჯების (მასალების მოძიება, ნაშრომის თავდაპირველი ვერსიის შექმნა, ნაშრომის რედაქტირება, ხელახლა წაკითხვა და შესწორება, პროექტის ცოცხალი „გვერდზე გადაღება“, ციტირება და ა.შ.) თანმიმდევრულად გადადგმის მიზნით, გონივრული ვადები უნდა დაადგინოს.

ავტორს უნდა ახსოვდეს, რომ მან დანიშნულ დროს უნდა წარადგინოს საკუთარი ნაშრომის საბოლოო ვერსია (და არა ნაშრომის თავდაპირველი რედაქცია ანდა უკვე რედაქტირებული, მაგრამ არა ხელახლა წაკითხული და შესწორებული ნაშრომი).

ავტორი უნდა შეეცადოს, რომ **დაიცავს მის მიერვე განსაზღვრულ წერის გრაფიკი**. თუ წერის გრაფიკი გონივრულად არის შედგენილი და ავტორი დაიცავს მას, იგი შეძლებს ნაშრომი დათქმულ ვადაში განსაკუთრებული გართულებების გარეშე დაასრულოს. წინააღმდეგ

შემთხვევაში (ანუ თუ გრაფიკი არასწორად არის შედგენილი, ავტორი არ იცავს მის მიერვე დადგენილ ვადებს), მას სამუშაოს დიდი ნაწილის ბოლო მომენტში შესრულება მოუწევს, რაც საკმაოდ არაეფექტიანია (იქმნება ავტორისთვის სტრესული სიტუაცია; ნაშრომის ხარისხი უარესდება; შესაძლებელია ავტორმა დაარღვიოს ნაშრომის წარდგენის ოფიციალურად დადგენილი ვადა და ა.შ.).

წერის პროცესში შესაძლებელია დღის წესრიგში დადგეს დამატებითი კვლევის ჩატარების საკითხი (ანუ შეიძლება ავტორი მივიდეს იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელია ისეთი საკითხის გამოკვლევა, რომელზედაც მას წინასწარ არ უფიქრია, ან რომლის მოკვლევა საჭიროდ არ მიიჩნია, მაგრამ წერის პროცესმა სანინალმდეგომი დაარწმუნა). ბუნებრივია, ავტორი არ უნდა გაექცეს ამ საკითხს და შესაბამისად უნდა იმოქმედოს, თუმცა ეს დამატებითი დროის ხარჯვას გამოიწვევს. ამდენად, წერის გრაფიკის შედგენისას ავტორმა უნდა გაითვალისწინოს სიტუაციის ასეთი სცენარით განვითარების შესაძლებლობა და შესაბამისად ასახოს გრაფიკში (მაგალითად, თუ ავტორს უშუალოდ წერის პროცესისთვის წინასწარ დადგენილი აქვს 2-თვიანი ვადა, აღნიშნული სიტუაციის გათვალისწინებით, საბოლოოდ უნდა განსაზღვროს, ვთქვათ, 2 თვე და 15 დღე. რასაკვირველია, ამით ნაშრომზე მუშაობის პროცესი არ უნდა დაზარალდეს და ყველაფერი წერის ერთიან გრაფიკში უნდა მოექცეს).

2. სამართლებრივი ნაშრომის რედაქტირება

დროისა და რესურსების მართვის კონტექსტში ავტორმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ სამართლებრივი ნაშრომის თავდაპირველი ვერსიის რედაქტირება აუცილებელია და მას, შესაბამისად, გარკვეული დრო სჭირდება.

ავტორის მიერ საკუთარი ნაშრომის რედაქტირების მიზანია მისი დეტალური გაცნობა და შესაბამისი შესწორებების შეტანა.

რედაქტირება მოიცავს ზედმეტი სიტყვებისა და ფაქტების წაშლას, ბუნდოვანი და დაუდევრად ჩამოყალიბებული წინადადებების ხელახლა დაწერას, ტავტოლოგიის აღკვეთას, რეორგანიზებას, ნაშრომის გასუფთავებას, გაშალაშინებასა და შემჭიდროებას.¹

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადაწყვეტილების შედგენისას გასათვალისწინებელი ძირითადი წესების შესახებ, თბ., 2010, გვ. 20.

რედაქტირება მხოლოდ ენაზე, გრამატიკასა და სტილზე არ უნდა იყოს ორიენტირებული.²

ავტორმა, პირველ რიგში, ნაშრომის შინაარსი, საკითხების ურთიერთკავშირი და მათი თანამიმდევრულობა უნდა შეამოწმოს. იგი უნდა დარწმუნდეს, რომ:

- ნაშრომში ეხება ყველა საკითხს, რომლებიც მას მნიშვნელოვნად მიაჩნია;
- ყველა ფაქტობრივი გარემოება თუ სამართლებრივი თემა განხილულია;
- მისი ანალიზი და შესაბამისი დასკვნები გონივრული და დასაბუთებულია;
- მის მიერ დასმულ ყველა კითხვაზე შესაბამისი პასუხია გაცემული და ა.შ.

ავტორმა, რომელიც თავის ნაწერს ასწორებს, საკუთარ თავს მუდმივად უნდა ჰკითხოს:

- ზუსტად ის ვთქვი, რისი თქმაც მინდოდა?
- ხომ არ შემეძლო, ეს უკეთ გამომეხატა?
- აზრი გასაგებად და ლოგიკურად ვითარდება?
- გაიგებს მკითხველი? და ა.შ.³

გარდა ამისა, ძალიან მნიშვნელოვანია, რედაქტირების პროცესში ავტორი ობიექტური იყოს. ეს საკმაოდ რთულია, რადგან ნაშრომში მოცემული თითოეული სიტყვა „მისია“. სწორედ ამის გამო, როგორც წესი, ავტორს უჭირს შეცდომის აღმოჩენა. მიუხედავად ამისა, მან ნაშრომის თითოეული თავი, ქვეთავი, აბზაცი, სიტყვა ყურადღებით უნდა წაიკითხოს, ისე, თითქოს ეს მისი ნამუშევარი არ არის და მას პირველად ეცნობა.

ავტორმა თავისი ნაწერი კრიტიკულად უნდა შეამოწმოს, გამოასწოროს ბუნდოვანებები, გააუქმოს, რაც ზედმეტია, გააშალაშინოს ე. წ. გადასვლები და შეამჭიდროოს სტრუქტურა. ეს მარტივი ამოცანა არ არის, რადგან საკუთარი ნაწერის კითხვისას ავტორი, ჩვეულებრივ, მიდრეკილია, წაიკითხოს ის, რისი დაწერაც მას სურდა და არა ის, რაც რეალურად დაწერა.⁴

რედაქტირების ხარისხი გაუმჯობესდება, თუ ავტორი **პროექტს ცოცხალი გვერდზე გადადებს და მას დასკვნებულ გონებით დაუბრუნდება.**

2. იქვე, გვ. 21.

3. იქვე, გვ. 20.

4. იქვე.

ამან შესაძლებელია, რედაქტირების პროცესს ობიექტურობა შემატოს, რადგან ეს ავტორს დაეხმარება, დაინახოს ის, რასაც ადრე ვერ ხედავდა, ან სხვა თვალთ შეხედოს ნაშრომს და ახალ იდეებზე იფიქროს¹ (თუმცა გასათვალისწინებელია ასევე წერის გრაფიკით დადგენილი ვადების დაცვის საკითხიც).

რედაქტირების პროცესში შესაძლებელია აუცილებელი გახდეს მთლიანი ნაშრომის ან მისი რომელიმე ნაწილის **ხელახლა** (ზოგჯერ არაერთხელ) **წაკითხვა**.

ავტორი ნაშრომს, როგორც წესი, კომპიუტერის მეშვეობით ქმნის, რაც წერის პროცესს მნიშვნელოვნად აჩქარებს.

შესაბამისად, კომპიუტერის მეშვეობით რედაქტირების პროცესი უფრო გამარტივებულია, თუმცა ეს საფრთხილო საქმეა, რადგან ვითომ გასწორებული შეცდომები შეიძლება ისევ გაიპაროს (მაგალითად, კომპიუტერმა არ დაინახოს შესწორება და ძველი ვარიანტი დარჩეს). ამიტომ, ნაშრომის ქალაქზე გადატანილი ვერსიის წაკითხვისა და აღმოჩენილი შეცდომების ხელით (კალმისტრის, ფანქრის, მარკერის მეშვეობით) გასწორების გზით რედაქტირების პროცესი, როგორც წესი, უფრო სრულყოფილია.

ამდენად, **უმჯობესია**, მოხდეს **ნაშრომის ამობეჭდილი ასლის რედაქტირება** და შემდეგ **ტექსტი კომპიუტერში გასწორდეს**.

ნაშრომის რედაქტირების პროცესში ავტორმა შესაძლებელია გამოიყენოს **სხვისი დახმარება** (ანუ ის დაიხმაროს, ვისაც ამ ნაშრომზე არ უმუშავია). ასეთი ფუნქცია შეიძლება იმან იტვირთოს, ვისაც აქვს შესაბამისი ცოდნა, მაგალითად: მეგობარმა, კოლეგამ, პროფესორმა, სამეცნიერო ხელმძღვანელმა. ამ ადამიანის დახმარება შესაძლებელია საკმაოდ სასარგებლო აღმოჩნდეს, რადგან მას მანამდე აღნიშნულ ნაშრომზე არ უმუშავია, ფაქტობრივად პირველად კითხულობს და, როგორც წესი, შეუძლია აღმოაჩინოს შეცდომები და ავტორს მისცეს მნიშვნელოვანი რჩევები როგორც გრამატიკულ და სტილისტურ ასპექტებზე, ისე შინაარსობრივ მხარესთან დაკავშირებით.

3. სამართლებრივი ნაშრომის გამოქვეყნება (პუბლიკაცია)

დროისა და რესურსების მართვის კონტექსტში ავტორმა ასევე უნდა გაითვალისწინოს, რომ სამართლებრივი ნაშრომის გამოსაქვეყნებლად შესაძლებელია არსებობდეს დამატებითი მოთხოვნებიც (მა-

1. იქვე, გვ. 21.

გალითად, სამეცნიერო ჟურნალის სარედაქციო საბჭოს მიერ დადგენილი ტექსტის მოცულობის შეზღუდვა, ნაშრომის მოკლე ანოტაციის შექმნა, ნაშრომის თარგმნა, ციტირების წესის შეცვლა და ა.შ.), რომელთა დაცვას გარკვეული დრო სჭირდება.

ამდენად, წერის გრაფიკის შედგენისას ავტორმა უნდა გაითვალისწინოს ნაშრომის გამოსაქვეყნებლად აუცილებელი ზემოაღნიშნული დამატებითი სამუშაოების შესრულების შესაძლებლობა (რასაკვირველია, ნაშრომის გამოქვეყნების სავალდებულოობის ან ავტორის სურვილის არსებობის შემთხვევაში) და შესაბამისად ასახოს იგი გრაფიკში.

V. რისკების გათვლა

ავტორმა, პირველ რიგში, უნდა გაიაზროს, ვინ იქნება სამართლებრივი ნაშრომის მკითხველი, ანუ ვისთვის იქმნება იგი (რასაკვირველია, არ იგულისხმება ნაშრომის სამეცნიერო ხელმძღვანელი).

ნაშრომზე მუშაობის დაწყებიდანვე ავტორს უნდა ახსოვდეს, რომ მისი **აუდიტორია** რამდენიმე ადამიანის (მაგალითად: სამეცნიერო ხელმძღვანელი, პროფესორი, ნაშრომის შემფასებელი პირი, კოლეგა) გარდა, შესაძლებელია სხვა პირებსაც მოიცავდეს. ეს შეიძლება იყოს შესაბამის სფეროში მომუშავე სამართლის ექსპერტი, რომელიც დაინტერესებულია კონკრეტული სამართლებრივი თემით, ან პრაქტიკოსი იურისტი, რომელსაც თავის საქმიანობაში შეხება აქვს ამ სამართლებრივ პრობლემასთან და, შესაბამისად, მასთან დაკავშირებული ყველა საინტერესო და დასაბუთებული მოსაზრების გაცნობა სურს (მაგალითად: მოსამართლე, ადვოკატი, პროკურორი, გამომძიებელი), ან ნებისმიერი ადამიანი, რომელიც არ არის იურისტი, თუმცა მას რაღაც მიზეზის გამო (რომელსაც ფაქტობრივად არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს) ცდილობს, გაერკვიოს აღნიშნულ სამართლებრივ საკითხში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ავტორმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ **ის ნაშრომს მხოლოდ თავისთვის არ ქმნის** და მისი ნაშრომის გაცნობით დაინტერესებულ პირთა წრე შესაძლებელია საკმაოდ ფართო და მრავალმხრივი აღმოჩნდეს. შესაბამისად, მან ნაშრომი ისე უნდა დაწეროს, რომ იგი ყველასთვის გასაგები აღმოჩნდეს. მაგალითად, ავტორს შეუძლია ივარაუდოს, რომ მისი ნაშრომის ნამკითხველ, იურიდიული განათლების მქონე პირებს აქვთ შესაბამისი ცოდნა ან/და გამოცდილება ნაშრომში განხილული სამართლებრივი პრობლემის

თაობაზე. თუმცა *შესაძლებელია, საკითხი იმ სფეროს ეხებოდეს, რომელიც იმდენად სპეციფიკურია* (მაგალითად, სამშენებლო სამართალი) *ან/და ახალია* (მაგალითად, ანტიდემპინგური კანონმდებლობა), *რომ მასში, როგორც წესი, მხოლოდ რამდენიმე სპეციალისტი ერკვევა*. ამ შემთხვევაში *აუცილებელია, როგორც ფაქტების, ისე სამართლებრივი პრობლემის უფრო დეტალური განხილვა*. ამასთანავე, *ავტორმა განსაკუთრებული სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს ტექნიკური ტერმინოლოგიის გამოყენებისას*. იგი უნდა შეეცადოს, შესაბამისი ტერმინი ისე განმარტოს, რომ იგი ყველასათვის (პირველ რიგში, არასპეციალისტისთვის) გასაგები აღმოჩნდეს.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ, როგორც წესი, სამოქალაქო საზოგადოების არაიურისტი წევრები სამართლებრივ ნაშრომებს ან იშვიათად კითხულობენ, ან საერთოდ არ ეცნობიან. აქედან გამომდინარე, *თუ შესაძლებელია, სამართლებრივი ნაშრომი სამოქალაქო საზოგადოების ინტერესების სფეროს შეეხოს ან მასში განხილულმა საკითხმა მასმედიის წარმომადგენლების ყურადღება მიიპყროს* (მაგალითად: დღეს საქართველოში ასეთი საკითხია ქორწინების ინსტიტუტის დეფინიცია), ავტორს უნდა ახსოვდეს შემდეგი: *ნაშრომი ისე უნდა იყოს დაწერილი, რომ თავადვე უზრუნველყოს მისი სწორედ გაგება* (ანუ ნაშრომი გასაგები უნდა იყოს გონიერი ადამიანისათვის, თუნდაც არაიურისტისათვის).

ავტორმა უნდა იცოდეს, რომ იგი *სამართლებრივ ნაშრომს მხოლოდ საუნივერსიტეტო შეფასებისთვის არ ქმნის* (განსხვავებით, მაგალითად, დოქტორანტისაგან, რომელიც სადოქტორო ნაშრომს იმისათვის ქმნის, რომ სამართლის დოქტორის ხარისხი მოიპოვოს). ავტორი მონადინებული უნდა იყოს, რომ მისი ნაშრომით ფართო საზოგადოება დაინტერესდეს, თუმცა იმავედროულად უნდა ახსოვდეს, რომ თუნდაც ამ მიზეზის გამო იგი არ უნდა გასცდეს შერჩეულ თემას (საკითხს).

თავი მეორე

წერის პროცესი

I. მოქნილი სამართლებრივი წერის ტექნიკა

(გრამატიკული და სტილისტური ასპექტები)

1. სიზუსტისა და სიცხადის ნაკლებობა. გაუგებარი ანალიზი

სიზუსტე კარგად წერის უპირველესი წინაპირობაა.

ავტორმა ზუსტად უნდა იცოდეს, რისი თქმა სურს და უნდა თქვას სწორედ ის და სხვა არაფერი.¹ შესაბამისად, მან უნდა იფიქროს, როგორ გაიგებს მის სიტყვებს მკითხველი, რათა მათი არასწორად გამოყენება თავიდან აიცილოს.

ზოგჯერ ავტორს არ შეუძლია მარტივად, პირდაპირ წერა. სამწუხაროდ, ეს ტენდენცია იურისტებს ხშირად ახასიათებს. როდესაც ავტორი კონკრეტულ საკითხში ბოლომდე დარწმუნებული არ არის, იგი ცდილობს, ზედმეტი განზოგადებით გადაფაროს პრობლემა. ეს შესაძლებელია ზოგჯერ იმით იყოს განპირობებული, რომ ავტორს ვერ გადაუწყვეტია, შესაბამისი დასკვნა ზუსტად როგორ ჩამოაყალიბოს.

აზრი სიტყვის წყაროა და სიტყვა ვერ იქნება იმ აზრზე უკეთესი, რომლისგანაც ის წარმოიშვა.²

ავტორი უნდა შეეცადოს, სრულყოფილად განავრცოს მსჯელობა. მას უნდა ახსოვდეს, **რომ მთავარია, მკითხველმა სწორად აღიქვას ავტორის მსჯელობისა და, შესაბამისად, მისი მიერ გამოტანილი დასკვნების არსი.**

ბუნებრივია, თუ ნაშრომში ამა თუ იმ საკითხზე მსჯელობისას ავტორი გამოტოვებს რომელიმე მნიშვნელოვან თემას (ეჭაპს, სტადიას), მკითხველს ძალიან გაურთულდება ნაშრომში გაკეთებული დასკვნების აღქმა. ეს კი უპირობოდ გამოიწვევს იმას, რომ მკითხველი არ ან ვერ გააზიარებს ამ დასკვნებს და, ზოგადად, ნაშრომის მნიშვნელობა დაკნინდება.

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადანყვეტილების შედგენისას გასათვალისწინებელი ძირითადი წესების შესახებ, თბ., 2010, გვ. 17.

2. იქვე.

2. მრავალსიტყვაობა

მრავალსიტყვაობა ნიშნავს არა მხოლოდ ზედმეტი სიტყვების გამოყენებას (მაგალითად, ორი სიტყვის გამოყენებას, როდესაც ერთიც საკმარისია), არამედ ასევე – ზედმეტი ინფორმაციის გადმოცემას, ზედმეტი საკითხების განხილვას და, უბრალოდ, ზედმეტად ვრცლად წერას.¹

ამდენად, ავტორი უნდა შეეცადოს, **თავიდან აიცილოს მრავალსიტყვაობა**, რადგან ხშირად მრავალსიტყვაობა მკითხველმა შესაძლებელია პირდაპირ ან ირიბად აღიქვას, როგორც ავტორის უუნარობა ან უმოქმედობა, განასხვაოს არსებითი პრობლემა ნაკლებად მნიშვნელოვნისგან.²

3. მოკლედ და პირდაპირ წერა

მოკლედ წერა ხელს უწყობს სიცხადეს. ამასთანავე. იგი ავტორს აიძულებს, ზუსტად გაანალიზოს და ყურადღება გაამახვილოს იმაზე, თუ რისი თქმა სურს.³

ავტორი ასევე უნდა შეეცადოს, **მარტივი, დეკლარაციული წინადადებები და უმეტესად მოკლე აბზაცები გამოიყენოს**, თუმცა უნდა ცვალოს წინადადებების სიგრძე და სტრუქტურა, როდესაც აუცილებელია ხაზგასმა, კონტრასტი და მკითხველის დაინტერესება.

სამართლებრივი წერა, როგორც წესი, პირდაპირი უნდა იყოს.

ავტორმა უპირატესობა უნდა მიანიჭოს აქტიურ გამოთქმებს და **თავიდან უნდა აიცილოს** ისეთი ფორმულირებები, როგორიცაა, მაგალითად: „**ნათქვამია, რომ**“, „**კარგად დასაბუთებულია**“. ავტორმა **არ უნდა გამოიყენოს** ზედსართავი სახელები და ზმნიზედები, როგორიცაა: „**აშკარად**“, „**სრულად**“, „**უბრალოდ**“.⁴

ავტორი **უნდა მოერიდოს არასაჭირო სიტყვების გამოყენებას**, რადგან **წინადადება არ უნდა შეიცავდეს ზედმეტ სიტყვებს, აბზაცი – ზედმეტ წინადადებს** იმავე მიზეზით, რის გამოც, მაგალითად, ნახატზე არ უნდა იყოს ზედმეტი ხაზები.

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადანყვეტილების შედგენისას გასათვალისწინებელი ძირითადი წესების შესახებ, თბ., 2010, გვ. 16.

2. იქვე, გვ. 17.

3. იქვე, გვ. 19.

4. იქვე.

თუმცა, ბუნებრივია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ავტორმა საკითხი ზედაპირულად განიხილოს, ან მნიშვნელოვან საკითხებს არ შეეხოს, ანდა ყველა წინადადება შეამოკლოს.

სამართლებრივ ნაშრომში *ყველა სიტყვას უნდა ჰქონდეს მნიშვნელობა და თავისი დანიშნულება*.⁵

4. პომპეზურობა და იუმორი

სამართლებრივი წერა შეიძლება იყოს პომპეზური, თუმცა *ავტორი უნდა უფრთხილდეს პომპეზურობის ნიშნებს*, როგორცაა: ორაზროვანი ან მაღალფარდოვანი გამონათქვამები; მედიდური სიტყვის „ჩვენ“ გამოყენება; ექსკურსები შეუსაბამო ერუდიციის გამოსავლენად და ა.შ.⁶

მიუხედავად იმისა, რომ *იუმორი* ხშირად მიზანშეწონილია, როგორც პომპეზურობის საწინააღმდეგო საშუალება, სამართლებრივ ნაშრომში იუმორი მკითხველს შესაძლებელია, ავტორის ქედმაღლობად და მგრძობიარობის ნაკლებობად მოეჩვენოს, რადგან ნაკლებად სავარაუდოა, მკითხველმა სამართლებრივ ნაშრომში რაიმე სასაცილოდ მიიჩნიოს. ამასთანავე, არსებობს რისკი, რომ ავტორი სწორად და სერიოზულად არ აღიქვან.⁷

5. გამოიყენეთ სასაუბრო ქართული

რაც არ უნდა რთული იყოს ეს თუ ის მოსაზრება, შესაძლებელია ისიც კი გამოითქვას მარტივი ენით, რომელიც გასაგებია ჩვეულებრივი მკითხველისათვის. მარტივ ენაზე წერა მოითხოვს იმას, რომ მკითხველმა სრულად გაიგოს აზრი. ეს მას აზრის ძირითად კომპონენტებად დაშლის საშუალებას მისცემს. მაგალითად, მიუხედავად იმისა, რომ ელექტროენერგია კომპლექსური მეცნიერული ფენომენია, შესაძლებელია მისი განმარტება ისეთი ტერმინოლოგიით, რომელიც ჩვეულებრივი ადამიანისათვის გასაგებია.⁸

ავტორი უნდა შეეცადოს, *თავიდან აიცილოს კლიშეები, გაცვეთილი ფრაზები* (მაგალითად, „როგორც ზემოთ აღინიშნა“), *ლათინური გა-*

5. იქვე.

6. იქვე, გვ. 18.

7. იქვე.

8. იქვე, გვ. 19.

მონათქვამები, ჟარგონი. სპეციალური იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენებისას მან უნდა გაითვალისწინოს, თუ რამდენად გასაგები იქნება იგი მკითხველისთვის (განსაკუთრებით – არაიურისტისთვის).

ამასთანავე, წერისას ავტორმა შესაძლებელია დახვეწილი ენა გამოიყენოს, თუმცა მას უნდა ახსოვდეს, რომ ნაშრომის კითხვისას მკითხველს ლექსიკონი არ უნდა სჭირდებოდეს.¹

სასვენი ნიშნების სწორად ხმარება, ზოგადად, წერის კულტურის ნიშანია. მას წმინდა პრაქტიკული მნიშვნელობაც ენიჭება. სასვენი ნიშნების არასაჭირო ადგილას დასმა ან, პირიქით, საჭირო ადგილას არდასმა წინადადების შინაარსს ცვლის და ხშირად ავტორი იმის საპირისპიროს იღებს, რისი თქმაც უნდა. ამიტომ მან მეტი ყურადღება უნდა დაუთმოს ერთი შეხედვით უწყინარი წერტილ-მძიმის და სხვა სასვენი ნიშნების სწორად გამოყენებას.

აბრევიატურა წერტილების გარეშე ინერება (მაგალითად, შპს და არა შ.პ.ს.). აბრევიატურის ბრუნვისას ბრუნვის ნიშანი დეფისით არ უნდა გამოიყოს და ბრჭყალების შიგნით უნდა მოექცეს (მაგალითად: შპს „ზილის“ და არა – შპს „ზილ“-ის).

6. გრამატიკული (მორფოლოგიური, სტილისტური და სხვა) შეცდომები და მათი მართებული ფორმები

სამართლებრივ ნაშრომებში ხშირად ვხვდებით **გრამატიკულ (მორფოლოგიურ, სტილისტურ და სხვა) შეცდომებს**. შესაბამისად, აუცილებელია, ავტორმა, გამოიყენოს შესაბამისი მართებული ფორმები.

შეცდომა:

შუამდგომლობა
რამოდენიმე
წყვეტავს
ფაქტიური
ცოლ-ქმრული ურთიერთობა
მონაწილეობას იღებდა
სხვადასხვა ეპიზოდები
მანქანაში იჯდნენ

სწორია:

ვშუამდგომლობ
რამდენიმე
წყვეტს
ფაქტობრივი
ცოლქმრული ურთიერთობა
მონაწილეობდა
სხვადასხვა ეპიზოდში
მანქანაში იჯდა (როცა ერთ პირზეა საუბარი), მაგრამ მანქანაში ისხდნენ (როცა მრავალ პირზეა საუბარი)

1. იქვე, გვ. 20.

ეხლა, ეხლანდელი
ავტომანქანა აქვს
სათავსო
სცნო, სჩანს
ტრამვა
მომსახურეობა
სამსახურეობრივი
თვისობრივი
ადექვატური, რელიქვია
ექვივალენტი, ქვოტა
ქვორუმი, სერთიფიკატი
აბითურიენტი
სადაო, დავობს

ტიპიური
პრემიალური
პრეზუმპცია
პრულარიზმი
პროვინციალური
შრომის უნარმოკლებული
მოიჯარადრე
ერთი და იგივე პირმა
ერთი და იგივე პირს
ფსიქიური
სტაციონალური
ნევროლოგიური დისპანსერი
განეკრიანება
პროგრამირება
ტუბერკულიოზი, ცეროზი
კარდეოლოგია
ორი წლის უკან
წარმოჩინდა
ექსპუმაცია
დედასთან და ძმებთან
არავინ არ გამოეხმაურა
დროზე (მიეხმარა)
ბოლოსდაბოლოს
ჩვენთაგანი
იცოდა მისმა ძმამ და ადვოკატმა

ახლა, ახლანდელი
ავტომანქანა ჰყავს
სათავსი
ცნო, ჩანს
ტრავმა
მომსახურება
სამსახურეობრივი
თვისებრივი
ადეკვატური, რელიკვია
ეკვივალენტი, კვოტა
კვორუმი, სერტიფიკატი
აბიტურიენტი
სადავო, უდავო, უდავოდ, იდავებს,
იდავა, დაობს, იდაოს, უდავია, დაობდა

ტიპური, ტიპობრივი, ტიპურობა
პრემიული
პრეზუმფცია
პლურალიზმი
პროვინციული
შრომისუნარმოკლებული
მოიჯარე
ერთი და იმავე პირმა
ერთი და იმავე პირს
ფსიქიკური
სტაციონარული
ნევროლოგიური დისპანსერი
განეკრება, წევრად მივიღეთ, წევრი გახდა
დაპროგრამება
ტუბერკულიოზი, ციროზი
კარდიოლოგია
ორი წლის წინ
წარმოჩნდა
ექსპუმაცია
დედასა და ძმებთან
არავინ გამოეხმაურა
დროულად (მიეხმარა)
ბოლოს და ბოლოს
ჩვენგანი
იცოდნენ მისმა ძმამ და ადვოკატმა

იქნება დასჯილი
შეურაცხოფილი
ვერავის ვერ დავადანაშაულებთ
ავლძრავთ
მითუმეტეს
ქონდა
მასიური მღელვარება
ჩემის აზრით
შესძლო
თვლიდა დამნაშავედ
სწორედ მოიქცა
ეპატიებიან
დაანახა
წინად
როგორც მთავრობას ისევე ხალხს
ჩადის დანაშაულს
მუშაობა დიალოგის რეჟიმში
მოსამართლეთა წრეში ეს აზრი მუსირებს
დაიწყო საქმეების მოსმენები
დააპირა მისთვის დარტყმა
მხარეები არ აყენებენ პრეტენზიას
იგი ტაქსაობდა
ჩამოვიდა საზღვარგარეთიდან

სასამართლოს აჩვენა
შენწყვიტა მათთან სახლში მისვლა
თვალი მოკრა
არ მქონე
საშვალეება
ორ სართულიანი
წინად
ნერვოზი
თანხა ეკონომიკურად დახარჯა

დაისჯება
შეურაცხყოფილი
ვერავის დავადანაშაულებთ
ავლძრავთ
მით უმეტეს
ჰქონდა
მასობრივი მღელვარება
ჩემი აზრით
შესძლო
მიიჩნევდა დამნაშავედ
სწორად მოიქცა
ეპატიებიან
დაანახვა
წინათ
როგორც მთავრობას, ისე ხალხს
სჩადის დანაშაულს
მუშაობა დიალოგის რეჟიმით ან წესით
მოსამართლეთა წრეში ეს აზრი ტრიალებს
დაიწყო საქმეების მოსმენა
დაუპირა დარტყმა
მხარეები არ აცხადებენ პრეტენზიას
იგი ტაქსისტობდა
ჩამოვიდა უცხოეთიდან, მაგრამ საზღ-
ვარგარეთ იყო („გარეთ“ – მაგრამ არა
„გარეთიდან“)
ჩვენება მისცა
შენწყვიტა მათთან სახლში სიარული
თვალი მოჰკრა
არმქონე
საშვალეება
ორსართულიანი
წინათ
ნევროზი
ეკონომიურად (სწორია, თუკი მომჭირ-
ნეობას ნიშნავს);
ეკონომიკურად (სწორია, თუკი დარგს
უკავშირდება).¹

1. დამატებით იხილეთ: საქართველოს უზენაესი სასამართლო, სახელმძღვანელო წინადა-
დებები სისხლის სამართლის საქმეზე განაჩენის ფორმის, მისი დასაბუთებულობისა და
ტექსტის სტილისტიკური გამართულობის თაობაზე (განკუთვნილია საერთო სასამართ-
ლოების მოსამართლეებისათვის), თბ., 2015, გვ. 68-79, 249-284.

II. ციტირების წესები და სტანდარტები

სამართლებრივი ნაშრომის შექმნისას ხშირად უგულვებელყოფენ ციტირების წესებსა და სტანდარტებს. ეს არის შეცდომა, რომელსაც სერიოზული სამართლებრივი შედეგები შეიძლება მოჰყვეს – აკადემიური დისციპლინის დარღვევით დაწყებული, საქმიანი რეპუტაციის შელახვით დამთავრებული. არცთუ შორეულ წარსულში იყო შემთხვევები, როდესაც ცნობილ პოლიტიკოსებს სტუდენტობის წლებში მომზადებულ ნაშრომებში არასათანადო ციტირების გამო თანამდებობის დატოვებაც კი მოუხდათ.¹ შესაბამისად, მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია სახელმძღვანელოში ამ საკითხზე ყურადღების გამახვილება.

ციტირების წესებსა და სტანდარტებზე მუშაობისას უნდა გამოიყოს შემდეგი საკითხები:

- ციტირების სათანადო წესები
- პლაგიატიზმი
- პარაფრაზირება
- ზღვარგამყოფი პარაფრაზირებასა და პლაგიატს შორის.

1. ციტირების სათანადო წესები

ციტირების სხვადასხვა მოდელის განხილვისას მნიშვნელოვანია ორი ძირითადი საკითხის გათვალისწინება:

1. არსებობს ციტირების არაერთი სახელმძღვანელო. ყველა ასეთი სახელმძღვანელო მართებულია. ამასთანავე, თუ შესაბამის უნივერსიტეტს/დამსაქმებელს/აკადემიურ დაწესებულებას აქვს თავისი ციტირების წესები, სწორედ ეს წესები უნდა გამოიყენოთ.²

1. ყველაზე გახმაურებულია გერმანიის თავდაცვის მინისტრისა (თანამდებობიდან გადადგა 2011 წელს – <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/01/german-defence-minister-resigns-plagiarism>) და გერმანიის განათლების მინისტრის (თანამდებობიდან გადადგა 2013 წელს – <http://www.spiegel.de/international/germany/education-minister-schavan-has-ph-d-revoked-in-plagiarism-scandal-a-881707.html>) შემთხვევები.

2. მაგალითად, ჯანაშია, ს./გაბრიჩიძე, ნ./ყვანია, ნ./ფრუიძე, ნ./ტატიშვილი, ე./გულიაშვილი, ნ., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური სტილი: სახელმძღვანელო ნიგნის, სტატიის, დისერტაციისა და სხვადასხვა აკადემიური ნაშრომის ავტორებისთვის, თბ., 2011, ხელმისაწვდომია: <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/2/2588.pdf>; თავისუფალი უნივერსიტეტი და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი კი იყენებენ დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის მიერ მომზადებულ სახელმძღვანელოს: გეგენავა, დ./ბურჯანაძე, გ., მითითებისა და აღნიშვნის სტანდარტი სამართალში, თბ., 2013, ხელმისაწვდომია: <http://ncll.ge/m/u/ck/files/Bluebook%20PDIL.pdf>.

2. სხვა შემთხვევაში მნიშვნელობა არ აქვს ციტირების რომელ მოდელს მიჰყვებით, მთავარია ორი რამ: (ა) ნაშრომში ციტირების ერთიანი, უნიფიცირებული სტილი იყოს დაცული და (ბ) მკითხველს, წყაროს შემდგომი მოძიებისათვის, საკმარისი ინფორმაცია მიეწოდოს.

ქვევით წარმოგიდგენთ მაგალითებს, რომელთა მიხედვითაც განხილული იქნება ციტირების არაუნიფიცირებული სტილი და მისი მეშვეობით გადმოცემული არასაკმარისი ინფორმაცია.

მაგალითი:

1979 წლის 13 დეკემბრის სასამართლო გადაწყვეტილება (Lisette Hauer), Rs. 44/79, Slg. 1979, 3744 f.; იხ. ასევე 1974 წლის 14 მაისის სასამართლო გადაწყვეტილება (Nold), Rs. 4/73, Slg. 1974, 491.

Matthews, Rs. Nr. 24833/94, 1999 წ. 18 თებერვალი.

LaGrand case, International Court of Justice, General List No. 121, 2001.

ICJ Reports, 1970; Interpretation of the Genocide Convention (Advisory Opinion), ICJ Reports, 1951.

ეს ოთხი ციტირება ერთი დოკუმენტიდანაა აღებული. როგორც ხედავთ, ყველა შემთხვევაში სასამართლო გადაწყვეტილებაა ციტირებული:

- პირველ წყაროში თანამიმდევრობა ასეთია: სასამართლო გადაწყვეტილების თარიღი, დასახელება (არასრული), ნომერი, წელი;
- მეორე წყაროში თანამიმდევრობა შეცვლილია: ჯერ ვხედავთ გადაწყვეტილების დასახელებას, მის ნომერს და შემდეგ მიღების თარიღს;
- მესამე წყაროში მოცემულია საქმის დასახელება, სასამართლოს დასახელება, გადაწყვეტილების ნომერი და წელი (თუმცა არ ჩანს თავად ამ დავაში ჩართულ სახელმწიფოთა დასახელებები);
- მეოთხე წყარო სასამართლოს (მესამეს წყაროს მსგავსად, მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს) საკონსულტაციო დასკვნას ეხება. აქ ციტირება იწყება გადაწყვეტილების მიღების წლის მითითებით, თავად საქმის დასახელებით, ბოლოს კი ვხვდებით კვლავ წელს – ამჯერად განსხვავებულს.

როგორც ხედავთ, მითითებულ მაგალითში ციტირების სტილი აღრეულია. ეს აკადემიური, გამართული წერის სტილს არ შეესაბამება.

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური წერის სახელმძღვანელო ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერალური სასამართლოებისა და ფედერალური უზენაესი სასამართლოს ციტირების წესებს თავისებურად არეგულირებს,¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მოქმედი „მითითებისა და აღნიშვნის სტანდარტი სამართალში“² კი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, სხვა საერთაშორისო სასამართლოებისა და ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებისა და მათში მისათითებელი ინფორმაციის მიმართ ინდივიდუალური მიდგომით ხასიათდება.³

1.1 ერთი წყარო მეორე წყაროშია მითითებული – „მეორეული ციტირება“

პასუხისმგებლობის გრძნობის მქონე მკვლევარი ერიდება იმ ციტატის მოყვანას, რომლებიც მას ორიგინალში არ უნახავს. თუ ერთი წყარო სხვა, სასარგებლო წყაროზე მიუთითებს, უმჯობესია მოიძიოთ ორიგინალი, რათა გადაამოწმოთ მითითების სიზუსტე და ის, თუ რამდენად სწორად გადმოსცემს ციტატა ორიგინალის აზრს. თუ პირველწყარო ხელმისაწვდომი არ არის, მაგრამ თქვენთვის ეს ინფორმაცია მნიშვნელოვანია, შეგიძლიათ იგი თქვენს ნაშრომში გარკვეული წესების დაცვით გამოიყენოთ: ტექსტში აღნიშნეთ, რომ ინფორმაცია მოცემულია სხვა წყაროში, და მიუთითეთ მხოლოდ პირველწყაროს ავტორის გვარი, სქოლიოს კი შეიძლება ასეთი სახე ჰქონდეს:

1. ნაშრომიდან ციტირებისას – ა) პირველწყარო, ბ) აღნიშვნა: „ნაშრომიდან“, გ) ნაშრომი, რომლიდანაც მოხდა ციტირება;
2. პერიფრაზის ან ციტატის მოხმობისას – ა) პირველწყარო; ბ) აღნიშვნა „იხ. ციტირება:“; გ) ნაშრომი, რომლიდანაც მოხმობილ იქნა პერიფრაზი ან ციტატა.⁴

1. ჯანაშია, ს./გაბრიჩიძე, ნ./უვანია, ნ./ფრუიძე, ნ./ტატიშვილი, ე./გულიაშვილი, ნ., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური სტილი: სახელმძღვანელო წიგნის, სტატიის, დისერტაციისა და სხვადასხვა აკადემიური ნაშრომის ავტორებისთვის, თბ., 2011, ხელმისაწვდომია: <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/2/2588.pdf>.

2. გეგენავა, დ./ბურჯანაძე, გ., მითითებისა და აღნიშვნის სტანდარტი სამართალში, თბ., 2013, ხელმისაწვდომია: <http://nccl.ge/m/u/ck/files/Bluebook%20PDIL.pdf>.

3. ციტირების შესახებ იხ. აგრეთვე: Edwards, L. H., *Legal Writing and Analysis*, 2015, pp. 253-277.

4. გეგენავა, დ./ბურჯანაძე, გ., მითითებისა და აღნიშვნის სტანდარტი სამართალში, თბ., 2013, გვ. 15.

მაგალითი:

- 1) დემეტრაშვილი ა., კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2005, გვ. 15; ნაშრომიდან: ცნობილადე პ., საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, თბილისი, 2004, 41-42.
- 2) დემეტრაშვილი ა., კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2005, გვ. 35; იხ: ციტირება: ნიკოლაძე ნ., პოლიტიკური და სამართლებრივი მოძღვრებები. თბილისი, 1992, გვ. 43.¹

2. პარაფრაზირება და პლაგიატიზმი

ქვევით წარმოდგენილი მაგალითის მეშვეობით გიჩვენებთ პარაფრაზირებისა და პლაგიატიზმის შემთხვევებს, აგრეთვე მათ შორის განსხვავებას.

მაგალითი:

ა. ავთენტური წყარო

„მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ზოგადად უნდა ექცეოდეს ადმინისტრაციული სამართლით და არა საჯარო სამართლის სხვა დარგებით მოწესრიგებულ სფეროში, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა ინვესტირდეს ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ურთიერთობის დამკვიდრებას, შეცვლას ან გაუქმებას. როდესაც პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით მოწესრიგებული სამართლებრივი ურთიერთობა ექცევა საკონსტიტუციო სამართლის სფეროში, ასეთი სამართლებრივი აქტის კანონიერების შემოწმება ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით არ უნდა ხდებოდეს. ასე მაგალითად, გერმანიის ადმინისტრაციული სამართალწარმოების შესახებ კანონის 40.1 პარაგრაფის შესაბამისად, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ხასიათის დავებს ადმინისტრაციული სასამართლოები არ განიხილავს. კერძოდ, არ განიხილავს დავებს, რომლებშიც მხარეს საკონსტიტუციო ორგანო წარმოადგენს და დავის შინაარსიც კონსტიტუციურ ხასიათს ატარებს. ასეთ დავებს განიხილავს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ან მინების საკონსტიტუციო სასამართლო.“²

1. იქვე.

2. თოდრია, ი., კომენტარი: ვაჩაძე/თოდრია/ტურავა/წკეპლაძე, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2005, გვ. 154.

ბ. ტექსტის სიტყვასიტყვითი გადმოტანა და პლაგიატი

„საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ზოგადად უნდა ექცეოდეს ადმინისტრაციული სამართლით და არა საჯარო სამართლის სხვა დარგებით მოწესრიგებულ სფეროში, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა ინვესტირდეს ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ურთიერთობის დამკვიდრებას, შეცვლას ან გაუქმებას. დანარჩენ შემთხვევებში კი იგი საკონსტიტუციო სამართლის რეგულირების სფეროში ხვდება და მისი კანონიერების შემოწმება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების ქრილში არ უნდა ხდებოდეს. გერმანიის ადმინისტრაციული სამართალწარმოების შესახებ კანონის 40.1 პარაგრაფის შესაბამისად, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ხასიათის დავებს განიხილავს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ან მინების საკონსტიტუციო სასამართლო.“

როგორც ხედავთ, ავტორმა შეფასებითი მსჯელობა არამარტო „ისესხა“ ორიგინალური წყაროსგან, არამედ სიტყვასიტყვით გადმოიტანა. ხაზგასმული წინადადებები სწორედ ამ ზუსტ კოპირებაზე, ანუ პლაგიატზე მიუთითებს. ამ პლაგიატს ვერც წყაროს მითითება გამოასწორებდა, ვინაიდან ზუსტი კოპირების გამო ავტორს ყველა ხაზგასმული ფრაზის ბრჭყალებში ჩასმა მოუწევდა. ეს კი, გარდა იმისა, რომ ნაშრომიდან აზრის გამოტანას გაართულებდა, იმის ილუსტრირება იქნებოდა, რომ აბზაცის 90% კოპირებულია.

გ. სხვა სიტყვებით გადმოცემული იდენტური აზრი

„ადმინისტრაციული აქტის ცნების ქვეშ, რიგ შემთხვევებში, შეიძლება მოექცეს როგორც აღმასრულებელი, ისე საკანონმდებლო და სასამართლო ხელისუფლების რიგი აქტები. თუმცა, არა ისინი, რომლებიც საკონსტიტუციო სამართლებრივ ქრილში ექცევა. როდესაც პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით მოწესრიგებული სამართლებრივი ურთიერთობა ექცევა საკონსტიტუციო სამართლის სფეროში, ასეთი სამართლებრივი აქტის კანონიერების შემოწმება ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით არ უნდა ხდებოდეს. ამის მაგალითია გერმანიის ადმინისტრაციული კოდექსიც.“

წინა მაგალითისაგან განსხვავებით, აქ ავტორი სიტყვასიტყვით არ გაჰყვა ორიგინალის ენას და აზრი თავისი სიტყვებითა და ჩანართებით გადმოსცა. მიუხედავად ამისა, ეს მაინც ვერ ჩათვლება სწორ პარაფრაზირებად, რადგან ნაშრომში წყარო მითითებული არ არის, რაც აზრის, მიგნებების, მსჯელობის პლაგიატზე მეტყველებს.

დ. სწორი პარაფრაზირება

„საქართველოს ადმინისტრაციული კოდექსის მე-2 (გ) მუხლი ადმინისტრაციულ აქტს განმარტავს შემდეგნაირად: ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ კანონმდებლობის საფუძველზე გამოცემული სამართლებრივი აქტი. ეს, ერთი შეხედვით ნათელი და მარტივი დეფინიცია ხშირად ქმნის პრობლემებს კონსტიტუციური ორგანოს მიერ გამოცემული აქტის სამართლებრივი ბუნების შეფასებისას. მსგავს შემთხვევებში მნიშვნელოვანია თავად აქტის ბუნება და კონსტიტუციური ორგანოს როლი, ამ აქტის გამოცემისას. ასე, მაგალითად, როგორც [ავტორის სახელი] მიუთითებს პრეზიდენტის აქტთან მიმართებით: „საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ზოგადად უნდა ექცეოდეს ადმინისტრაციული სამართლით და არა საჯარო სამართლის სხვა დარგებით მონესრიგებულ სფეროში, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა იწვევდეს ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ურთიერთობის დამკვიდრებას, შეცვლას ან გაუქმებას. დანარჩენ შემთხვევებში კი იგი საკონსტიტუციო სამართლის რეგულირების სფეროში ხვდება და მისი შემოწმება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების ქრილში არ უნდა ხდებოდეს.“ [ციტატას თან უნდა სდევდეს სქოლიო – ავტორისა და წყაროს მითითებით]. ამ გზით, საქართველოს კანონმდებლობა ემსგავსება გერმანიის ადმინისტრაციული კოდექსის მიდგომას [აქ სქოლიოში დაფიქსირდება გერმანიის ადმინისტრაციული კოდექსი, როგორც პირველადი წყარო, ხოლო კომენტარები – როგორც მეორეული წყარო).“

როგორც ხედავთ, ავტორი ჯერ საკუთარ აზრს გადმოსცემს, შემდეგ კი სიტყვასიტყვით ციტირებას ახდენს ბრჭყალების გამოყენებით და უთითებს წყაროს სქოლიოს სახით. სწორედ ამგვარი მსჯელობა არ მიიჩნევა პლაგიატად.

III. სამართლებრივი კვლევის წყაროები და საძიებო სისტემები

ნებისმიერი ტიპის აკადემიური ნაშრომისა თუ სამართლებრივი დოკუმენტის მომზადების პროცესის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია კვლევა. მიუხედავად იმისა, რომ ინფორმაციის ელექტრონულმა ხელმისაწვდომობამ ეს პროცესი ბევრად უფრო მოქნილი და ადვილად ხელმისაწვდომი გახადა, ეფექტიანი კვლევის ჩატარება საკმაოდ რთული და შრომატევადი სამუშაოა, მით უმეტეს, როდესაც

საქმე სამართლებრივი დოკუმენტების მოძიებასა და დამუშავებას ესება, რადგან „გუგლის“ (Google) საძიებო სისტემები სიღრმისეული მოკვლევისათვის საკმარისი არ არის. ამის გათვალისწინებით არსებობს არაერთი წყარო, რომელიც სამართლებრივი კვლევის დროს ფართოდ გამოიყენება.

სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში განვიხილავთ აღნიშნულ წყაროთაგან ყველაზე მნიშვნელოვან საძიებო სისტემებს და წარმოგიდგინებთ მითითებებს, რომელთა გათვალისწინებაც აუცილებელია ინფორმაციის სწორი და სწრაფი მოძიებისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ ამ სისტემების უმრავლესობას ძიების ბევრი საერთო წესი აქვს, თითოეულს ცალ-ცალკე, შესაბამისი ვიზუალური მასალის გამოყენებით განვიხილავთ.

საქართველოს იურიდიული აუდიტორიისათვის კვლევის მნიშვნელოვან წყაროებად არის მიჩნეული „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“, საკონსტიტუციო სასამართლოსა და უზენაესი სასამართლოს საძიებო სისტემები (ქართულენოვანი) და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საძიებო სისტემა „ჰუდოკი“ (Hudoc). გარდა ამისა, წარმოგიდგინებთ კიდევ ორ ფართოდ გამოყენებულ წყაროს: „ვესტლს“ (Westlaw) და „ჰეინონლაინს“ (HeinOnline).

1. ქართულენოვანი საძიებო სისტემები

1.1 „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“

საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე (შემდგომ – „მაცნე“) არის საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. „მაცნეში“ მომხმარებელს შეუძლია იხილოს საქართველოს ყველა უწყების მიერ მიღებული/გამოცემული ნორმატიული აქტები, ასევე საერთაშორისო ხელშეკრულებები, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, ადგილობრივი თვითმმართველობის აქტები და საჯარო განცხადებები.¹

მაცნეში ძიება შესაძლებელია სხვადასხვა საძიებო ფრაზისა და ველების მეშვეობით. განვიხილოთ თითოეული მათგანი:

1. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე (<https://matsne.gov.ge/ka/node/212>).

დოკუმენტების საძიებო სისტემა

საძიებო სიტყვა/ფრაზა

სისხვა/ფრაზა მოძიებნოს დოკუმენტების ფილტრი

დოკუმენტის ტიპი

დოკუმენტის მიმღები

დოკუმენტის ნომერი მიღების თარიღი

სარეგისტრაციო ანონი გამოქ. თარიღი

სტატუსი დამატებითი სტატუსი

ფოტო 1: „საქართველოს საპანონოფილო მაცნეს“ საძიებო სისტემა.

საძიებო სიტყვა/ფრაზა: ამ ველში ძიება შესაძლებელია სიტყვით (მაგალითად სისხლის), სიტყვის ნაწილით ან ფრაზით (მაგალითად სისხლის სამართლის დანაშ). თუ გვინდა ძიების შედეგი ორ ან მეტ არასრულ სიტყვას მოიცავდეს, აუცილებელია გამოვიყენოთ ნიშანი „+“ (მაგალითად ადმინ+ჯარიმ). შედეგად მივიღებთ ყველა იმ დოკუმენტს, რომლებიც ამ ორ სიტყვას **ერთდროულად შეიცავს**.

დოკუმენტების ფილტრი: ძებნის განხორციელებისას სისტემა ავტომატურად ეძებს ჩვენ მიერ მითითებულ საძიებო სიტყვას/ფრაზას მხოლოდ ძირითად (კოდიფიცირებულ) დოკუმენტებში. თუ გვინდა მოვძებნოთ დოკუმენტების ცალკეული ცვლილებები ან სხვადასხვა საინფორმაციო დოკუმენტი, ვირჩევთ ძებნას „ყველა დოკუმენტში“.

დოკუმენტის ტიპი: ვირჩევთ დოკუმენტის ტიპს (მაგალითად: კანონი, ბრძანება, დადგენილება და ა.შ.).

დოკუმენტის მიმღები: ეს ველი შეიცავს სამართლებრივი დოკუმენტების მიმღებთა ჩამონათვალს. თუ არჩეული გვაქვს დოკუმენტის ტიპი, დოკუმენტის მიმღებად გამოჩნდება მხოლოდ ის მიმღები, რომელსაც უფლება აქვს, მიიღოს შესაბამისი ტიპის დოკუმენტი (მაგალითად დოკუმენტის ტიპის სახით ბრძანებულების არჩევისას დოკუმენტის მიმღების ველში გამოჩნდება მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტი).

სიტყვა/ფრაზა მოძიებნოს: ეს ველი საშუალებას გვაძლევს, ავირჩიოთ ერთ-ერთი შემდეგი კრიტერიუმი:

- ა) მხოლოდ სათაურში – ამ კრიტერიუმის არჩევისას ჩვენ მიერ მითითებული სიტყვა/ფრაზა მხოლოდ დოკუმენტის სათაურში მოიძებნება;
- ბ) დოკუმენტის ტექსტში – ამ კრიტერიუმის არჩევისას ჩვენ მიერ მითითებული სიტყვა/ფრაზა მოიძებნება როგორც დოკუმენტის სათაურში, ისე ძირითად ტექსტში;
- გ) გაფართოებული – ამ კრიტერიუმის არჩევისას შეგვიძლია გამოვიყენოთ სპეციალური წესით შედგენილი საძიებო სიტყვები შემდეგი წესების დაცვით:
 - გ.ა) თუ საძიებო ველში ორ ან მეტ სიტყვას ჩავწერთ, შედეგად მივიღებთ ყველა იმ დოკუმენტს, რომლებიც ამ სიტყვათაგან ერთ-ერთს მაინც შეიცავს. მაგალითად: ფრაზის „სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა“ ძიების შედეგად ვნახავთ დოკუმენტებს, რომლებიც ამ სამი სიტყვიდან ერთ-ერთს მაინც შეიცავს;
 - გ.ბ) თუ საძიებო ველში ჩასაწერ ფრაზას ბრჭყალებში ჩავსვამთ, სისტემა მოიძიებს ყველა იმ დოკუმენტს, რომლებიც ამ ფრაზას მთლიანად შეიცავს. ზემოთ განხილულ მაგალითში ფრაზის „სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა“ ძიების შედეგად, მხოლოდ იმ დოკუმენტებს მივიღებთ, რომლებიც ზუსტად ამ ფრაზას შეიცავს.
 - დ) შაბლონით – ძიების ამ ხერხის გამოყენებისას უნდა გვახსოვდეს ორი მნიშვნელოვანი სიმბოლო: „?“ და „* „. „?“ ნიშნავს ერთ ნებისმიერ სიმბოლოს, ხოლო „* „ – ნებისმიერი რაოდენობის სიმბოლოს. მაგალითად, თუ საძიებო სიტყვად „ხელშეკრულება“-ს გამოვიყენებთ, შედეგად მივიღებთ დოკუმენტს, რომელიც შეიცავს სიტყვას „ხელშეკრულება“ და დამატებით ერთ სიმბოლოს სიტყვის ბოლოში, ხოლო თუ საძიებო სიტყვად ტერმინ „სა*ო“-ს გამოვიყენებთ, სისტემა მოიძიებს ყველა დოკუმენტს, რომელიც შეიცავს ისეთი ტიპის სიტყვებს როგორცაა, მაგალითად, საზღვაო, სატრანსპორტო, საგამოცდო, სანესდებო და ა.შ.

შენიშვნა: „*“ სიმბოლოს გამოყენება სიტყვის დასაწყისში დაუშვებელია;

- ე) სხვა ლოგიკური ოპერატორები:
 - ე.ა) „^2“ – გამოიყენება უპირატესი ძიების შემთხვევაში. მაგალითად, თუ ვფიქრობთ, რომ სასურველი დოკუმენტი შეიცავს ორ სიტყვას – „სამართალი“ და „სამოქალაქო“, მაგრამ უფრო მე-

ტად დარწმუნებულები ვართ, რომ დოკუმენტში იქნება სიტყვა „სამოქალაქო“, შეგვიძლია უპირატესად ის დოკუმენტები მოვიძიოთ, რომლებშიც ეს სიტყვა გვხვდება. ამისათვის საკმარისია საძიებო ველში ჩაენეროთ ფრაზა „სამოქალაქო“²სამართალი“. მას სისტემა ასე აღიქვამს: თქვენ ორჯერ მეტად ხართ დარწმუნებული, რომ სასურველი დოკუმენტი შეიცავს სიტყვას „სამოქალაქო“;

- ე.ბ) „AND“ – უნდა გამოვიყენოთ იმ შემთხვევაში, თუ გვსურს დოკუმენტი ორ ან მეტ სიტყვას შეიცავდეს, მაგალითად, ფრაზის „სამოქალაქოANDსამართალიANDხელშეკრულება“ ძიებისას შედეგად მივიღებთ იმ დოკუმენტს (დოკუმენტებს), რომელიც (რომლებიც) სამივე სიტყვას (თუმცა არა აუცილებლად ამ თანამიმდევრობით) შეიცავს;
- ე.გ) „OR“ – გამოიყენება იმავე პრინციპით, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ძიების შედეგად მიღებული დოკუმენტები საძიებო სიტყვათაგან ერთ-ერთს მაინც შეიცავს;
- ე.დ) „+“ – გამოიყენება სიტყვის დასაწყისში და სისტემას მიუთითებს, რომ ეძებოს ისეთი დოკუმენტები, რომლებიც აუცილებლად შეიცავს საძიებელ სიტყვას. მაგალითად, „+სამოქალაქო-სამართალი“-ს ძიების შედეგად ისეთი დოკუმენტები იძებნება, რომლებშიც ნამდვილად არის სიტყვა „სამოქალაქო“ და შეიძლება იყოს აგრეთვე სიტყვა „სამართალი“;
- ე.ე) „NOT“ (ანუ „-“) – შეიძლება დაინეროს ორ სიტყვას ან ფრაზას შორის. ეს ოპერატორი ნიშნავს, რომ საძიებელი დოკუმენტი უნდა შეიცავდეს პირველ სიტყვას/ფრაზას და ამავე დროს არ უნდა შეიცავდეს ოპერატორის დასახელების შემდეგ არსებულ სიტყვას/ფრაზას.

1.2. საქართველოს უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების საძიებო სისტემები

საქართველოს სასამართლოების გადანაცვტილებათა მოძიება ყველა სხვა სისტემასთან შედარებით მარტივია. ამას უზრუნველყოფს საქართველოს უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების ვებ-გვერდებზე განთავსებული გადანაცვტილებათა საძიებო სისტემები.

საძიებელი

სისხლის
 სამოქალაქო
 ადმინისტრაციული

ტექსტი

საქმის ნომერი

თარიღი - დან - მდე

საჩივრის სახე

შედეგი

ფოტო 2: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საძიებო სისტემა

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საძიებო სისტემა საშუალებას გვაძლევს, მოვიძიოთ გადაწყვეტილებები სამართლის სფეროს მიხედვით. სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე მიღებული გადაწყვეტილებების მოსაძებნად ვირჩევთ შესაბამის ლილასს. ძიების ყველაზე მნიშვნელოვანი პარამეტრია „ტექსტი“. მასში ძიება შესაძლებელია სამი ფრაზის დახმარებით, რომლებისთვისაც გამოიყენება მე-2 ფოტოზე ნაჩვენები სამი ველი. თითოეულ ველში თითო ფრაზის ჩანერის შემთხვევაში ისეთ გადაწყვეტილებას მოვიძიებთ, რომელიც სამივე ფრაზას შეიცავს. ასევე შესაძლებელია, თითოეულ ველში ჩაწეროთ ორი ან მეტი ფრაზა, რომლებიც ერთმანეთთან „@“ ნიშნით უნდა დავაკავშიროთ. ძიების შედეგებში ნაჩვენები იქნება ის გადაწყვეტილებები, რომლებიც შევსებულ ველში მითითებულ ფრაზათაგან ერთს მაინც შეიცავს.

გადაწყვეტილებები შთავარი > სასამართლო აქტები > გადაწყვეტილებები

დან მდე

კატეგორიის არჩევა

რეგისტრაციის ნომერი

მოსარჩელე

მოპასუხე

დავის საგანი

ფოტო 3: საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტების საძიებო სისტემა

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტების საძიებო სისტემა საშუალებას გვაძლევს მოვიძიოთ სასურველი განჩინება, საოქმო ჩანაწერი ან გადაწყვეტილება, ველში „კატეგორიის არჩევა“ შესაბამისი მოცემულობის არჩევით. ასევე შესაძლებელია შედეგების გაფილტვრა მე-3 ფოტოზე ნაჩვენები პარამეტრების მიხედვით. გარდა ამისა, ველში „დავის საგანი“ შეგიძლიათ მიუთითოთ სასურველი სამართლებრივი საკითხი, რომელსაც უნდა შეეხებოდეს ძიების შედეგები.

2. უცხოენოვანი საძიებო სისტემები

2.1. „ჰუდოკი“ (Hudoc)

„ჰუდოკი“ არის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECHR) გადაწყვეტილებათა საძიებო სისტემა. მასში ძიება შესაძლებელია ინგლისურ, ფრანგულ, თურქულ, ესპანურ და რუსულ ენებზე.¹

„ჰუდოკი“ მომხმარებელს სთავაზობს ორი ტიპის ძიებას: მარტივ, ტექსტურ ძიებას და ლოგიკურ ძიებას.

მარტივი, ტექსტური ძიებისას სასურველ პარამეტრს პირდაპირ საძიებო ველში ვუთითებთ.

1. European Court of Human Rights, Hudoc User Manual, 2016, p. 3, ხელმისაწვდომია: http://www.echr.coe.int/Documents/HUDOC_Manual_2016_ENG.PDF.

ლოგიკური ძიებისას შეგვიძლია ერთდროულად მივუთითოთ რამდენიმე პარამეტრი:

The image shows a search dialog box with the following elements:

- Search** (Title)
- Option 1: **This exact word or phrase** (radio button)
- Option 2: **All of these words** (radio button)
- Option 3: **Any of these words** (radio button)
- Option 4: **None of these words** (radio button)
- Option 5: **Near these words** (radio button)
- Option 6: **Boolean search** (radio button)
- Input fields: Six empty text boxes corresponding to the search options.
- Buttons: **OK**, **CANCEL**, and **CLEAR**.

ფოტო 4: ლოგიკური ძიება

1. სიტყვა, რომელსაც ზუსტად უნდა შეიცავდეს დოკუმენტი;
2. სიტყვების ერთობლიობა, რომელსაც აუცილებლად უნდა შეიცავდეს დოკუმენტი;
3. სიტყვები, რომელთაგან ერთ-ერთს მაინც უნდა შეიცავდეს დოკუმენტი;
4. სიტყვები, რომელთაგანაც არცერთს არ უნდა შეიცავდეს დოკუმენტი;
5. სიტყვა, რომლის სიახლოვესაც უნდა მოიძებნოს მთავარი საძიებო ტერმინი. მაგალითად, თუ გვინდა მოვიძიოთ სიტყვა „სამართალი“, რომელიც დოკუმენტში ნახსენებია სიტყვასთან „ადმინისტრაციული“ ერთად, პირველ ველში უნდა ჩაინეროს სიტყვა „სამართალი“, ხოლო მე-5-ში – „ადმინისტრაციული“
6. ეს ველი ლოგიკური ძიების კრიტერიუმების ხელით შეყვანის შემთხვევაში გამოიყენება.

შენიშვნა: „ჰუდოკის“ საძიებო მოდიფიკატორები (ანუ ლოგიკური ძიების კრიტერიუმები) სხვა საძიებო სისტემების მსგავსია. განსხვავებულ წესებს ქვევით განვიხილავთ.

NARROW YOUR SEARCH

DOCUMENT COLLECTIONS

- Case-Law (53902)
 - Judgments (53902)
 - Grand Chamber (3792)
 - Chamber (50110)
 - Committee (0)
 - Decisions (0)
 - Grand Chamber (0)
 - Chamber (0)
 - Committee (0)
 - Commission (0)
 - Screening Panel (0)
 - Communicated Cases (0)
 - Legal Summaries (0)
 - Advisory Opinions (0)
 - Reports (0)
 - Resolutions (0)
 - Execution (0)
 - Merits (0)

Press Collection
 Communicated Cases 2008-2011
 HUDOC-CPT
 HUDOC-ECRI
 HUDOC-ESC
 HUDOC-EXEC

FILTERS

LANGUAGE	IMPORTANCE
French (18262)	3 (29348)
English (18259)	2 (12744)
Turkish (3195)	Case Reports (7268)
Romanian (1645)	1 (4542)
More...	More...

STATE	ARTICLE
Turkey (9355)	6 (28576)
Italy (5447)	41 (27581)
Russia (4540)	6-1 (24061)
Romania (3273)	35 (10967)
More...	More...

NON-VIOLATION	VIOLATION
6 (3314)	6 (22723)
6-1 (2705)	6-1 (18456)
3 (2313)	3 (6395)
8 (1910)	5 (6190)
More...	More...

KEYWORDS

- (Art. 6) Right to a fair trial (28490)
- (Art. 41) Just satisfaction-General (27580)
- (Art. 35) Admissibility criteria (10967)
- (Art. 6-1) Reasonable time (5935)
- More...

MORE FILTERS

ფოტო 5: საძიებო ფილტრები

ა. საძიებო ფილტრების გამოყენება

ხშირად სწორი საძიებო კრიტერიუმის შერჩევა ეფექტიანი ძიებისათვის საკმარისი არ არის. ამიტომ მნიშვნელოვანია „ჭუდოკის“ ფილტრების სწორი გამოყენება.

„ჭუდოკის“ ბაზა მრავალ სხვადასხვა ტიპის დოკუმენტს მოიცავს. ტექსტური ძიებისას სისტემა ჩვენ მიერ მითითებული კრიტერიუმებით ფილტრავს ამ დოკუმენტებს, რომელთაგან ზოგიერთი შესაძლოა არ იყოს ის, რისი მოძიებაც ჩვენ გვსურს. ამიტომ უმჯობესია, საძიებო კრიტერიუმის მითითებამდე გავფილტროთ ბაზა მე-5 ფოტოზე მოცემული ფილტრების მიხედვით.

დოკუმენტების კოლექცია საშუალებას გვაძლევს, მივუთითოთ, რისი ძიება გვსურს – გადანყვეტილების, განაჩენის, რეზოლუციის თუ სხვა სამართლებრივი დოკუმენტის. ასევე შეგვიძლია ავირჩიოთ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რომელი ორგანოს მიერ გამოცემული სამართლებრივი დოკუმენტი გვანტერესებს.

ასევე შესაძლებელია შედეგების გაფილტვრა საქმის მონაწილე მხარის და სადავო მუხლის მიხედვით.

ძიების დამატებითი კრიტერიუმია მნიშვნელობის დონე (Importance Level). იგი განსაზღვრავს, რამდენად ახდენს გავლენას კონკრეტული საქმე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის განვითარებაზე, შეცვლაზე ან განმარტებაზე. შესაბამისად, დონე 1 ნიშნავს, რომ საქმე მნიშვნელოვანად ავითარებს, ცვლის ან განმარტავს სასამართლოს პრაქტიკას; დონე 2 ნიშნავს, რომ საქმე მნიშვნელოვან გავლენას არ ახდენს პრაქტიკაზე, თუმცა სიღრმისეულად განიხილავს კონკრეტულ საკითხს და სცდენ-

ბა სამართლის უბრალოდ გამოყენებას; დონე 3 ნიშნავს, რომ საქმეს ნაკლები სამართლებრივი მნიშვნელობა აქვს.

ბ. ძიების შედეგების ნაკითხვა

ძიების შედეგები სასურველი პარამეტრების შეყვანის შემდეგ მე-ნ ფოტოზე ნაჩვენებ სახეს იღებს. სასურველი დოკუმენტის შესარჩევად მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, როგორ წავიკითხოთ შედეგების სია. ნებისმიერი ტიპის ძიებისას ყველა შედეგს აქვს შემდეგი პარამეტრები:

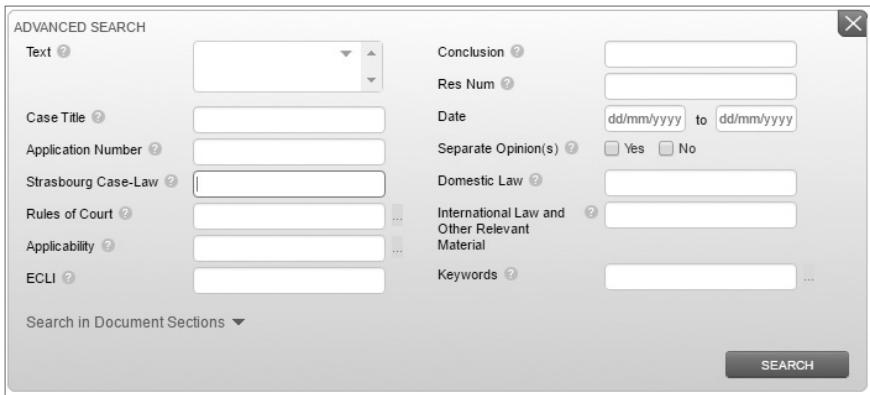
1. საქმის/დოკუმენტის სახელი და ბმული საქმის/დოკუმენტის სრულ ელექტრონულ ვერსიაზე;
2. საქმის ნომერი;
3. დოკუმენტის ტიპი;
4. გადაწყვეტილების მიმღები/დოკუმენტის გამომცემი ორგანო;
5. თარიღი;
6. დასკვნა (გადაწყვეტილების მოკლე შინაარსი).

The screenshot shows the ECHR search results interface. On the left is a sidebar with 'DOCUMENT COLLECTIONS' and 'FILTERS'. The main area displays search results for 'CASE OF TAGAYEVA AND OTHERS v. RUSSIA'. Annotations 1-6 point to specific elements:

- 1: Case title 'CASE OF TAGAYEVA AND OTHERS v. RUSSIA'
- 2: Case number '10653/10'
- 3: Document type 'Judgment (Merits and Just Satisfaction)'
- 4: Court 'Court (Fifth Section)'
- 5: Date '13/04/2017'
- 6: Summary text 'Remainder inadmissible (Article 35-3-a - Ratione personae) Violation of Article 2 - Right to life (Article 2 - Positive oblig... more...'

ფოტო 6: ძიების შედეგები

გ. გაფართოებული ძიების სხვა მნიშვნელოვანი პარამეტრები

The screenshot shows a search interface titled "ADVANCED SEARCH" with a close button in the top right corner. It features two columns of search filters. The left column includes: "Text" (with a dropdown arrow), "Case Title", "Application Number", "Strasbourg Case-Law", "Rules of Court", "Applicability", and "ECLI". The right column includes: "Conclusion", "Res Num", "Date" (with a date range selector "dd/mm/yyyy to dd/mm/yyyy"), "Separate Opinion(s)" (with "Yes" and "No" checkboxes), "Domestic Law", "International Law and Other Relevant Material", and "Keywords". At the bottom left, there is a "Search in Document Sections" dropdown menu. A "SEARCH" button is located at the bottom right.

ფოტო 7: გაფართოებული ძიება

გაფართოებული ძიების არჩევისას ძებნა შესაძლებელია ბევრი სხვადასხვა პარამეტრის მიხედვით, რომელთა უმრავლესობა განხილულია სხვა საძიებო სისტემების მიმოხილვისას. ყურადღებას გავამახვილებთ რამდენიმე განსხვავებულ პარამეტრზე:

სტრასბურგის დავები (Strasbourg Case-Law): თუ გვინდა მოვიძიოთ ყველა გადაწყვეტილება, რომლებშიც სასამართლო რომელიმე კონკრეტულ საქმეს დაეყრდნო, ამ ველში უნდა მივუთითოთ ან ამ საქმის დასახელება, ან საქმის ნომერი. მაგალითად, თუ აღნიშნულ ველში მივუთითებთ საქმეს **Assanidze v. Georgia**, შედეგად მივიღებთ ყველა გადაწყვეტილებას, სადაც სასამართლომ **Assanidze v. Georgia**-ს ციტირება მოახდინა.

სასამართლოს პროცედურული წესები (Rules of Court): გადაწყვეტილების ძიება იმის მიხედვით, შეიცავს თუ არა ის მითითებას სასამართლოს რომელიმე პროცედურულ ნორმაზე. ჩამოსაშლელი მენიუს დახმარებით შეგვიძლია ავირჩიოთ ჩვენთვის საინტერესო პროცედურული ნორმა.

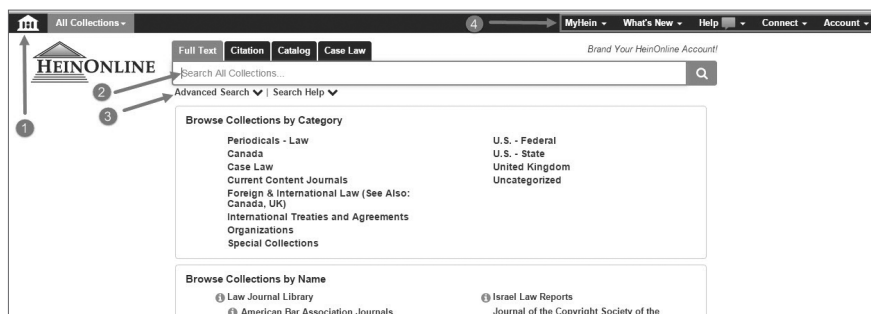
ნორმის გამოყენება (Applicability): ძიების შედეგების გაფილტვრა იმის მიხედვით, თუ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომ – ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია) ან მისი ოქმის რომელი მუხლი გამოიყენა ან/და არ გამოიყენა სასამართლომ. ჩამოსაშლელი მენიუს დახმარებით შეგვიძლია ავირჩიოთ ერთი ან რამდენიმე ასეთი მუხლი.

დასკვნა (Conclusion): ძიება საქმის შედეგის მიხედვით.

2.2. „ჰეინონლაინი“ (HeinOnline)

„ჰეინონლაინი“ არის სამართლებრივი და სამთავრობო დოკუმენტების ერთ-ერთი უდიდესი საძიებო სისტემა. „ჰეინონლაინის“ ბაზაში შესაძლებელია მოვიძიოთ როგორც სამართლებრივი დოკუმენტები (ხელშეკრულებები, სასამართლო გადაწყვეტილებები და სხვ.), ისე სამთავრობო რეგულაციები, სამართლებრივი, სამეცნიერო სტატიები და სხვა მასალა, რომელიც მნიშვნელოვანია სამართლებრივი კვლევის სრულყოფილად ჩატარებისათვის.

იქედან გამომდინარე, რომ აღნიშნული ბაზა ასი ათასზე მეტ დოკუმენტს და მილიონობით გვერდ სამართლებრივ წყაროს მოიცავს, მნიშვნელოვანია ძირითადი საძიებო ხერხების ცოდნა.

ფოტო 8: ჰეინონლაინის საწყისი გვერდი

მე-8 ფოტოზე თქვენ ხედავთ „ჰეინონლაინის“ საწყის გვერდს, რომელზედაც ასახულია: 1. საწყის გვერდზე დაბრუნების ნიშანი, 2. საძიებო ველი, რომელსაც აქვს ძიების 4 სისტემა: (ა) სრული ტექსტით; (ბ) ციტატის მიხედვით; (გ) კატალოგის მიხედვით; (დ) სასამართლო გადაწყვეტილების მიხედვით; 3. გაფართოებული ძიების (Advanced Search) ადგილი.

ა. სრული ტექსტით ძიება

„სრული ტექსტით“ ძიება საშუალებას გვაძლევს ხელი მიგვიწვდებოდეს „ჰეინონლაინის“ ბაზაში განთავსებულ ყველა დოკუმენტზე. გაფართოებული ძიების გამოყენებით შეგვიძლია მივუთითოთ დამატებითი პარამეტრები ძიების მეტი სიზუსტისათვის. ასეთი დამატებითი პარამეტრი შეიძლება იყოს ნიგნის/სტატიის: (1) სათაური; (2) ავტორი; (3) სრულ ტექსტში ძიება; (4) თარიღის

Full Text Citation Catalog Case Law Brand Your HeinOnline Account!

Search All Collections...

Advanced Search Search Help

1 Title AND

2 Author AND

3 Full Text Add field

Date: (YYYY) To: (YYYY)

Search Advanced Search Syntax

ფოტო 9: გაფართოებული ძიება

დიაპაზონი და სხვ. შესაძლებელია სულ 6 ასეთი პარამეტრის დამატება.¹

მაგალითი:

მოვიძიოთ დოკუმენტი (დოკუმენტები), რომელიც (რომლებიც) ბავშვთა უფლებების კონვენციას და ბავშვებზე ძალადობას შეეხება. ამისათვის გამოვიყენოთ საძიებო ფრაზები „Convention on the Rights of the Child“ da abus* (რომელიც თავისთავად მოიცავს სიტყვა „abuse“-ის ნებისმიერ მორფოლოგიურ ფორმას: abusive, abuse, abuser). სრული ტექსტით ძიების შედეგი ასეთი იქნება (ძიების სხვადასხვა ლოგიკური ოპერატორების შესახებ უფრო დანვრილებით იხილეთ ქვევით):

HEINONLINE Brand Your HeinOnline Account!

"convention on the rights of the child" AND abus*

Advanced Search Search Help

Collection 1

Refine Your Search

Collection/Library

- Law Journal Library (8283)
- HeinOnline's Index to Legal Periodicals (7154)
- International & Non-U.S. Law Journals (8553)
- Core U.S. Journals (3238)
- Show More

Section Type

- Articles (5424)
- Notes (1305)
- Comments (675)
- Reviews (255)

Results 1-50 of 8283 items searching for ("convention on the rights of the child" AND abus*) in All Collections. . sorted by "Number of Times Cited by Articles"

Sort By: Number of Times Cited by Articles

1. Introductory Note [legislation] International Legal Materials, Vol. 2, Issue 6 (November 1989), pp. 1448-1453
 26 I.L.M. 1442 (1989)
 Turn to page:
 various languages needed for the Convention on the Rights of the Child to be adopted at the 1989 session. ... Interest in the Convention on the Rights of the Child did not develop quickly. Some Western nations, the

2. Who Owns the Child: Meyer and Pierce and the Child as Property [article] William and Mary Law Review, Vol. 33, Issue 4 (Summer 1992), pp. 995-1122
 Woodhouse, Barbara Bennett (Cited 1363 times)
 33 Wm. & Marv. L. Rev. 995 (1991-1992)

Download PDF
 Download Options
 Email
 MyHein

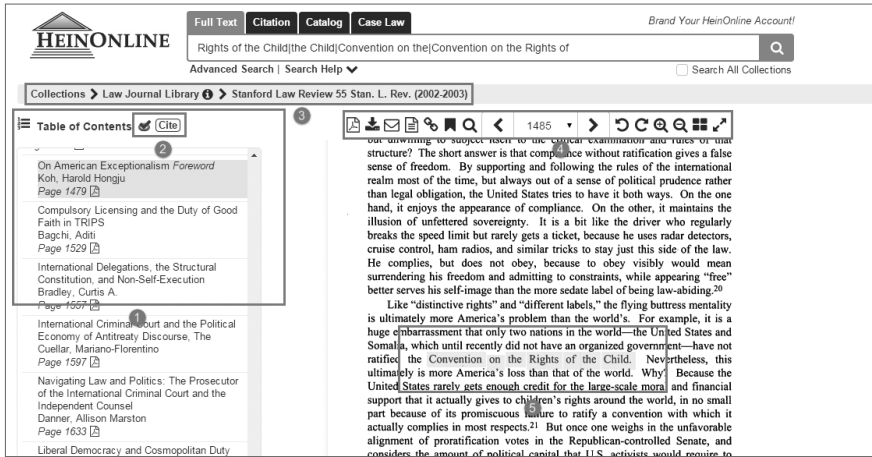
Cited by 598 Articles
 Cited by 18 Cases
 Cited by 9 (ALI)
 Accessed 30 Times

ფოტო 10: ძიების შედეგი

1. HeinOnline, Comprehensive User's Guide, p. 5, ხელმისაწვდომია: <https://heinonline.org/HeinDocs/HOLUserGuide.pdf>.

შესაძლებელია მე-10 ფოტოზე ნაჩვენები ძიების შედეგების გაფილტვრა: (1) ძიების შედეგების წყაროს ტიპის ან კოლექციის მიხედვით გაფილტვრა; (2) მოძიებული ფრაზის (ფრაზების) განსხვავებული ფერით გამოყოფა; (3) ძიების შედეგების სხვადასხვა კრიტერიუმის (ციტირების რაოდენობა, რელევანტურობა და ა.შ.) მიხედვით დალაგება; (4) სასურველი სტატიის/ნიგნის მოსახერხებელი ფორმატით შენახვა.

როდესაც ძიების შედეგებში სასურველ სტატიას ვიპოვით, შეგვიძლია გავხსნათ ის მასში დამატებითი მუშაობის მიზნით.

ფოტო 11: სასურველ სტატიასი მუშაობა

სტატიის (4) მარცხენა მხარეს მოცემულია ყველა ის დოკუმენტი (სამეცნიერო ნაშრომი, ნიგნი, მონოგრაფია და სხვ.), რომლებშიც ციტირებულია თქვენ მიერ მოძიებული დოკუმენტი (1). თითოეულ მათგანზე თითის დაჭერით ეს დოკუმენტი ხელმისაწვდომი გახდება.

ოქროსფრით გამოყოფილია ის დოკუმენტი, რომელიც გახსნილი გაქვთ (2).

სტატიის თავში მოცემული გზა საშუალებას მოგცემთ, ზუსტად იცოდეთ მოძიებული დოკუმენტის მდებარეობა და, საჭიროების შემთხვევაში, ერთი ან რამდენიმე ნაბიჯით უკან დაბრუნდეთ ძიების შედეგებში (3).

ხელსაწყოების პანელის დახმარებით შეგიძლიათ შეინახოთ, ელექტრონული ფოსტით გაგზავნოთ ან სხვაგვარად დაამუშაოთ მოძიებული დოკუმენტი (4).

საძიებო კრიტერიუმად გამოყენებული სიტყვა/ფრაზა მონიშნულია მწვანე ფერით (5).¹

ციტატის, კატალოგის და სასამართლო გადანყვეტილების მიხედვით ძიებისას მოქმედებს იგივე წესები, რაც სრული ტექსტით ძიების შემთხვევაში.

ბ. ძიების ლოგიკური ოპერატორები

„ჰეინონლაინს“, სხვა საძიებო სისტემების მსგავსად, თავისი ძიების სინტაქსი აქვს. მისი ცოდნა საშუალებას გვაძლევს, უფრო ზუსტად მოვიძიოთ სასურველი ინფორმაცია.

ძიება შესაძლებელია როგორც ერთი სიტყვის, ისე სიტყვათა ერთობლიობის მეშვეობით, რომლებიც აუცილებლად ბრჭყალებში („“) უნდა იყოს ჩასმული. ამასთანავე, ძიებისას შეიძლება რამდენიმე საძიებო სიტყვა ერთმანეთთან სპეციალური ოპერატორების საშუალებით დავაკავშიროთ.

როგორც უკვე აღინიშნა, ძიება შესაძლებელია როგორც სტანდარტული საძიებო სისტემით, ისე მე-9 ფოტოზე ნაჩვენები გაფართოებული ძიების სისტემით. გაფართოებული ძიების სისტემას აქვს სხვადასხვა ველი (ე.წ. **field**), რომლებიც ამარტივებს დოკუმენტის მოძიებას. ხშირად ყველა ამ ველის ერთდროულად გამოყენება გაფართოებული ძიებისას რთული და მოუხერხებელია. ამიტომ შესაძლებელია სტანდარტულ საძიებო სისტემაში პირდაპირ მივუთითოთ საძიებო ველის დასახელება და სასურველი საძიებო სიტყვა/ფრაზა. ამისათვის საკმარისია გამოვიყენოთ შემდეგი ფორმულა: ჯერ ვწერთ საძიებო ველის დასახელებას, შემდეგ – ორწერტილს [:], ბოლოს კი – სასურველ საძიებო სიტყვას/ფრაზას.²

მაგალითად, მოვიძიოთ ყველა დოკუმენტი, რომელთა სათაურებშიც არის სიტყვები „Civil“ და „Rights“, ტექსტში – „violation“ და რომელთა ავტორია Zetter. ძიების კრიტერიუმს მე-12 ფოტოზე ნაჩვენები სახე ექნება:

1. HeinOnline, Comprehensive User's Guide, p. 5, ხელმისაწვდომია: <https://heinonline.org/HeinDocs/HOLUserGuide.pdf>

2. იქვე, გვ.1, ხელმისაწვდომია: <https://heinonline.org/HeinDocs/AdvancedSearchSyntax.pdf>.

Full Text Citation Catalog Case Law Brand Your HeinOnline Account!

Title: "Civil Rights" AND Text: "violation" AND creator: Zetter Q

Advanced Search ▼ | Search Help ▼

Browse Collections by Category

Periodicals - Law	U. S. - Federal
Canada	U. S. - State
Case Law	United Kingdom
Current Content Journals	Uncategorized
Foreign & International Law (See Also: Canada, UK)	
International Treaties and Agreements	
Organizations	
Special Collections	

ფოტო 12: ბაზარტოვარული ძიება ველუბის ღახბარბოი

აქედან გამომდინარე, ოპერატორი „AND“ (ასევე „&“) ნიშნავს, რომ მოძიებული დოკუმენტი უნდა აკმაყოფილებდეს ყველა იმ კრიტერიუმს, რომელთა შორისაც „AND“ არის მოთავსებული (ჩვენს მაგალითში – სამივე კრიტერიუმს).³

ოპერატორი „+“ „+“ ნიშნის შემდეგ არსებული ტერმინი აუცილებლად უნდა იყოს მოძიებულ დოკუმენტში, დანარჩენი ტერმინების მოძიება კი აუცილებელი არ არის. მაგალითად, ტერმინის „+ Civil Rights“ ძიებისას მოძიებულ დოკუმენტში აუცილებლად ვიპოვით სიტყვას „Civil“, მაგრამ შესაძლოა მასში ან იყოს, ან არ იყოს სიტყვა „Rights“⁴.

ოპერატორი „NOT“ გამორიცხავს იმ დოკუმენტებს, რომლებიც მისი დასახელების შემდეგ არსებულ საძიებო სიტყვას შეიცავს. მაგალითად, თუ გვინდა მოვიძიოთ დოკუმენტი, რომელშიც მოიძებნება ფრაზა „Civil Rights“, მაგრამ არ მოიპოვება სიტყვა „violation“, უნდა გამოვიყენოთ საძიებო კრიტერიუმი „Civil rights“ NOT violation. იგივე ფუნქცია აქვს ოპერატორს „-“.

ბ.ა. ფრაზების მოდიფიკატორი

ხშირად საჭიროა ერთი და იმავე ფუძის მქონე სიტყვების ერთი საძიებო ფრაზით ძიება. მაგალითად, მოსაძებნია „violation“ და „violate“. ასეთ შემთხვევაში შეგვიძლია გამოვიყენოთ „?“ ან „*“ მოდიფიკატორები. „?“ მხოლოდ ერთ სიმბოლოს აღნიშნავს, ხოლო „*“ – ერთ ან მეტ სიმბოლოს. ზემოთ მოყვანილ მაგალითში საკმარისი იქნება საძიებო ფრაზად

3. HeinOnline, Advanced Search Syntax User's Guide, p. 2.

4. იქვე.

გამოვიყენოთ „violat“¹. შედეგად მივიღებთ იმ დოკუმენტებს, რომლებიც სიტყვებიდან „violation“ და „violate“ ერთ-ერთს მაინც შეიცავს.

ბ.ბ) სიახლოვის მოდიფიკატორი

სიახლოვის მოდიფიკატორი საშუალებას გვაძლევს მოვიძიოთ დოკუმენტები, სადაც კონკრეტული სიტყვები გარკვეული მანძილით არიან დაშორებული ერთმანეთისგან. ამისათვის საკმარისია გამოვიყენოთ სიმბოლო „~“. მაგალითად, თუ გვინდა მოვიძიოთ დოკუმენტი, რომელშიც სიტყვებს „civil“ და „rights“ ერთმანეთისგან არაუმეტეს 10 სიტყვა აშორებს, უნდა გამოვიყენოთ საძიებო კრიტერიუმი „civil rights “ 10“.

ბ.გ) დაჯგუფების მოდიფიკატორი

თუ გვინდა მოვიძიოთ დოკუმენტები, რომლებიც შეიცავს სიტყვას „rights“ ან „violation“ და აუცილებლად შეიცავს სიტყვას „civil“, უნდა გამოვიყენოთ საძიებო კრიტერიუმი „rights OR violation AND civil“.

ბ.დ) მიახლოებითობის მოდიფიკატორი

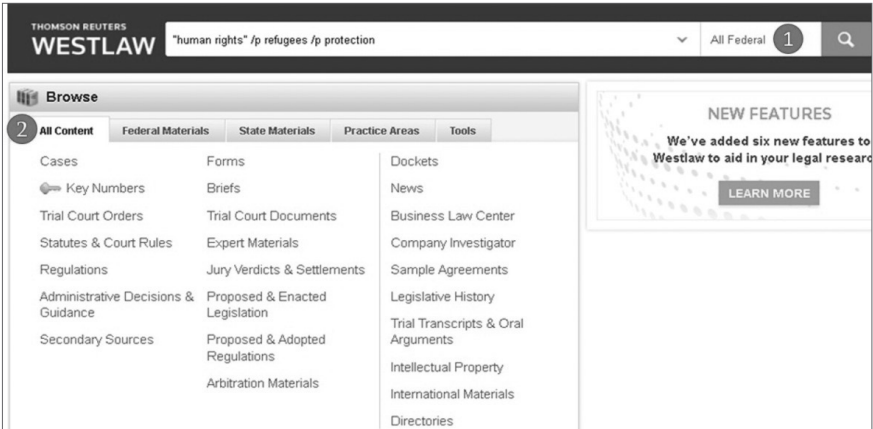
„~“ მოდიფიკატორის სიტყვის ბოლოში გამოყენებისას სისტემა მოიძიებს იმ შედეგს, რომელიც ჰგავს ჩვენს საძიებო კრიტერიუმს. მაგალითად: „right~“ ძიებისას სისტემა ყველა მსგავს სიტყვას (light, fight, sight და ა.შ.) მოიძიებს.

2.3. „ვესტლო“ (Westlaw)

„ვესტლო“ არის „West Publishing“-ის¹ ონლაინ საძიებო სისტემა, რომელიც მოიცავს ამერიკული სასამართლოების 40,000-ზე მეტ გადაწყვეტილებას, ფედერალურ და შტატების კანონმდებლობებს, ადმინისტრაციულ სამართლებრივ ნორმებს, სამართლებრივ ჟურნალებსა და პუბლიკაციებს.

„ვესტლოს“ საძიებო სისტემა, ზემოთ განხილულ სხვა მსგავს რესურსებთან შედარებით, უფრო მარტივია და მასში ძიება ხდება (1) სასამართლო გადაწყვეტილებების, (2) კანონმდებლობის და (3) ძირითადი ტერმინების (Key Numbers) მიხედვით.

1. Thomson Reuters Corporation-ის მფლობელობაში არსებული საგამომცემლო კომპანია, რომელიც აქვეყნებს სამართლებრივ და ბიზნეს ინფორმაციას როგორც ბეჭდური, ისე ელექტრონული სახით. კომპანია დაარსდა მე-19 საუკუნეში, ხოლო Thomson Reuters მას მართავს 1996 წლიდან.

ფოტო 13: „ვესტლუს“ საწყისი გვერდი

შესაძლებელია „ვესტლოს“ ძიების შედეგების გაფილტვრა: (1) იურისდიქციის მიხედვით; (2) დოკუმენტის ტიპის მიხედვით.

სასამართლო გადაწყვეტილებების ძიების პრინციპები ზემოთ განხილული საძიებო სისტემების მსგავსია, თუმცა „ვესტლოს“ აქვს რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფუნქცია, რაც ძიების პროცესს კიდევ უფრო ეფექტიანს ხდის.

ა. Keycite-ის სტატუსის ნიშანი

ნორმის სამართლებრივი განმარტება ხშირად იცვლება ან ზუსტდება სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებით. უფრო მეტიც, შესაძლებელია ახალი გადაწყვეტილება ცვლიდეს წინა გადაწყვეტილებით დადგენილ სამართლებრივ წესრიგს ან სხვაგვარ წესრიგს ადგენდეს. ზოგიერთ შემთხვევაში კი ესა თუ ის გადაწყვეტილება რელევანტური აღარ არის. ამის გამო, „ვესტლოს“ სასამართლო გადაწყვეტილებების ძიების მექანიზმს აქვს დამატებითი ფუნქცია – **keycite** სტატუსი, რომელიც მითითებულია თითოეული მოძიებული გადაწყვეტილების სათაურთან და არის სამი სახის:

წითელი დროშა ნიშნავს, რომ კონკრეტული საქმე აღარ გამოიყენება მასში განხილული ერთ-ერთი საკითხის განმარტებისთვის მაინც. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს საქმის გადაწყვეტის შემდეგ კანონმდებლობის ცვლილება ან შემდეგი გადაწყვეტილება, რომელმაც სხვა მართულებით შეცვალა პრაქტიკა.

ყვითელი დროშა ნიშნავს, რომ ამ კონკრეტული საქმის მიმართ ზოგადი ნეგატიური და კრიტიკული დამოკიდებულება არსებობს, რაც ამ საქმის, როგორც პოტენციური წყაროს, საიმედოობას ასუსტებს. თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ საქმე გაუქმებულია და საკითხზე ახალი, განსხვავებული გადანყვეტილება მიღებული.

ლურჯი დროშა ნიშნავს, რომ ამერიკული სასამართლოს მიერ მიღებული გადანყვეტილება გასაჩივრებულია ზედა ინსტანციაში და საქმის წარმოება ჯერ არ დასრულებულა.

ბ. დამატებითი საძიებო ტერმინები

უკვე განხილული ლოგიკური ძიების კრიტერიუმების გარდა, „ვესტლო“-ს აქვს დამატებითი კრიტერიუმები, რომლებიც ამარტივებს ძიების პროცესს. მათი გამოყენება შესაძლებელია მე-13 ფოტოზე ნაჩვენებ საძიებო ველში:

პარამეტრი	შინაარსი	მაგალითი
&	და – გამოიყენება, როდესაც გვსურს ძიების შედეგი მოიცავდეს ყველა საძიებო კრიტერიუმს	Human & Rights & Torture
/S	იმავე წინადადებაში – თუ გვსურს მოვიძიოთ ყველა ის დოკუმენტი, რომელიც ორ ან მეტ ტერმინს ერთსა და იმავე წინადადებაში მოიცავს, ვიყენებთ ამ საძიებო პარამეტრს	Statehood /s international /s recognition
+s	წინ უსწრებს იმავე წინადადებაში – გამოიყენება ისეთი დოკუმენტების მოსაძიებლად, სადაც ყველა პარამეტრი ერთ წინადადებაშია, მაგრამ „+s“ ნიშნის შემდეგ მოცემული პარამეტრი წინ უსწრებს ყველა სხვა პარამეტრს.	Domestic violence +s child — მოიძიებს ყველა იმ დოკუმენტს, სადაც ეს სამი პარამეტრი ერთ წინადადებაშია და „child“ უსწრებს დანარჩენ ორს.
/p	ტერმინები მოცემულია ერთსა და იმავე პარაგრაფში.	Refugee /p statehood

+p	წინ უსწრებს იმავე პარაგრაფში (იხ. +s)	Domestic violence +p child
%	არ მოიძიებს ისეთ დოკუმენტებს, რომელიც შეიცავს % პარამეტრამდე არსებულ ტერმინს, მაგრამ არ შეიცავს % პარამეტრის შემდეგს.	Rights % animal
/n	დაშორებულია n რაოდენობის ტერმინით	Wrongful /7 death — მოიძიებს ყველა იმ შემდეგს, სადაც ეს ორი ტერმინი მაქსიმუმ 7 ტერმინით (სიტყვით) არის დაშორებული.
!	სიტყვის ფუძის გამაფართოვებელი – მოიძიებს ყველა იმ დოკუმენტს, რომელიც საძიებო ტერმინის ფუძეს შეიცავს	Violat! — მოიძიებს შემდეგ სიტყვებს: violate, violation, violated და ა.შ.
+n	წინ უსწრებს n რაოდენობის ტერმინით.	Wrongful +5 death

თავი მესამე

სამართლის პრაქტიკული გამოყენება

I. ადმინისტრაციული ორგანოებიდან საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვა

დემოკრატიული სახელმწიფოს იდეა არ არის მხოლოდ ხელისუფლების ორგანოთა ლეგიტიმურ დაკომპლექტებაში საზოგადოების თითოეული წევრის მონაწილეობის შესაძლებლობის უზრუნველყოფა. მისი არსებობის აუცილებელი კრიტერიუმია ამგვარად დაკომპლექტებული ხელისუფლების კონტროლიც.

საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვის ინსტიტუტი ხელისუფლების საქმიანობის გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს. იგი თითოეულ ამომრჩეველს შესაძლებლობას აძლევს, მიმართოს სახელმწიფოს მისთვის რელევანტური ინფორმაციის მიღების მოთხოვნით. ეს ინფორმაცია, საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, უნდა გაიცეს დაუყოვნებლივ, გამონაკლის შემთხვევაში კი – ათი დღის ვადაში, რის შესახებაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განმცხადებელს.¹

საქართველოში საჯარო ინფორმაციის მიღების უფლება, მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავში წარმოდგენილი უფლებით. საქართველოს კონსტიტუციის 41-ე მუხლი პირდაპირ მიუთითებს საქართველოს ყოველი მოქალაქის უფლებაზე, „კანონით დადგენილი წესით გაეცნოს სახელმწიფო დაწესებულებებში მასზე არსებულ ინფორმაციას, აგრეთვე იქ არსებულ ოფიციალურ დოკუმენტებს, თუ ისინი არ შეიცავენ სახელმწიფო, პროფესიულ ან კომერციულ საიდუმლოებას (პ.1).“

ამავე დროს, ამ უფლებაში ჩარევის ზღვარი დადგენილია თავად კონსტიტუციით – ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული ინფორმაცია, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის ჯანმრთელობასთან, მის ფინანსებთან ან სხვა კერძო საკითხებთან, არავისთვის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი თვით ამ ადამიანის თანხმობის გარეშე, გარდა კანონით დადგენილი შემთხვევებისა, როდესაც ეს აუცილებელია სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, ჯანმრთელობის, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.²

1. იხ. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მ. 40, ნაწ. 1, 2.

2. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 41, პ. 2.

საჯარო ინფორმაცია არის ოფიციალური დოკუმენტი (მათ შორის, ნახაზი, მაკეტი, გეგმა, სქემა, ფოტოსურათი, ელექტრონული ინფორმაცია, ვიდეო- და აუდიოჩანაწერები), ანუ საჯარო დაწესებულებაში დაცული, აგრეთვე საჯარო დაწესებულების ან მოსამსახურის მიერ სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით მიღებული, დამუშავებული, შექმნილი ან გაგზავნილი ინფორმაცია, ასევე საჯარო დაწესებულების მიერ პროაქტიულად გამოქვეყნებული ინფორმაცია.³

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ „სახელმწიფოს ოფიციალურ დოკუმენტებში დაცულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უფლება უზრუნველყოფს მოქალაქეთა ეფექტურ მონაწილეობას ხელისუფლების განხორციელების პროცესში, რაც წარმოადგენს დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის უმთავრეს მოთხოვნას“.⁴ „სახელმწიფო დაწესებულებაში არსებული ინფორმაციის გაცნობა ინფორმაციული თვითგამორკვევისა და პირის თავისუფალი განვითარების უფლების მნიშვნელოვანი პირობაა.“⁵

საქართველოს მოქალაქეები აღნიშნული უფლებამოსილების განხორციელებას საქართველოს კონსტიტუციისა და საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის შესაბამისი დათქმების საფუძველზე ახორციელებენ. რაც შეეხება სახელმწიფო ორგანოსადმი მიმართვის ფორმას, მისი კრიტერიუმები ფორმალურად დადგენილი არ არის. ერთ-ერთი საუკეთესო ფორმა განხილულია ქვევით, დანართ №1-ში.

აღსანიშნავია, რომ საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვისას, წარდგენილ განცხადებაში, ისევე, როგორც ნებისმიერ იურიდიულ დოკუმენტში, აუცილებლად უნდა მიეთითოს განმცხადებლის ხელმოწერა და განცხადების შეტანის თარიღი. ამ ნიუანსის გამოტოვების შემთხვევაში, შეუძლებელი გახდება საჯარო ინფორმაციის მიღებისთვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი ვადების ათვლა, რაც, პირველ რიგში, განმცხადებელს მიაყენებს ზიანს.

საჯარო ინფორმაცია ღიაა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა და დადგენილი წესით პერსონალურ მონაცემებს, სახელმწიფო ან კომერციულ საიდუმლოებას მიკუთვნებული ინფორმაციისა.⁶

3. იხ. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მ. 2, პ. 1, ქვპ. „მ“.

4. იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი კრავეიშვილი საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ“, 27 მარტი, 2017, II, 4.

5. იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და მოქალაქე რუსუდან ტაბატაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 14 ივლისი, 2006.

6. იხ. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მ. 28, ნაწ. 1.

დანართი №1

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს

განმცხადებელი:
(ფიზიკური პირის შემთხვევაში – სახელი და გვარი/
იურიდიული პირის შემთხვევაში – სამართლებრივი ფორმა და სრული და-
სახელება,
ფიზიკური პირის შემთხვევაში – მისამართი/
იურიდიული პირის შემთხვევაში – იურიდიული მისამართი)

(სასურველია მომდევნო ველში მიეთითოს განმცხადებლის (საჯარო ინფორმაციის მომთხოვნის) ელექტრონული ფოსტის მისამართი ან/და მობილური ან სხვა სახის ტელეფონის ნომერი, რათა, თუ საჯარო მოსამსახურისათვის განცხადებაში რაიმე გაუგებარი აღმოჩნდა, მას ადვილად დაუკავშირდეს)

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

გთხოვთ, საქართველოს კანონის „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის“ 28-ე მუხლის 1-ლი ნაწილისა და 37-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილების საფუძველზე, ამავე კოდექსის მე-40 მუხლით დადგენილ ვადაში მოგვანოდოთ საჯარო ინფორმაცია შემდეგ საკითხებზე:

1. 2017 წლის 1 იანვრიდან 2017 წლის 31 ივლისის ჩათვლით რა ოდენობის თანხა დახარჯა სამინისტრომ „საყოველთაო ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამის“ უზრუნველსაყოფად.

2. 2017 წლის 1 იანვრიდან 2017 წლის 31 ივლისის ჩათვლით სამინისტროს მიერ დახარჯული საბიუჯეტო სახსრების რამდენ პროცენტს შეადგენდა „საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამის“ უზრუნველსაყოფად დახარჯული თანხა.

გთხოვთ, აღნიშნული ინფორმაცია ელექტრონულად მოგვანოდოთ ელექტრონული ფოსტის მისამართზე (მიეთითება მისამართი) ან წერილობით, მისამართზე (მიეთითება მისამართი).

პატივისცემით,

(სახელი, გვარი)

11.02.2018

II. სასამართლო გადაწყვეტილებათა მოკლე მიმოხილვის მომზადება

1. მოკლე მიმოხილვის ძირითადი ნიშან-თვისებები

სასამართლო გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაციის გადმოცემის ეფექტიანი ინსტრუმენტია მის შესახებ მოკლე მიმოხილვის მომზადება. ამ შესაძლებლობას თავად სასამართლოები, უნივერსიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, იურიდიული კომპანიები და სამართლის ელექტრონული პორტალები იყენებენ.

ხშირად სამართლებრივ საკითხებზე ადგილობრივი და საერთაშორისო მიდგომების გასაგებად აუცილებელი ხდება სხვადასხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გაცნობა, რაც შესაძლოა საკმაოდ შრომატევადი სამუშაო გამოდგეს. სასამართლო გადაწყვეტილებათა მოკლე მიმოხილვების ხელმისაწვდომობა სტუდენტებისთვის ინფორმაციის შეგროვების, გაცნობისა და დამუშავების ეფექტიანი საშუალებაა – მოკლე მიმოხილვებზე მუშაობა სამართლებრივი წერის უნარებს ავითარებს. სტუდენტი სწავლობს დიდი მოცულობის საკითხების მოკლე ინფორმაციის სახით ჩამოყალიბებას, რომელშიც მიმოხილული იქნება სასამართლო გადაწყვეტილების ყველა მნიშვნელოვანი ასპექტი და გარემოება.¹

ამასთანავე, სასამართლო გადაწყვეტილების მოკლე მიმოხილვა:

- იძლევა გადაწყვეტილების საკვანძო საკითხების შესახებ ინფორმაციის დახარისხების და ამ გზით გადაწყვეტილების გაგების საშუალებას;
- უზრუნველყოფს გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაციის სწრაფად და მარტივად გახსენების ან გაცნობის შესაძლებლობას;
- იძლევა ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ სად შეიძლება თითოეული განხილული საკითხის პოვნა გადაწყვეტილებაში;
- ახალისებს გადაწყვეტილების ან/და მხარეთა პოზიციების კრიტიკულ გააზრებას, მათ შორის, იურიდიული განათლების არმქონე პირების მიერ.

სხვადასხვა საერთაშორისო თუ ადგილობრივ ორგანიზაციებს, სახელმწიფო ინსტიტუტებს, აკადემიურ დანესებულებებს სასამართლო გადაწყვეტილების მოკლე მიმოხილვის მოსამზადებლად ერთმანეთისგან განსხვავებული სტრუქტურა აქვთ შემუშავებული. განსხ-

1. მოკლე მიმოხილვის შესახებ უფრო დეტალურად იხ.: Edwards, L. H., *Legal Writing and Analysis*, 2015, pp. 31-45.

ვავდება მოკლე მიმოხილვის მოცულობაც. თუმცა, სტრუქტურის მახასიათებლები საერთოა. სასამართლო გადანყვეტილების მოკლე მიმოხილვა 3 ძირითადი ნაწილისგან შედგება:

- ფაქტები
- სამართლებრივი საკითხები
- შეჯამება

სასამართლო გადანყვეტილების მოკლე მიმოხილვა უნდა მოიცავდეს შემდეგ საკითხებს:

ა) ფორმალური ნაწილი:

- მოკლე მიმოხილვის ავტორი/ორგანიზაცია;
- გადანყვეტილების გამომცემი ინსტიტუტი (ორგანიზაცია) და ქვეყანა;
- გადანყვეტილების დასახელება/ნომერი;
- გადანყვეტილების თარიღი.

ბ) შინაარსობრივი ნაწილი:

- დავის საგანი;
- საქმის ფაქტობრივი გარემოებები;
- მხარეთა პოზიციები;
- სასამართლოს პოზიცია – დასაბუთება;
- სასამართლოს გადანყვეტილება;
- გადანყვეტილების მოკლე მიმოხილვის შეჯამება.

2. მოკლე მიმოხილვის შედგენა

სასამართლო გადანყვეტილების მოკლე მიმოხილვის შესადგენად:

ა. დეტალურად გაეცანით გადანყვეტილებას.

გადაწყვეტილებას შესაძლოა პირდაპირი ან ირიბი კავშირში ჰქონდეს რაიმე პროცესთან, რომელიც მას დამატებით მნიშვნელობას სძენს. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ეს საერთაშორისო სასამართლოს გადანყვეტილებაა. ამიტომ, გაეცანით მის ისტორიულ, სამართლებრივ და პოლიტიკურ წინაპირობებსაც.

ბ. უპასუხეთ კითხვას: რატომ არის გადანყვეტილება მნიშვნელოვანი?

გადანყვეტილების გაცნობის შემდეგ მოძებნეთ პასუხი კითხვაზე: რა შეიცვალა სასამართლოს ამ გადანყვეტილებით მხარეთათვის ან/და საზოგადოებისთვის?

გ. მოინიშნეთ მნიშვნელოვანი საკითხები.

მოკლე მიმოხილვის წერის ორგანიზებისთვის შესაძლოა სხვადასხვა საკითხის (მაგალითად, ფაქტობრივი გარემოებების, არგუმენტების, სასამართლოს განმარტებებისა და ინტერპრეტაციების) მონიშვნა დაგჭირდეთ. შეგიძლიათ მოინიშნოთ ყველა საკითხი, რომლებიც მოკლე მიმოხილვისთვის მნიშვნელოვნად მოგეჩვენებათ.

შენიშვნა: ხშირად, წერის ორგანიზების გასაუმჯობესებლად, ერთი ტიპის საკითხების დასაჯგუფებლად განსხვავებული ფერის მარკერს ან/და სიმბოლკას იყენებენ. შესაძლოა თქვენთვის მნიშვნელოვანი საკითხებისთვის კომენტარების დართვაც დაგეხმაროთ.

დ. დაიწყეთ წერა:

დ.ა) ფორმალური ნაწილი:

სასამართლო გადანყვეტილების მოკლე მიმოხილვის ფორმალური ნაწილი უნდა იძლეოდეს ინფორმაციას ავტორისა და გადანყვეტილების შესახებ.

მოკლე მიმოხილვის წერისას დაიცავით აკადემიური სტილი. მიმოხილვაში აუცილებლად შეიტანეთ სასამართლო გადანყვეტილების მოსაძიებლად საჭირო ინფორმაცია – მის მკითხველს მთლიანი გადანყვეტილების გაცნობის შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს. ეს ინფორმაცია მიმოხილვის დასაწყისშივე უნდა იყოს მოცემული. ასევე დაიცავით ციტირების წესები. მიუთითეთ გადანყვეტილების გამომცემი ინსტიტუტი/ორგანიზაცია, გადანყვეტილების დასახელება/ნომერი, თარიღი, ელექტრონული მისამართი.¹

დ.ბ) შინაარსობრივი ნაწილი:

მნიშვნელოვანია, მოკლე მიმოხილვის დასაწყისში წარმოდგენილი იყოს მოკლე ინფორმაცია მოცემული დავის არსის შესახებ. იგი მკითხველს უნდა უქმნიდეს ზოგად წარმოდგენას შემდეგ საკითხებზე:

1. აკადემიური სტილის შესახებ დეტალური ინფორმაცია იხ. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემაში: ჯანაშია, ს./გაბრიჩიძე, ნ./ყვანია, ნ./ფრუიძე, ნ./ტატიშვილი, ე./გულიაშვილი, ნ., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური სტილი: სახელმძღვანელო წიგნის, სტატიის, დისერტაციისა და სხვადასხვა აკადემიური ნაშრომის ავტორებისთვის, თბ., 2011. ხელმისაწვდომია: <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/2/2588.pdf> .

- რაზე იყო დავა გამართული? (მათ შორის, რა მუხლზე, პასუხისმგებლობაზე თუ უფლებაზე)
- როგორ დასრულდა დავა?

ამ ინფორმაციით მკითხველი თავიდანვე მიხვდება, გამოადგება თუ არა ეს მოკლე მიმოხილვა, მაგალითად, თუ კონკრეტულ მუხლთან ან უფლებასთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქტიკის გაცნობა სურს.

სტრუქტურული მაგალითი:

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში „*Handyside v. the United Kingdom*“ (ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ) დაადგინა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი არ დარღვეულა.

ე. შემდგომ განიხილეთ საქმის ფაქტობრივი გარემოებები, რომელიც ნათელს გახდის სასამართლო გადაწყვეტილების წინაპირობებს. ფაქტობრივი გარემოებები მარტივი, ყველასთვის გასაგები ენით გადმოეცით, რათა ამ ინფორმაციის წაკითხვა იურიდიული განათლების არ მქონე პირებმაც შეძლონ. უკეთესია, თუ ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ თხრობა დანაწევრებული არ იქნება. ეცადეთ, ამბავს მოჰყვეთ.

მნიშვნელოვანია, მიმოიხილოთ მხოლოდ ის ფაქტები, რომლებსაც უშუალო კავშირი აქვს სასამართლო გადაწყვეტილებით გათვალისწინებულ სამართლებრივ საკითხებთან. ზოგჯერ სასამართლო თავად მიმოიხილავს ფაქტობრივ გარემოებებს გადაწყვეტილების დასაწყისში. თუმცა მოკლე მიმოხილვაში შესაძლებელია ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ ინფორმაცია კიდევ უფრო შეამოკლოთ – ერთ აბზაცში მოაქციოთ.

სტრუქტურული მაგალითი:

საქმის „*Delfi AS v. Estonia*“ მიხედვით, 2006 წელს ესტონურმა ელექტრონულმა საინფორმაციო პორტალმა „დელფიმ“ გამოაქვეყნა მორიგი სტატია, რომელიც კერძო კომპანიის საქმიანობას უკავშირდებოდა. აღნიშნულ სტატიას რამდენიმე ასეული მომხმარებელი გამოეხმაურა. მათი კომენტარების ნაწილი შეურაცხყოფასა და მუქარას შეიცავდა. კერძო კომპანიამ სასამართლო წესით მოითხოვა კომენტარების წაშლა და მორალური ზიანის ანაზღაურება 500 000 კრონას ოდენობით. საინფორმაციო პორტალმა კომენტარები წაშალა, მაგრამ ზიანის ანაზღაურებაზე უარი თქვა.

3. საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შემდეგ მხარეთა პოზიციები მიმოიხილეთ. წარმოდგინეთ მათი ძირითადი არგუმენტები და სამართლებრივი ლოგიკა. მნიშვნელოვანია, მოცემული იყოს დეტალური ინფორმაცია იმ სამართლებრივი ნორმების შესახებ, რომელთაც მხარეთა არგუმენტები მიემართება. ამასთანავე, ნათელი უნდა იყოს, რატომ წარიმართა დავა ამ ნორმებთან დაკავშირებით. *მაგალითად, რატომ ფიქრობს მოსარჩელე, რომ მის მიერ ჩადენილ ქმედებას კონკრეტული კონსტიტუციური უფლება იცავს და სახელმწიფო დაცულ სფეროში უკანონოდ ერევა.*

სასამართლო დავა ძირითადად ეხება ერთ მთავარ კითხვას/საკითხს, რომელზედაც უნდა გამახვილდეს ყურადღება. თუმცა შესაძლებელია დაისვას რამდენიმე ქვესაკითხიც, რომლებიც დავის არსისთვის შეიძლება არანაკლებ მნიშვნელოვანი იყოს. მოკლე მიმოხილვის წერილსას ეცადეთ, ნამუშევარი გაფილტროთ – ნაკლებად მნიშვნელოვანი ქვესაკითხები გამოხშირთ.

ზ. დავის არსის, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების და მხარეთა პოზიციების მიმოხილვის შემდეგ განიხილეთ სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული პოზიცია და მისი არგუმენტები. მიუთითეთ, მხარეთა მიერ განსახილველად წარმოდგენილი რომელი საკითხები გაიზიარა/არ გაიზიარა სასამართლომ. თუ სასამართლო გადაწყვეტილებამ ახალი სამართლებრივი სტანდარტები დაამკვიდრა, წინა სასამართლო პრაქტიკა შეცვალა, ამაზე გაამახვილეთ ყურადღება. თუ გადაწყვეტილებას დართული აქვს განსხვავებული აზრი, ისიც აუცილებლად მომოიხილეთ.

სასამართლოს პოზიციების წარმოდგენის შემდეგ მოკლედ შეაჯამეთ ნაშრომი. მიუთითეთ, როგორ დასრულდა დავა და როგორი გადაწყვეტილება გამოიტანა სასამართლომ: ვინ გაამართლა, რა ნორმის დარღვევად მიიჩნია/არ მიიჩნია ქმედება და ა.შ.

სტრუქტურული მაგალითი:

[...]*საქმეებთან „Sargsyan v. Azerbaijan“ (No40167/06) და „Chiragov and others v. Armenia“ (No13216/05) დაკავშირებით სასამართლომ მიიჩნია, რომ დაირღვა საკუთრების დაცვის (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი) უფლება და პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება (კონვენციის მე-8 მუხლი). მან არ გაიზიარა აპლიკანტების აზრი კონვენციის მე-14 მუხლთან დაკავშირებით. სასამართლოს*

აზრით, არცერთ საქმეში არ იქნებოდა სწორი მე-14 მუხლის (დისკრიმინაციის აკრძალვა) ცალკე განხილვა და მასზე მსჯელობა.

აღნიშნული უფლებების დარღვევის აღკვეთისათვის სასამართლომ ორივე ქვეყნის მთავრობას შესთავაზა საკუთრების დაცვის ისეთი მექანიზმების დანერგვა, რომელიც ადვილად ხელმისაწვდომი და მოქნილი სტანდარტებით აღჭურვილი იქნება, რათა აპლიკანტებმა და ანალოგიურ მდგომარეობაში მყოფმა პირებმა ალიდგინონ საკუთრების უფლება. ამასთანავე, მან მიიჩნია, რომ უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კომპენსაცია უფლების შეზღუდვის გამო. თუმცა სასამართლომ კონვენციის 41-ე მუხლთან (სამართლიანი დაკმაყოფილება) დაკავშირებით გადანყვეტილების მიღება გადადო, საქმის განსაკუთრებული ბუნებიდან გამომდინარე, იმ მოლოდინით, რომ კონფლიქტის მხარეები 1 წლის განმავლობაში მიაღწევენ შეთანხმებას, რომელიც აღნიშნულ პრობლემას მოაგვარებდა.

3. პრაქტიკული რჩევები

სასამართლო გადანყვეტილების მოკლე მიმოხილვის მოსამზადებლად და მისი სტრუქტურის დასაცავად გასათვალისწინებელია შემდეგი:

ა. გადანყვეტილების მთავარი აზრი 1-2 წინადადებაში მიმოიხილეთ. შემდეგ გადანყვეტილებით გათვალისწინებული თითოეული საკითხი ასევე 1-2 წინადადებით გადმოეცით და ყოველი საკითხის შესახებ ინფორმაციის მოკლედ გადმოცემას შეუდექით.

ბ. რეკომენდებულია, თითოეული აბზაცის დასაწყისში მოცემული იყოს აბზაცის მთავარი აზრი – საკითხი, რომელიც აბზაცში დეტალურად იქნება მიმოხილული და შემდეგ – მოკლედ შეჯამებული. შესაძლებელია მთავარი პოზიციების/არგუმენტების ან/და გადანყვეტილებაში განხილული საკითხების ცალკე თავებად გამოყოფაც (შეიძლება ასეთი თავის სათაურში პოზიცია/არგუმენტი მიუთითოთ და იგი შემდეგ აბზაცში მიმოიხილოთ).

გ. მნიშვნელოვანია, მოკლე მიმოხილვაში მოცემული არ იყოს ავტორის შეფასებები. ინფორმაცია მშრალად გადმოეცით, გარდა გადანყვეტილების რელევანტობის დასაბუთების შემთხვევისა. ასევე მნიშვნელოვანია, მიმოხილვის ავტორის და სასამართლოსა და მხარეთა პოზიციები აღრეული არ იყოს, რათა მკითხველი მიხვდეს, ესა თუ ის აზრი ვის ეკუთვნის.

დ. გამოიყენეთ საკვანძო სიტყვები:

საკვანძო სიტყვები მნიშვნელოვანია მკითხველის ყურადღების მი-
საპყრობად. მათი გამოყენება შეგიძლიათ აზრის დასაყრდენად ან/და
ბოლოში, როდესაც აზრი იწყება ან/და წყდება.

მაგალითად:

რაც შეეხება...

მხარე მიუთითებდა...

სასამართლოს პოზიციით...

სასამართლოს მიერ აღნიშნული იყო, რომ...

სასამართლომ ხაზი გაუსვა...

შემდეგ ეტაპზე მხარემ წარმოადგინა...

მოპასუხემ წარმოადგინა შემდეგი არგუმენტები: პირველი..მეო-
რე... მესამე..

4. სასამართლო გადაწყვეტილების მოკლე მიმოხილვის სტრუქტურული მაგალითი

მოკლე მიმოხილვის ავტორი/ორგანიზაცია

მართლმსაჯულების გაძლიერებისა და სამართლებრივი განათლე-
ბის ცენტრი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

**გადაწყვეტილების დასახელება, გადაწყვეტილების გამომცემი ინს-
ტიტუტი (ორგანიზაცია) და ქვეყანა**

Delfi AS v. Estonia

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ქ. სტრასბურგი,
საფრანგეთი

გადაწყვეტილების ნომერი

64569/09

გადაწყვეტილების თარიღი

16 ივნისი, 2015 წ.

დავის საგანი

საქმეში „Delfi AS v. Estonia“ ესტონური ელექტრონული საინფორმა-
ციო პორტალი „დელფი“ დავობდა ესტონეთის სახელმწიფოს მიერ ადა-
მიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევაზე.

საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

2006 წელს ესტონურმა ელექტრონულმა საინფორმაციო პორტალ-
მა „დელფიმ“ გამოაქვეყნა მორიგი სტატია, რომელიც კერძო კომპა-

ნიის საქმიანობას უკავშირდებოდა. ამ სტატიას რამდენიმე ასეული მომხმარებელი გამოეხმაურა. მათი კომენტარების ნაწილი შეურაცხყოფასა და მუქარას შეიცავდა. კერძო კომპანიამ სასამართლო წესით მოითხოვა კომენტარების წაშლა და მორალური ზიანის ანაზღაურება 500 000 კრონას ოდენობით. საინფორმაციო პორტალმა კომენტარები წაშალა, მაგრამ ზიანის ანაზღაურებაზე უარი თქვა.

ესტონეთის სასამართლოს აზრით, მომხმარებლების მიერ კომენტარების სივრცე გამიჯნულია ჟურნალისტური სივრცისგან. თუმცა შემდგომ სააპელაციო სასამართლომ წინა ინსტანციის გადაწყვეტილება მცდარად მიიჩნია და საქმე გადაისინჯა. ახალი გადაწყვეტილებით საინფორმაციო პორტალი კომენტარების „გამომქვეყნებლად“ იქნა მიჩნეული; შესაბამისად, იგი კომენტარების გამო პასუხისმგებლობას ვერ გაექცეოდა. სასამართლოს აზრით, კომენტარების მარეგულირებელი ნორმები მომხმარებელთა უფლებების დასაცავად საკმარისი არ იყო. აღსანიშნავია, რომ თავად სტატიის შინაარსთან დაკავშირებით სასამართლოებს პრეტენზია არ ჰქონიათ. საბოლოოდ, ესტონეთის სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სიტყვის თავისუფლება არ ვრცელდება შეურაცხყოფელ კომენტარებზე და აღიარა იმ კერძო კომპანიის უფლებების დარღვევა, რომელსაც აკრიტიკებდნენ საინფორმაციო პორტალის – „დელეფის“ – მომხმარებლები. სასამართლომ „დელეფი“ გაამტყუნა იმის მიუხედავად, რომ კომენტარების წინასწარი მოდერირება არ ხდებოდა; სააგენტოს ვებგვერდზე მითითებული იყო, რომ პორტალი არ იღებდა პასუხისმგებლობას მომხმარებლების კომენტარებზე და არ გამოხატავდა სააგენტოს პოზიციას; ნებისმიერ მომხმარებელს შეეძლო სააგენტოსთვის შეტყობინება გაეგზავნა, შეურაცხყოფელი კომენტარი მიეთითებინა და მისი წაშლა მოეთხოვა (ასეთ შემთხვევებზე პორტალი მუდმივად მუდმივად); პირს, რომელსაც კომენტარებით რეპუტაცია შეეღახებოდა, შეეძლო მოეთხოვა მათი წაშლა.

მიუხედავად იმისა, რომ „დელეფიმ“ შეურაცხყოფელი კომენტარები წაშალა, როგორც კი მათ შესახებ შეატყობინეს, ესტონეთის სააპელაციო სასამართლომ პორტალს პასუხისმგებლობა დააკისრა იმის გამო, რომ მან ვერ შეძლო მომხმარებელთა არაკანონიერი კომენტარების (რომლებიც კომენტარების განყოფილებაში ქვეყნდება) თავიდან აცილება. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ დაადასტურა გადაწყვეტილება, რომელიც არამართო არსებითად ძირს უთხრის ევროპულ საკანონმდებლო ბაზას, არამედ ადგენს გამოხატვის თავისუფლების დაცვის უფრო დაბალ ზღურბლს, ვიდრე ევროკავშირის „შემჩნევა-წაშლის“ რეჟიმი (notice-and-takedown regime).

მხარეთა პოზიციები

2009 წელს, საინფორმაციო პორტალმა „დელფი“ სახელმწიფოსთან დავა ადამიანის უფლებათა ევროპულ საქართველოში გააგრძელა. პორტალი ასაბუთებდა, რომ ესტონეთის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადანყვეტილება ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლს (გამონაცვის თავისუფლება) არღვევდა, „დელფის“ (და არა კომენტარების ავტორების) „დასჯა“, ლეგიტიმურ საჯარო მიზანს არ შეესაბამებოდა, პორტალი საფრთხეს არ უქმნიდა დემოკრატიულ საზოგადოებას და არსებული ნორმები საკმარისი იყო აღნიშნულის დასაცავად. ესტონეთის სასამართლოს გადანყვეტილების გამო სააგენტო იძულებული გახდა, ყველა კომენტარი სათითაოდ გაეკონტროლებინა იმ პირობებში, როდესაც დღიურად სააგენტოს ვებგვერდზე მომხმარებელთა 10 000-მდე კომენტარი თავსდება.

„დელფი“ ყველა ინსტანციის სასამართლოში მსჯელობას იმ ლოგიკაზე ამყარებდა, რომ გამონაცვის თავისუფლება ეხება ინტერნეტ-მომხმარებლების მიერ ისეთი შუამავლისთვის შექმნილ შინაარსსაც, როგორც საინფორმაციო პორტალია. წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლოა სახელმწიფოებმა გადანყვიტონ რისი გავრცელება შეიძლება ინტერნეტში და რისი – არა. „დელფის“ ადვოკატის, კარმენ ტურკის, თქმით, „ყოველ წუთს პორტალ YouTube-ზე 130 საათის ხანგრძლივობის ვიდეო იტვირთება, Facebook-ზე 40 000 შეტყობინება, Wordpress-ზე კი – 2000 ბლოგი თავსდება. ეს ციფრები ნათლად აჩვენებს, რომ შესაბამისი ინფორმაციისათვის თვალის მიდევნება და მისი გადამუშავება ფაქტობრივად შეუძლებელია.“

სასამართლოს პოზიცია – დასაბუთება

საქმის განხილვისას ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გადანყვიტა, რომ „დელფის“ გონივრულ ფარგლებში უნდა განესაზღვრა ის შედეგები, რომლებიც საინფორმაციო პორტალზე დატოვებულ კომენტარებს შეეძლო გამოეწვია. სასამართლომ მიიჩნია, რომ „დელფისთვის“ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლით დაცული უფლების შეზღუდვა სრულებით შეესაბამებოდა ლეგიტიმურ საჯარო მიზანს, კონკრეტულად კი – მესამე პირების რეპუტაციის დაცვას. მან ასევე აღნიშნა, რომ საინფორმაციო სააგენტოზე პასუხისმგებლობის დაკისრება (რადგან დაუშვა კომენტარების გამოქვეყნება) არ გამორიცხავდა კომენტარების ავტორებისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრებას. სასამართლომ დაადგინა, რომ კომენტარები ერთმნიშვნელოვნად შეურაცხმყოფელი იყო და სააგენტოს

მათ წასაშლელად არანაირი ზომა არ მიუღია; სააგენტოს მოქმედებებს ხელს უწყობდა ის, რომ მის ვებგვერდზე კომენტარის ანონიმურად დატოვებაც შეიძლებოდა, რაც მომხმარებლების პასუხისმგებლობის საკითხის დასმას ართულებდა; ამასთანავე, ესტონეთის სასამართლოს მიერ დაკისრებული ზიანის ანაზღაურება 320 ევრო არაპროპორციული ჯარიმა არ ყოფილა.

გადაწყვეტილების მოკლე მიმოხილვის შეჯამება

საბოლოოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ერთ-სულთაგან დასკვნამდე, რომ გამოხატვის თავისუფლებით დაცულ სფეროში ჩარევის საკითხზე ადგილობრივ სასამართლოთა გადაწყვეტილებები პროპორციული იყო.

2014 წელს საქმე ევროპული სასამართლოს დიდ პალატას გადაეცა. მისი გადაწყვეტილება 2015 წლის 16 ივნისს გამოქვეყნდა (*Delfi AS v. Estonia (no.64569/09)*.) დიდმა პალატამ გაიზიარა წინა გადაწყვეტილება და 15 ხმით 2-ის წინააღმდეგ დაადასტურა, რომ ამ საქმეში ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი არ დარღვეულა.

დამატებითი ინფორმაცია

აღნიშნულ გადაწყვეტილებას დიდი კრიტიკა მოჰყვა იმის გამო, რომ ევროპულმა სასამართლომ არ გაითვალისწინა ეროვნული სასამართლოს სიტყვის თავისუფლების დაცვის სტანდარტები, აგრეთვე იმის გამო, რომ „დელფი“ კომენტარების გამომქვეყნებლად იქნა ცნობილი და მასზე არ გავრცელდა ის შეზღუდული პასუხისმგებლობა, რომელიც ინტერნეტსერვისებისთვის ევროკავშირის სამართლით და მრავალი საერთაშორისო აქტით არის განსაზღვრული.

გადაწყვეტილების საპასუხოდ ორგანიზაცია „მე-19 მუხლის“ აღმასრულებელმა დირექტორმა, თომას ჰაგსმა, აღნიშნა, რომ ევროპულმა სასამართლომ სერიოზული დარტყმა მიაყენა ონლაინსივრცეში გამოხატვის თავისუფლებას, გამოამჟღავნა რა იმ საკითხების შემამოფოთებლად ნაკლები ცოდნა, რომლებიც შუალედურ პასუხისმგებლობებს და ინტერნეტის მუშაობის მიმართულებებს ეხება.

ორგანიზაციის პოზიციით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ევროკავშირის საკანონმდებლო ბაზის ცოდნაში დიდი მარცხი განიცადა შუალედური პასუხისმგებლობების ასპექტში. „მე-19 მუხლი“ შიშობს, რომ გამოხატვის თავისუფლებაზე აღნიშნული გადაწყვეტილების გავლენა მტკივნეული იქნება. ამასთანავე, ის ძირს გამოუთხრის ახალი ამბების გამომცემლების ბიზნესმოდელს იმ დროს,

როდესაც ახალი ამბების ინდუსტრიას ისედაც გადარჩენისთვის უწევს დიდი ბრძოლა.

მნიშვნელოვანია, რომ ელექტრონული ურთიერთობების დირექტივის (E-commerce directive (ECD))¹ მიხედვით „დელფი“ პასუხისმგებლობისგან უნდა განთავისუფლდეს, ვინაიდან მან კომენტარების იდენტიფიცირებისთანავე უზრუნველყო მათი წაშლა. აღნიშნული დირექტივის თანახმად, პასუხისმგებლობის საკითხი მაშინ დგება, თუ „შემჩნევის“ შემდეგ არ იქნება მიღებული შესაბამისი ზომები, რომელთა შედეგადაც უნდა შეიზღუდოს მესამე მხარე (ამ შემთხვევაში – მომხმარებელი, რომელიც პორტალზე კომენტარს ტოვებს).

III. ელექტრონული ფოსტით წერის სტილი და ეტიკეტი

1. სტანდარტული წესები

ელექტრონული ფოსტით (შემდგომ – „ელფოსტა“) წერაზე, კერძოდ, წერილის შინაარსზე (სამართლებრივ კონტექსტში) ვრცელდება ყველა ძირითადი წესი, რომლებიც, ზოგადად, აკადემიური, გამართული წერის სტილს ეხება. ეს იმას ნიშნავს, რომ ყურადღება ექცევა: (1) სტრუქტურას, (2) სიცხადეს, (3) ლაკონურობასა; (4) დამაჯერებელ ტონს. აქედან გამომდინარე:

- მოერიდეთ ბუნდოვანებას, გამოიყენეთ პირდაპირი, ცხადი სიტყვები;
- უპირატესობა მიანიჭეთ საკითხების დანომვრას ან სხვა ვიზუალური სამუალებებით გამოყოფას;
- ნათლად ჩამოაყალიბეთ შეკითხვა, რომელზედაც გსურთ პასუხის მიღება;
- დაასრულეთ წერილი ისე, რომ მიმღებმა იცოდეს, რას ელით მისგან.

კომუნიკაციის აღნიშნული ფორმის სპეციფიკურობის გათვალისწინებით, ზევით ჩამოთვლილი ელემენტებიდან რამდენიმე განსაკუთრებულად უნდა იქნეს დაცული. ეს იმით არის გამოწვეული, რომ ელ-

1. The European Parliament And The Council of The European Union, Certain Legal Aspects of Information Society Services, in Particular Electronic Commerce, in The Internal Market (Directive on electronic commerce), Directive 2000/31/EC, 8 June 2000.

ფოსტა გამორიცხავს ხილულ კონტაქტს, პირისპირ კომუნიკაციას და ხშირად განსხვავებული კულტურული ტრადიციების მქონე გამგზავნისა და მიმღებს აერთიანებს.

2. რამდენიმე რჩევა ეფექტიანი ელექტრონული კომუნიკაციისთვის

- გამოიყენეთ შედარებით ნეიტრალური ფორმის, ფერისა და ზომის შრიფტი. მოერიდეთ წითელ ფერს, რადგან ის აგრესიას აღძრავს. სიტყვების ე. წ. „CapsLock“-ით გამოკვეთა, განსაკუთრებული აუცილებლობის გარდა, მიზანშეწონილი არ არის, რადგან ის ტონს კატეგორიულს ხდის, წერილობითი კომუნიკაციისას კი ამან შესაძლოა პრობლემა შექმნას;
- ყურადღება მიაქციეთ ენის ფორმალურობას, ტონს. წერილი მისალმებით დაიწყეთ და „ავტომატური ხელმოწერით“ დაასრულეთ. გახსოვდეთ, რომ ელექტრონული კომუნიკაცია ზოგ შემთხვევაში ქალღმრთელზე არსებული დოკუმენტების ბრუნვას ანაცვლებს და ნებისმიერ დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მტკიცებულებად. წერილის გაგზავნამდე დაფიქრდით, გსურთ თუ არა, მისი შინაარსი, მიმღების გარდა, სხვამაც ნახოს, და, თუ პასუხი უარყოფითია, შინაარსის რედაქტირებას შეუდექით;
- „ავტომატური ხელმოწერა“ უნდა შეიცავდეს: სახელსა და გვარს, თანამდებობას, ორგანიზაციას, შესაბამის სტრუქტურულ ერთეულს (მაგალითად, დეპარტამენტი, სამმართველო, განყოფილება – თუ შესაძლებელია), ტელეფონის ნომერს (საერთაშორისო კოდით) და ორგანიზაციის ვებგვერდს (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);
- იუმორს სიფრთხილით მოეკიდეთ, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც კომუნიკაცია სხვადასხვა ეროვნებისა და წარმომავლობის პირებს შორის ხდება;
- დანართის არსებობის შემთხვევაში იგი წერილში ახსენეთ და ერთი წინადადებით ახსენით. სასურველია, დანართს არ ჰქონდეს ისეთი ზოგადი სახელი, როგორცაა „დოკუმენტი“, „ფაილი“, „ანგარიში“. უმჯობესია, მისი სახელი თემის მიხედვით იყოს დაკონკრეტებული;
- გაგზავნამდე გადაიკითხეთ წერილი. შეცდომების პოვნის საუკეთესო მეთოდად მისი ამობეჭდვა და რამდენიმე წუთის შემდეგ გადათვალიერებაა მიჩნეული.

3. ეტიკეტის საკითხები

ზემოთ აღნიშნული თავისებურებების ხასიათიდან გამომდინარე, ელფოსტით კომუნიკაციისას აუცილებელია გარკვეული ეტიკეტის დაცვა, რაც ამ ფორმით კომუნიკაციის სტანდარტის შემადგენელი ნაწილია:

- „პასუხი ყველას“ – როდესაც წერილის მიმღები რამდენიმე ათეული ადამიანია, შეგიძლიათ შემდგომი კომუნიკაცია მხოლოდ წერილის გამომგზავნთან განაგრძოთ, ფუნქციის „პასუხის ყველას“ გამოყენების გარეშე. გამონაკლისია შემთხვევა, როდესაც კონკრეტულ საკითხზე აზრთა შეჯერება ხდება და ჯგუფში ყველა პირის მოსაზრებების გაზიარებაა საჭირო;
- გრაფა „მიმღები“ მთავარ ადრესატს მიემართება, „CC“ სექციაში კი შეგიძლიათ ის ადამიანები აღნიშნოთ, რომლებიც ასევე დაინტერესებული არიან ამ საკითხით;
- მოერიდეთ „სასწრაფო“ მონიშვნის გაკეთებას, გარდა აუცილებელი შემთხვევებისა;
- ყოველთვის მიუთითეთ წერილის სათაური. ის მოკლე, მაგრამ ზუსტი უნდა იყოს;
- მოერიდეთ დიდი მოცულობის დოკუმენტების ელფოსტით გაგზავნას, ვინაიდან ეს არა მარტო თქვენი, არამედ მიმღების ელექტრონული ყუთის მენსიერებასაც ავსებს. განსაკუთრებული შემთხვევების გარდა, დიდი მოცულობის დოკუმენტი შეგიძლიათ ნეიტრალურ, დაცულ ქსელში (Google Drive, Dropbox, iCloud და სხვ.) ატვირთოთ და მიმღებს დოკუმენტის ბმული გაუზიაროთ.

4. მაგალითები

განსახილველი თემის დასაწყისში უკვე აღინიშნა, რომ ელფოსტით წერის ერთ-ერთი ძირითადი, სტანდარტული წესია ლაკონურობა. ის ყველა შემთხვევაში უნდა იყოს დაცული. გარდა ამისა, თუ წერილით ინფორმაციას ან რაიმე საკითხზე პასუხს ითხოვთ, უმჯობესია იგი შეკითხვით დაიწყოთ, შემდეგ კი მოკლედ მიუთითოთ საკითხის შესახებ ზოგადი ინფორმაცია. წინააღმდეგ შემთხვევაში არსებობს რისკი, რომ მიმღებმა წერილის კითხვა დროზე ადრე შეწყვიტოს, რის გამოც თქვენი შეკითხვა უპასუხოდ დარჩება.

წარმოგიდგენთ მაგალითებს აღნიშნულ საკითხებთან და წერილის სათაურთან დაკავშირებით:

მაგალითი 1.

ქალბატონო ანა,

როგორც ჩვენი გუშინდელი, 29 თებერვლის შეხვედრისას შევთანხმდით, გიგზავნი ხელშეკრულების პროექტს. გთხოვთ, განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეთ ხელშეკრულების დანართ 1-ს, სადაც არსებითი პირობებია მითითებული. სწორედ აქ იპოვით კონკრეტულ თარიღებსა და ანაზღაურებაზე დეტალურ ინფორმაციას. ხომ არ გექნებათ შენიშვნები? ასევე, მინდოდა მეთხოვა თქვენი საბანკო რეკვიზიტების ელ.ფოსტით გამოგზავნა. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ხელშეკრულების საბოლოო შინაარსზე შეთანხმებისთანავე შევძლებთ ორივე მხარის ხელმოწერის გაფორმებას და ხის მასალის შეკვეთის დაწყებას.

ნებისმიერი შეკითხვის შემთხვევაში, მომწერეთ.

პატივისცემით,

გიორგი

ამ წერილს რამდენიმე პრობლემა აქვს:

- სტრუქტურა ქაოსურია – ტექსტი მოვლენათა ქრონოლოგიურ განვითარებას არ მიჰყვება;
- ვხვდებით არასაჭირო სიტყვებს, მაგალითად: „მინდოდა მეთხოვა“, „მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ“. უმჯობესია, პირველის ნაცვლად სიტყვა „გთხოვთ“ გამოვიყენოთ და შესაბამისად შევცვალოთ წინადადების წყობა, მეორე კი წავშალოთ. ამის შედეგად შინაარსი იგივე რჩება, თუმცა ტექსტის მოცულობა მცირდება და იგი უფრო მარტივი აღსაქმელია;
- ვხვდებით შეკითხვას, რომელიც შესაძლებელია ტექსტში „დაიკარგოს“, თუ მიძღები წერილს ყურადღებით არ წაიკითხავს.

ელფოსტის წერის სტილისა და სტანდარტის გათვალისწინებით, წერილი ამგვარად უნდა იყოს შედგენილი:

ქალბატონო ანა,

დანართის სახით გიგზავნით ხელშეკრულების პროექტს. პროცესის დასასრულებლად, გთხოვთ, მომანოდოთ თქვენი საბანკო რეკვიზიტები. ხელშეკრულების პროექტზე თქვენს შენიშვნებს დაველოდები 3 მარტამდე. გთხოვთ, განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციოთ ხელშეკრულების დანართ 1-ს და იქ განერილ არსებით პირობებს. შენიშვნების არარსებობის შემთხვევაში, ორმხრივი ხელმოწერისთანავე შეძლებთ მასალის შეკვეთას.

პატივისცემით,

გიორგი

მაგალითი 2.

შეხსენება
Recipients
შეხსენება

ეს სათაური არაფრისმთქმელი და ზედმეტად ზოგადია. არსებობს რისკი, რომ ამის გამო წერილი ელექტრონულ ყუთში „დაიკარგოს“.

სათაურის შესაძლო ვარიანტები:

- შეხვედრა ხუთშაბათს, 11:00-ზე
- კომენტარები საბოლოო ანგარიშზე
- შეხსენება 14 დეკემბრის ანტიკოროფციულ შეხვედრაზე

უმჯობესი იქნებოდა წერილის ასეთი სტილი:

სათაური: ვიდეოხიდი

ძვირფასო ანა,

მადლობა სწრაფი პასუხისთვის. შეძლებთ ხუთშაბათს, თბილისის დროით 17:00 საათზე სკაიპით საუბარს? წინააღმდეგ შემთხვევაში, ალტერნატივაა კვირას 12:00 საათი, გიორგის ჩართულობის გარეშე.

მოკითხვებით,

მაია.

IV. სამეცნიერო სტატია, ესე, ბლოგი

1. სამეცნიერო სტატია

სამეცნიერო სტატიის დაწერა აკადემიური საქმიანობის მნიშვნელოვანი ასპექტია. სტატიის წერის ტექნიკა და თავისებურებები მის დანიშნულებასა და ხასიათზეა დამოკიდებული, თუმცა არსებობს ზოგადი მახასიათებლები, რომლებიც გამოსადეგი იქნება სამართლის ნებისმიერ დარგში დასაწერი სტატიისთვის.

სტატია აკადემიური სტილით, სამეცნიერო ნაშრომისთვის დამახასიათებელი თხრობითი წინადადებებით იწერება, თუმცა მისი უმთავრესი მახასიათებელია აქტუალურობა. თუ სტატია არ ასახავს ყოველდღიურ ცხოვრებაში არსებულ სამართლებრივ პრობლემებს და არ აყალიბებს მოსაზრებებსა და დასკვნებს მათ გადასაჭრელად, პერიოდულ სამართლებრივ გამოცემაში მისი გამოქვეყნება რთული იქნება.

სტატიის აკადემიურობა მისი ენის სირთულეს არ ნიშნავს. თანამედროვე სამეცნიერო ნაშრომის ავტორის მთავარი პრობლემა სწორედ ის არის, რომ მან, ერთი მხრივ, არ უნდა უღალატოს აკადემიურ სტილს, და, მეორე მხრივ, სტატიაში მოცემული წინადადებებიდან შეუ-

ძლებელი არ უნდა იყოს ავტორის მოსაზრებების ამოკითხვა.

ვინაიდან სტატიის იდეა აქტუალურ სამართლებრივ საკითხებზე გამოხმაურებაა, ბუნებრივია, საჭირო ხდება მასში გარკვეული ფაქტების მოშველიება, არსებული სამართლის ანალიზი, სამართლის შედარებითი ანალიზი – კანონმდებლობის უცხოურ კანონმდებლობასთან შედარება, ადგილობრივი თუ უცხოენოვანი აკადემიური წყაროების დამუშავება და ა. შ. აქედან გამომდინარე, როდესაც სტატიაში რაიმე ფაქტზეა საუბარი, ნათქვამის უტყუარობაში მკითხველის დასარწმუნებლად ამგვარი ფაქტი სქოლიოს საშუალებით უნდა მიეთითოს.

წერის სტანდარტების შესაბამისად, რეფერირებადი ჟურნალებისთვის სქოლიო თვითმიზანი არ არის, თუმცა როდესაც ნაშრომში რაიმე ფაქტზეა საუბარი და მას შესაბამისი დამადასტურებელი სქოლიო არ უმაგრებს ზურგს, ნაშრომის აკადემიური ხარისხი დაბლდება. სქოლიოთი ფასდება ავტორის მიერ ნაშრომთან დაკავშირებული ლიტერატურის გაანალიზების ხარისხიც. თუ ავტორი სქოლიოს არ იყენებს, დიდია იმის ალბათობა, რომ ის ნაშრომში იმავე საკითხზე არსებულ სხვა ლიტერატურაზე არ საუბრობს და მასთან შედარებასაც არ მიმართავს.

სტატია შედგება შესავალი, ძირითადი და დასკვნითი ნაწილებისგან.

სტატიის შესავალ ნაწილში, როგორც წესი, წამოჭრილია პრობლემა, მითითებულია მისი არსი და აქტუალურობა. ამასთანავე, ზოგიერთი ავტორი ამ ნაწილში აცნობს მკითხველს სტატიის გეგმას და ინფორმაციას იმის თაობაზე, თუ თხრობის რა მეთოდიკას გამოიყენებს სტატიაში ძირითადი სათქმელის გადმოსაცემად.

სტატიის ძირითადი ნაწილი პრობლემური საკითხის განვრცობა და მასთან დაკავშირებული ყველა ასპექტის დეტალური ანალიზია. ამ ნაწილში ავტორს შესაძლებელია დასჭირდეს ნორმის განმარტების მეთოდების გამოყენება, სასამართლო პრაქტიკის და ანალოგიურ საკითხზე საზღვარგარეთის ქვეყნებში არსებული გამოცდილების გაცნობა და ა. შ. ეს ყოველივე სტატიის შინაარსსა და დანიშნულებაზე დამოკიდებულია.

სტატიის დასკვნით ნაწილში შემოთავაზებულია მსჯელობის შეჯამება, პრობლემის გადაჭრის შესაძლო გზები და ზოგიერთ შემთხვევაში – რეკომენდაციებიც. ამასთანავე, ნამდვილად არ იქნება არაკადემიური ამ ნაწილში ავტორის მიერ მაღლიერების გამოხატვა იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც მას სტატიაზე მუშაობაში ეხმარებოდნენ.

2. ესე

სამეცნიერო სტატიის მსგავსად, ესეს დაწერაც აკადემიური საქმიანობის მნიშვნელოვანი კომპონენტია, მაგრამ ესეს ძირითადი იდეაა ამა თუ იმ სამართლებრივი საკითხის ანალიზი. ზოგიერთ შემთხვევაში სტატიის იდეაც შეიძლება იყოს რისამე გაანალიზება, თუმცა სტატიაში ინფორმაცია ესესთან შედარებით უფრო მკაცრი აკადემიური სტილით გადმოიცემა.

ესე დიდი მოცულობის არ არის. იგი, როგორც წესი, თხრობითი წინადადებებით იწერება და, სამეცნიერო სტატიისგან განსხვავებით, საკითხთან დაკავშირებით შედარებითი სამართლებრივი საშუალებების გამოყენებას, ფაქტობრივ ცოდნას და რუტინულ შრომას არ საჭიროებს.

ესეს სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, მისი აუცილებელი კომპონენტია შეფასება. ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებული მოვლენის ანალიზის შემდეგ ესე ლოგიკური დასკვნებით სრულდება. ავტორი გვთავაზობს თავის ნააზრევს სამართლებრივ მოვლენასთან დაკავშირებით.

ესე უფრო მეტად აზროვნების ნაყოფია, ვიდრე რუტინული მუშაობისა. მისი თხრობის სტილი მსუბუქია. ესე ადვილად იკითხება.

3. ბლოგი

ბლოგი არის პოპულარული ენით შესრულებული წერილობითი ნაშრომი, რომლის აქტუალურობა თანამედროვე სამყაროში ინტერნეტის ფართო გამოყენებამ და ბლოგის ტიპის ვებგვერდების შექმნის სიმარტივემ განაპირობა.

ბლოგის ძირითადი იდეაა აქტუალური ინფორმაციის მაქსიმალურად მარტივი ენით გადმოცემა. იგი მცირე მოცულობისაა. ბლოგს მკითხველთა უფრო ფართო წრე ჰყავს, ვიდრე სამეცნიერო სტატიას ან ესეს. სამართლებრივი ბლოგის ავტორი ცდილობს, იმგვარად გადმოსცეს ან გაანალიზოს ფაქტები, რომ ისინი ადვილი გასაგები იყოს არა მხოლოდ იურისტებისთვის, არამედ ნებისმიერი პროფესიის მკითხველისთვის.

ბლოგის წერისას აკადემიური სტილის დაცვა არ მოითხოვება – ამ შემთხვევაში ის სრულიად უადგილოა. ბლოგის დადგენილი სტრუქტურა არ არსებობს, თუმცა ავტორს ხშირად ურჩევენ, რომ ბლოგი მაქსიმალურად მცირე მოცულობის, მარტივი წასაკითხი და საინტერესო საკითხების შემცველი იყოს.

თავი მეოთხე

იურისტი საქმეში

I. სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემის ხელოვნება

სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემა საჯარო თუ კერძო სფეროში დასაქმებული იურისტის ძირითადი საქმიანობაა. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იურიდიული პრაქტიკის მქონე სამართალმცოდნისათვის, რადგან მისი ყველა შემდგომი ქმედება (სამართლებრივი დოკუმენტების შედგენა, წერილობითი კომუნიკაცია, სასამართლოში წარმომადგენლობა, დასკვნის მომზადება და ა.შ.) სწორედ სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემით იწყება.

სამართლებრივი კონსულტაცია რამდენიმე ეტაპს მოიცავს. თითოეული მათგანის გათვალისწინება იურისტის მომსახურებას ორგანიზებულსა და ეფექტიანს ხდის და კლიენტის ნდობის მოპოვების მნიშვნელოვანი ბერკეტიცაა.

1. პირველი კომუნიკაცია

კლიენტთან პირველი კომუნიკაციის დროს მნიშვნელოვანია, მას განემარტოს, რა მოეთხოვება და რას უნდა მოელოდეს მიმდინარე შეხვედრისგან.

შესაძლოა კლიენტისათვის იურისტთან კონსულტაცია სამართლებრივ სივრცესთან შეხების პირველი შემთხვევა იყოს. შესაბამისად, მისთვის სრულიად უცნობი იქნება შეხვედრის ფორმატი ან/და იმ ინფორმაციის ფარგლები, რომელიც იურისტს უნდა მიაწოდოს.

იმის მიუხედავად, არის თუ არა კლიენტი ორიენტირებული სამართლებრივ სივრცეში, იურისტმა თავისი საქმიანობის ეფექტიანად განხორციელებისათვის შეხვედრის დასაწყისში კლიენტს უნდა განუმარტოს:

1. შეხვედრის მიზანი და ფორმატი – პრობლემურ საკითხზე ინფორმაციის შეგროვება და მისი ფორმა;
2. შეხვედრის შედეგები და შემდგომი ქმედებები – შეხვედრის დასასრულს კონსულტაციის გაცემა ან მისი გაცემისათვის დამატებითი

ინფორმაციის შეგროვების საჭიროება, კლიენტისა თუ იურისტის მიერ განსახორციელებელი ქმედებები, საქმის მიმდინარეობასთან დაკავშირებით კლიენტთან შემდგომი კომუნიკაციის პერიოდულობა.

1.1. პირველადი ინფორმაციის შეგროვება

კლიენტთან შეხვედრისა და პირველი კომუნიკაციის შემდეგ იწყება იურისტის ძირითადი სამართლებრივი საქმიანობა.

აღსანიშნავია, რომ ნებისმიერი სამართლებრივი რჩევა თუ დოკუმენტი ფაქტების შეფასებას ემყარება. სიტუაციის სწორი სამართლებრივი ანალიზი ფაქტების ადეკვატურ აღქმასზე დამოკიდებულია. შესაბამისად, იურისტის უპირველესი ამოცანაა საკითხისათვის რელევანტური ფაქტების შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის მიღება.

ამასთანავე, პირველ ეტაპზე აქცენტი კლიენტისგან პრობლემურ საკითხზე ზოგადი ინფორმაციის მიღებაზე უნდა გაკეთდეს.

პირველადი ინფორმაცია ხშირად არასრულია და შესაძლოა არაზუსტიც იყოს, თუმცა იგი მაინც მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ იურისტმა განსაზღვროს აღნიშნული საკითხის სამართლებრივი რეგულირების არეალი და კლიენტის საბოლოო მიზანი.

ინფორმაციის შეგროვების ეტაპზე კლიენტს უნდა მიეცეს საშუალება, გადმოსცეს ის ინფორმაცია, რომელიც თვითონ მიაჩნია მიზანშეწონილად.

ამ ეტაპზე ზუსტად უნდა მოხდეს კლიენტის საბოლოო მიზნის იდენტიფიცირება, ვინაიდან სწორედ ეს მიზანია სამართლებრივ ლაბირინთებში იურისტისათვის მიმართულების მაჩვენებელი.

ამასთანავე, ზოგ შემთხვევაში როგორც პრობლემური საკითხის მოგვარების სამართლებრივი გზა, ისე საბოლოო მიზანი სამართლებრივი კონსულტაციის წინაპირობაა.

ასეთ შემთხვევაში თავად იურისტს უნევს კლიენტის ინტერესებიდან გამომდინარე ოპტიმალური გამოსავლის განსაზღვრა. ამასთანავე, საბოლოო მიზანი ყოველთვის კლიენტთან უნდა შეთანხმდეს.

აღსანიშნავია, რომ ინფორმაციის შეგროვების ეტაპზე უნდა გამოირიცხოს არარელევანტური ან მცირე მნიშვნელობის მქონე ინფორმაცია და ფაქტობრივი გარემოებები. თუმცა ეს დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს, ვინაიდან ის ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც თავდაპირველად ნაკლებად მნიშვნელოვანი ან უმნიშვნელო ჩანს, შესაძლოა საბოლოოდ საკითხის შეფასებისათვის გადამწყვეტი აღმოჩნდეს.

ინფორმაცია უნდა შეგროვდეს სტრუქტურირებულად, მონაცემების მნიშვნელობის, მოვლენათა განვითარების თანამიმდევრობისა და ხასიათის მიხედვით და ა. შ.

1.2. პირველადი სამართლებრივი ანალიზი

ზოგადი ინფორმაციის საფუძველზე პრობლემური საკითხის სამართლებრივი რეგულირების არეალის განსაზღვრის შემდეგ იურისტმა უნდა იპოვოს ის კონკრეტული ნორმა, რომელიც ამ საკითხს აწესრიგებს.

შესაბამისად, მან ერთი მხრივ, უნდა მოიძიოს შედეგის განმსაზღვრელი ნორმები, და, მეორე მხრივ, უნდა გამორიცხოს მოთხოვნის გამომრიცხავი ნორმების გამოყენების წინაპირობა.¹

გასათვალისწინებელია, რომ მოთხოვნის საფუძველი შეიძლება იყოს მხოლოდ ერთ ნორმა ან რამდენიმე ნორმა.²

შესაბამისად, არცთუ იშვიათად იურისტს უწევს ყველა იმ ფაქტობრივი გარემოების შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, რომელიც შესაძლოა რამდენიმე ნორმიდან გამომდინარეობდეს.

ნორმიდან გამომდინარე სამართლებრივი შედეგის მისაღწევად მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებების იდენტიფიცირების შემდეგ იურისტმა ისინი კლიენტისგან მიღებულ ზოგად ინფორმაციას უნდა შეუდაროს და შეუსაბამობის შემთხვევაში დამატებითი ინფორმაცია უნდა შეაგროვოს.

1.3. დამატებითი ინფორმაციის შეგროვება

ამ ეტაპზე იურისტი კითხვებით აზუსტებს და ავსებს ზოგად ინფორმაციას, რათა შეაგროვოს მონაცემები სამართლებრივი ნორმიდან გამომდინარე ყველა რელევანტური ფაქტობრივი გარემოების შესახებ.

დამატებითი ინფორმაცია შესაძლებელია მოპოვებულ იქნეს შემდეგი დამაზუსტებელი კითხვებით: ვინ? რა? სად? როდის? როგორ? რატომ?

ვინ? – ვინ განახორციელა ან არ განახორციელა ქმედება, რა სახის პირები (ფიზიკური, იურიდიული) არიან ჩართული საქმეში? და ა. შ.

1. ჰენშელი ს., სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდოლოგია, თბ., 2009, გვ. 27-28.

2. იქვე, გვ. 78.

რა? – რა არის მნიშვნელოვანი? ქონება, ინტელექტუალური საკუთრება, რეპუტაცია? და ა. შ.

სად? – სად განხორციელდა მნიშვნელოვანი ქმედება, რატომ არის ადგილი მნიშვნელოვანი? და ა. შ.

როდის? – როდის მოხდა კონკრეტული მოვლენა? რა პერიოდი გასული? და ა. შ.

როგორ? – რა გარემოებებში განხორციელდა ქმედება?

რატომ? – რა მიზეზი ჰქონდა მხარეს? (ეს კითხვა შესაძლოა ზოგ შემთხვევაში არარელევანტური იყოს, ზოგჯერ – უაღრესად მნიშვნელოვანი.)

აღსანიშნავია, რომ დამატებითი ინფორმაციის შეგროვებისას იურისტის სამუშაო კლიენტისათვის ხელსაყრელი ფაქტობრივი გარემოებების შეგროვებით არ შემოიფარგლება.

იურისტი იმ ფაქტებსაც უნდა იცნობდეს, რომლებიც შესაძლოა კლიენტის სანინააღმდეგო პოზიციის დადასტურებისათვის იყოს მნიშვნელოვანი. მან გამოსავალი ხელსაყრელი და საზიანო ფაქტების ერთობლივი შეფასების საფუძველზე უნდა განსაზღვროს.

სამართლებრივი გზის მხოლოდ კლიენტისათვის ხელსაყრელი ფაქტების შეფასების საფუძველზე განსაზღვრა ყოველთვის დროისა და ფინანსების ფუჭ ხარჯვას იწვევს, ვინაიდან საზიანო ფაქტების გამჟღავნების შემდეგ არჩეული გზიდან გადახვევის დიდი ალბათობა არსებობს.

ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ ინფორმაციის მიღების შემდეგ იურისტმა უნდა გამოიკვლიოს, რა სახის მტკიცებულებები არსებობს მათ დასადასტურებლად. ამისათვის, მან კლიენტისგან უნდა გამოითხოვოს ყველა საჭირო დოკუმენტი ან თავად უნდა მოიძიოს მტკიცებულებები.

1.4. საბოლოო სამართლებრივი ანალიზი

საჭირო ინფორმაციის მიღების შემდეგ იურისტი აფასებს, აქვს თუ არა კლიენტს საბოლოო მიზნის მიღწევის მოთხოვნის საფუძველი, ანუ ქმნის თუ არა ფაქტები მოთხოვნის წარმოშობისათვის სამართლებრივი ნორმით გათვალისწინებულ ყველა წინაპირობას.¹

სამართლებრივი ანალიზისათვის მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ პირველადი, არამედ მეორეული წყაროების მოძიებაც.

1. შმიტი, შ./რიჰტერი, ჰ., მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი სამოქალაქო სამართალში, თბ., 2013.

ნორმის განმარტება ან გამოყენება ხშირად სასამართლო გადაწყვეტილებების შესწავლას ან იურიდიული ლიტერატურის მოძიებას საჭიროებს.

საერთო სამართლის ქვეყნების მსგავსად, კონტინენტური ევროპის ქვეყნებშიც სასამართლო პრაქტიკის როლი დიდია. შესაბამისად, მისი ცოდნა მნიშვნელოვანია საკითხის სწორი სამართლებრივი შეფასებისათვის.

აღსანიშნავია, რომ სამართლებრივი ანალიზის დროს იურისტი პრობლემური საკითხის მოგვარების საშუალებასაც განსაზღვრავს.

საკითხი შესაძლებელია მოგვარდეს სასამართლოსათვის მიმართვით ან სასამართლოს გარეშე, მაგალითად, შეიძლება სახელმწიფო ორგანოსათვის მიმართვა, მედიაციით სარგებლობა.

კომპლექსური საქმის შემთხვევაში ინფორმაციის შეგროვებისა და სამართლებრივი ანალიზის პროცესი კლიენტთან ერთჯერადი შეხვედრით არ შემოიფარგლება და კონსულტაციის გაცემამდე გარკვეულ პერიოდს მოიცავს.

2. კონსულტაციის გაცემა და მისი შინაარსი

პრობლემური საკითხის ფაქტობრივ და სამართლებრივ ასპექტებთან დაკავშირებით პოზიციის ჩამოყალიბების შემდეგ იურისტმა უნდა გასცეს სამართლებრივი კონსულტაცია.

კონსულტაცია უნდა მოიცავდეს პრობლემის გადაჭრასთან დაკავშირებულ შემდეგ საკითხებს:

1. ვარიანტები;
2. შანსები;
3. რისკები;
4. დრო;
5. პროცედურა;
6. ხარჯები;
7. ალტერნატიული გამოსავალი.

აღსანიშნავია, რომ, თუ კლიენტის საბოლოო მიზნის მისაღწევად რამდენიმე სამართლებრივი გამოსავალი არსებობს, იურისტი ვალდებულია მას თითოეული მათგანი დეტალურად აუხსნას და ყველაზე ხელსაყრელის არჩევაში დაეხმაროს.

იურისტის მოვალეობაა, რომ კლიენტს მისი არჩევანისა და შედეგების შესახებ სრული ინფორმაცია ჰქონდეს და ალტერნატიული გა-

მოსავლის არსებობასაც აცნობიერებდეს. კლიენტი საკუთარ თავზე იღებს თავისი არჩევანის ხარჯებსა და რისკს და, შესაბამისად, სრულად უნდა ესმოდეს ამ არჩევანის შედეგები.

II. სამართლებრივი ანალიზის მეთოდი

1. ანალიტიკური პარადიგმა – დრგგდ (CREAC)

სამართლებრივი საკითხის ანალიზისას ყველაზე დიდი პრობლემაა სამართლებრივი დასკვნის გასაგებად და სტრუქტურირებულად გადმოცემა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საკითხი დიდი მოცულობის და კომპლექსურია. ამასთანავე, ეს უნარი იურისტის წარმატების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია.

რთული სამართლებრივი საკითხის დამუშავებისას იურისტი შესაძლოა მარტივად დაიკარგოს ფაქტებისა და სამართლებრივი ნორმების ზღვაში. სამართლებრივი ანალიზის მეთოდი კი მას სთავაზობს გამოსავალს, რომელიც პროფესიული საქმიანობის ნებისმიერ ეტაპზე იურისტის ერთგული მეგზურია.

თეორიაში ანალიტიკური პარადიგმის სტრუქტურის აღწერისათვის სხვადასხვა აკრონიმი გამოიყენება. დასახელებების განსხვავებულობის მიუხედავად, სტრუქტურის ნაწილების შინაარსი ერთნაირია.¹

ანალიტიკური პარადიგმის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული სტრუქტურა ასეთია: დასკვნა, რეგულაცია, განმარტება, გამოყენება, დასკვნა (დრგგდ – CREAC).²

დ = დასკვნა	C = Conclusion
რ = რეგულაცია	R = Rule
გ = განმარტება	E = Explanation
გ = გამოყენება	A = Application
დ = დასკვნა	C = Conclusion

1. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, 2016, p. 3.

2. იქვე.

1.1. დასკვნა (დ)

CREAC-ის სტრუქტურის პირველი ნაწილი არის **დასკვნა**, ანუ იურისტი სამართლებრივი ანალიზის დასაწყისშივე ადრესატს სთავაზობს სამართლებრივი შეფასების შედეგს.³

ეს ორ მიზანს ემსახურება: პირველ რიგში, კლიენტმა თავიდანვე იცის სამართლებრივი პრობლემის შედეგი და მისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მისაღებად ვრცელი დოკუმენტის გაცნობა არ უნევს. გარდა ამისა, იგი სამართლებრივ ანალიზს უკეთ აღიქვამს, ვინაიდან მისთვის თავიდანვეა ცნობილი, რა საკითხზე ხდება კონცენტრირება.⁴

ასევე მნიშვნელოვანია, დასკვნა პირდაპირ უპასუხებდეს სამართლებრივ პრობლემას და მოკლედ, ყოველგვარი ფაქტებისა და სამართლებრივი ნორმების მითითების გარეშე იყოს ჩამოყალიბებული.

მაგალითი:

- შემძენი კეთილსინდისიერია და არ არსებობს ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილად ცნობის საფუძველი;
- მოთხოვნა ხანდაზმულია და მოპასუხის მიერ ამ გარემოების მითითების შემთხვევაში არ არსებობს მისი დაკმაყოფილების წინაპირობები;
- ხელშეკრულების დადებისას მხარემ შეცდომა დაუშვა და ეს ხელშეკრულების ბათილად ცნობის საფუძველია;
- დამქირავებელმა დაარღვია ხელშეკრულება და არსებობს ქირავნობის შეწყვეტისა და დამქირავებლის გამოსახლების წინაპირობები;
- ხელშეკრულება დაიდო, რადგან მხარეები კანონით გათვალისწინებულ ყველა არსებით პირობაზე შეთანხმდნენ.

1.2. რეგულაცია (რ)

სამართლებრივი საკითხის შეფასება ყოველთვის ეფუძნება **სამართლებრივ რეგულაციებს (ნორმებს)** – კონსტიტუციას, კანონს, კონვენციას და სხვ., აგრეთვე სასამართლო პრაქტიკას. სამართლებრივი ნორმა სამართლებრივი კვალიფიკაციის საფუძველია.

CREAC-ის სტრუქტურის ამ ნაწილში მიეთითება მოთხოვნის წარმომშობი ნორმები, ანუ ნორმები, რომლებიდანაც მოთხოვნის უფლება

3. იქვე.

4. იქვე.

პირდაპირ გამომდინარეობს. ამასთანავე, ნორმები ზოგადად, ყოველგვარი განმარტების გარეშე მიეთითება.¹

მაგალითები:

- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (სსკ) 477-ე მუხლი (ნასყიდობის ცნება, შინაარსი):
 1. „ნასყიდობის ხელშეკრულებით გამყიდველი მოვალეა გადასცეს მყიდველს საკუთრების უფლება ქონებაზე, მასთან დაკავშირებული საბუთები და მიაწოდოს საქონელი.
 2. „მყიდველი მოვალეა გადაუხადოს გამყიდველს შეთანხმებული ფასი და მიიღოს ნაყიდი ქონება.“

- სსკ-ის 172-ე მუხლი (უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა და ხელშეშლის აღკვეთის მოთხოვნა):
 1. „მესაკუთრეს შეუძლია მფლობელს მოსთხოვოს ნივთის უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მფლობელს ჰქონდა ამ ნივთის ფლობის უფლება.
 2. „თუ საკუთრების ხელყოფა ან სხვაგვარი ხელშეშლა ხდება ნივთის ამოღების ან მისი ჩამორთმევის გარეშე, მაშინ მესაკუთრეს შეუძლია ხელის შემშლელს მოსთხოვოს ამ მოქმედების აღკვეთა. თუ ამგვარი ხელშეშლა კვლავ გაგრძელდება, მესაკუთრეს შეუძლია მოითხოვოს მოქმედების აღკვეთა სასამართლოში სარჩელის შეტანის გზით.“

- სსკ-ის 961-ე მუხლი (საზიარო უფლების გაუქმება):
 1. „თითოეულ მონილეს შეუძლია ნებისმიერ დროს მოითხოვოს საზიარო უფლების გაუქმება.“

დამხმარე ნორმების მითითება მიზანშეწონილი არ არის,² ვინაიდან ის კლიენტს მხოლოდ დააბნევს და საკითხის აღქმას შეუძლებელს გახდის. გამონაკლისია ისეთი შემთხვევა, როდესაც დამხმარე ნორმების გამოყენების გარეშე საკითხის განმარტება შეუძლებელია.

მაგალითები:

- **მოთხოვნის წარმომშობი ნორმა** – საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (სსკ) 961-ე მუხლი (საზიარო უფლების გაუქმება);
დამხმარე ნორმა – სსკ-ის 173-ე მუხლი (საერთო საკუთრება).

1. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, 2016, p. 3.

2. იქვე.

- **მოთხოვნის წარმომშობი ნორმა** – სსკ-ის 172-ე მუხლი (მესაკუთრის მიერ უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა);
- **დამხმარე ნორმა** – სსკ-ის 155-ე–168-ე მუხლები (მფლობელობა); სსკ-ის 186-ე–188-ე მუხლები (მოძრავ ნივთებზე საკუთრების შექცევა).
- **მოთხოვნის წარმომშობი ნორმა** – სსკ-ის 163-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი (მესაკუთრის მიერ არაუფლებამოსილი კეთილსინდისიერი მფლობელისათვის ნივთისა და უფლების ნაყოფის მოთხოვნის უფლება);
დამხმარე ნორმა – სსკ-ის 154-ე მუხლი (ნივთისა და უფლების ნაყოფი).

მოთხოვნა შესაძლებელია რამდენიმე მუხლიდან გამომდინარეობდეს. ასეთ შემთხვევაში ყველა მუხლი მიეთითება.

მაგალიტები:

- ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ნივთის ნაკლის გამო – საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (სსკ) 394-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, 494-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, 488-ე და 477-ე მუხლები;
- შესრულებისა და სარგებლის დაბრუნება ნივთის ნაკლის გამო ნასყიდობის ხელშეკრულებაზე უარის თქმისას – სსკ-ის 352-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, 491-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, 405-ე, 488-ე, 487-ე და 477-ე მუხლები;
- განუღებელი ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნა შემკვეთის მიერ ნაკლის აღმოფხვრისას (გამოსწორებისას) – სსკ-ის 643-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, 642-ე, 641-ე და 629-ე მუხლები.³

1.3. განმარტება (გ)

CREAC-ის სტრუქტურის ამ ნაწილში **განიმარტება** წინა ნაწილში მითითებული სამართლებრივი ნორმები.

განმარტება შესაძლოა ეფუძნებოდეს იურიდიულ ლიტერატურას, პრეცედენტულ გადაწყვეტილებებს, აგრეთვე იურისტის პირად შეხედულებას.

ამ ნაწილში უნდა წარმოჩნდეს, როგორ განიმარტება და გამოიყენება სამართლებრივი ნორმა პრაქტიკაში, რა დასკვნების გამოტანა

3. ჰენშელი, ს., სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდთა, თბ., 2009, გვ 78.

შეიძლება მისი შინაარსიდან და ფორმულირებიდან და რა გარემოებები მიაჩნია კანონმდებელს მნიშვნელოვნად ნორმიდან გამომდინარე სამართლებრივი შედეგის რეალიზაციისათვის.¹

წინა ნაწილის მსგავსად, განმარტებაც არ უნდა ეხებოდეს ღრმა თეორიულ საკითხებს. მასში სამართლებრივი ნორმების მხოლოდ ძირითადი აქცენტები უნდა იყოს მიმოხილული.

სასამართლო პრაქტიკის მითითების შემთხვევაში იგი მოკლე და ნათელი უნდა იყოს, ანუ უნდა მიეთითოს საკვანძო საკითხები, განმარტებები და შედეგები. პრეცედენტი უნდა მიეთითოს იმ ფორმით, რომ კლიენტისთვის მთლიანი გადაწყვეტილების ნაკითხვის გარეშეც ნათელი იყოს, რას ეხება გადაწყვეტილება, რა განმარტებებს შეიცავს იგი და რა სამართლებრივი შედეგები დადგა.²

მაგალითები:

- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 412-ე მუხლი (ზიანი, რომელზედაც ვრცელდება ანაზღაურების მოვალეობა) – „მუხლი მოვალეს ათავისუფლებს ისეთი რისკებისაგან, რაც მიუღებელია ქონებრივი პასუხისმგებლობის ჩვეულებრივი პრინციპებისათვის. მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს, რომ მის მიერ განცდილი ზიანი არის ხელშეკრულების დარღვევის ჩვეულებრივი და ნორმალური შედეგი. ზიანის სავარაუდოება დგინდება გონივრულობის თვალსაზრისით და არ განისაზღვრება კონკრეტული ხელშეკრულების დამრღვევის სუბიექტური შესაძლებლობებით. მოვალემ ზიანი ყოველთვის უნდა აანაზღაუროს, მაგრამ ხელშეკრულებით ნაკისრი რისკის ფარგლებში.“³
- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 963-ე მუხლი (საზიარო უფლების გაუქმება ნატურით გაყოფისას) – „ნივთების ერთგვაროვანი ბუნება მოიცავს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც წარმოშობილი დამოუკიდებელი ნივთები, ყოველგვარი დამატებითი ძალისხმევის გარეშე, აღჭურვილი იქნება ყველა აუცილებელი თვისებებით და ექნება შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად განახორციელოს მისი ფუნქციური დანიშნულება. გარდა ამისა, წარმოქმნილმა ნივთებმა უნდა შეინარჩუნონ თანაბარი საბაზრო ღირებულება.“⁴

1. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, 2016, p. 4.

2. იქვე.

3. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 11 ივნისის განჩინება, საქმე № ას-630-593-2012.

4. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 29 ივნისის განჩინება, საქმე 28/3459-15.

- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 56-ე მუხლი (მოჩვენებითი და თვალთმაქცური გარიგებანი) – „მოჩვენებითი გარიგების დადების მოტივი ძირითადად არის მესამე პირების მიმართ არსებული ვალდებულების შესრულებისაგან თავის არიდება. შესაბამისად, გარიგების მოჩვენებითად აღიარების დროს მნიშვნელოვანია დადგინდეს მხარეთა განზრახვა იურიდიული შედეგის დადგომის გარეშე გარიგების დადების შესახებ, და გაირკვეს მიზანი, ანუ აღნიშნული ხელშეკრულების დადების განმაპირობებელი გარემოებები.“⁵

აღსანიშნავია, რომ ხშირად ნორმები ორ ან მეტ ალერნატიულ შემადგენლობას შეიცავს. ასეთი შემადგენლობები ცალ-ცალკე და თანამიმდევრულად უნდა იქნეს განხილული.⁶

1.4. გამოყენება (გ)

CREAC-ის სტრუქტურის ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია **გამოყენება**.⁷

ამ ნაწილში ხდება საკითხის სამართლებრივი კვალიფიკაცია, ანუ დგინდება კავშირი სამართლებრივ ნორმასა და კონკრეტული საქმის გარემოებებს შორის.⁸

იურისტი სამართლებრივ ნორმებს და მათ განმარტებებს ფაქტობრივ რეალობას უსადაგებს. სწორედ შედარების შედეგად გაკეთებული დასკვნებია სამართლებრივი ამოცანის ამოხსნის საფუძველი.

იურისტმა უნდა აღნიშნოს, რატომ არის ან არ არის ფაქტობრივი გარემოებები მოთხოვნის დაკმაყოფილების წინაპირობა, რა სახის მსგავსება თუ შეუსაბამობა არსებობს და როგორ შეაფასებს მათ სასამართლო.⁹ შეუსაბამობის შემთხვევაში უნდა მიეთითოს, რა გამოსავალი არსებობს და რაზე უნდა გაკეთდეს აქცენტი სასურველი შედეგის მისაღებად, აგრეთვე რა საკითხები შეიძლება წამოჭრას მონინალმდეგე მხარემ და რა არგუმენტებითაა შესაძლებელი თავის დაცვა.

5. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 8 მაისის განჩინება, საქმე № 2ბ/6471-14.

6. Steinberg, G., *Angewandte juristische Methodenlehre für Anfänger: Erläutert an Beispielen aus dem Strafrecht*, Peter-Lang-Verlag, 2006, S. 26 ff.

7. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, 2016, p. 4.

8. იქვე.

9. იქვე.

მსჯელობის თანმიმდევრობასთან დაკავშირებით, რეკომენდებულია არგუმენტაცია საკითხის გართულების კუთხით განვითარდეს.¹ ჯერ განხილული უნდა იქნეს ის საკითხები, რომლებიც ნაკლებ პრობლემურია, ხოლო შემდეგ – ისეთი პრობლემები, რომელთა გადაჭრასაც საფუძვლიანი დასაბუთება სჭირდება.²

მაგალითი:

„მოცემულ შემთხვევაში სახეზე გვაქვს ჩუქების ხელშეკრულების მოჩვენებით გარიგებად ცნობის საფუძველი. იურიდიული შედეგის დადგომის გარეშე გარიგების დადების განზრახვაზე მეტყველებს ის გარემოება, რომ „ე“-სა და „მ“-ს შორის ჩუქების ხელშეკრულების დადებას არ მოჰყოლია არანაირი სამართლებრივი შედეგი, არ შეცვლილა მხარეთა სამართლებრივი მდგომარეობა. „ე“ სადავო ხელშეკრულების დადებაზე და მის შემდეგაც ცხოვრობს იმავე ბინაში. გარდა ამისა, ის ფაქტი, რომ ჩუქების ხელშეკრულების მხარეებს შორის არსებობს ახლო ნათესაური კავშირი და მათ შორის უძრავ ქონებაზე დაიდო უსასყიდლო ხელშეკრულება, კიდევ უფრო უმყარებს იმის რწმენას, რომ ხელშეკრულება არ ითვალისწინებდა არანაირ სამართლებრივ შედეგს.“³

ნორმასა და ფაქტობრივ გარემოებებს შორის კავშირის დასადგენად იურისტმა ნორმის განმარტების ტექნიკა უნდა იცოდეს. არსებობს ნორმის განმარტების ოთხი კლასიკური მეთოდი:⁴

• გრამატიკული განმარტების მეთოდი

გრამატიკული განმარტების მეთოდი გულისხმობს ნორმის შინაარსის სწორად გაგებას, იმის ამოცნობას თუ რა მნიშვნელობა აქვს კონკრეტულ სიტყვას ან სიტყვათა შეთანხმებას.⁵ ამ დროს უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სიტყვის იურიდიულ მნიშვნელობას.

1. Steinberg, G., *Angewandte juristische Methodenlehre für Anfänger: Erläutert an Beispielen aus dem Strafrecht*, Peter-Lang-Verlag, 2006, S. 21.

2. <http://library.court.ge/index.php?id=8121>.

3. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 8 მაისის განჩინება, საქმე № 2ბ/6471-14.

4. Bitter, G./Rauhut, T., *Grundzüge zivilrechtlicher Methodik — Schlüssel zu einer gelungenen Fallbearbeitung*, JuS 2009, 289, S. 292ff.

5. Heinrichs, H., in Palandt BGB Kommentar, 67. Aufl., 2008, § 119 Rdnr. 24 m.w.N.

მაგალითი:

„ვალდებულებების არაჯეროვანი შესრულება“.

თუ ამ სიტყვებს ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოყენებული ენით შევაფასებთ, „არაჯეროვან შესრულებად“ შესაძლებელია მივიჩნიოთ ნებისმიერი ვალდებულების იმ სახით შესრულება, რომელიც მხარეს არ მოსწონს. თუმცა, იურიდიული ენით განმარტების შემთხვევაში ეს ტერმინი იმას ნიშნავს, რომ არსებობს შეთანხმება, რომელშიც მითითებულია მხარეთა ვალდებულებები და მათი შესრულების წესი. შესაბამისად, თუ პირი ვალდებულებებს შეთანხმებული წესების დარღვევით შეასრულებს, ეს იქნება „ვალდებულებების არაჯეროვანი შესრულება“.

• ისტორიული განმარტების მეთოდი

ნორმის შინაარსის გასაგებად ხშირად ისტორიული განმარტების მეთოდის გამოყენებაა საჭირო. ამ მეთოდით ხდება ნორმის შექმნის ისტორიის გამოკვლევა, ანუ ნორმის შექმნის დროს არსებული სიციალურ-პოლიტიკური სიტუაციის ანალიზი. ამის შედეგად უფრო მარტივად განისაზღვრება ის შინაარსი, რომელიც კანონმდებელმა ჩადო ნორმაში მისი შექმნისას.⁶

• სისტემური განმარტების მეთოდი

ამ მეთოდის გამოყენების შემთხვევაში ყურადღება უნდა მიექცეს ნორმის მდებარეობას, ანუ მოცემული ნორმა აქტის რომელ თავში ან რომელი ნორმის შემდეგ მდებარეობს.⁷

მაგალითი:

ვ-ს კ-სგან ბინა აქვს ნაქირავები. კ-მ ვ-ს ბინის დაცლა მოსთხოვა. ვ-მ მიუთითა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლის 1-ლ ნაწილზე, რომლის თანახმად, მესაკუთრეს შეუძლია, ... თავისუფლად ფლობდეს და სარგებლობდეს ქონებით (ნივთით)... .

აღნიშნული ნორმის შინაარსის სრულად აღქმა შესაძლებელია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 172-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის

6. Bitter, G./Rauhut, T., Grundzüge zivilrechtlicher Methodik — Schlüssel zu einer gelungenen Fallbearbeitung, JuS 2009, 289, S. 294.

7. იქვე, გვ. 293.

საფუძველზე: მესაკუთრეს შეუძლია მფლობელს მოსთხოვოს ნივთის უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მფლობელს ჰქონდა ამ ნივთის ფლობის უფლება.

თავად სამოქალაქო კოდექსის 172-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის შინაარსი კი ნათელი ხდება იმავე კოდექსის 170-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის საფუძველზე. ესე იგი, მესაკუთრეს შეუძლია, ... თავისუფლად ფლობდეს და სარგებლობდეს ქონებით (ნივთით), გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მფლობელს ჰქონდა ამ ნივთის ფლობის უფლება.

- **თელეოლოგიური განმარტების მეთოდი (ნორმის მიზანი)**

თელეოლოგიური განმარტების მეთოდით ხდება ნორმის მიზნის გარკვევა, ანუ იმის განსაზღვრა, თუ რისთვის შეიქმნა ეს ნორმა.

მაგალითი:

კანონის მიზანი: მომხმარებელთა უფლებების დაცვა; ან ზოგადი მიზნები: ეფექტიანობა, პრაქტიკულობა და სამართლიანობა.¹

მაგალითი:

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 175-ე მუხლი (სამეზობლო ზემოქმედებათა თმენის ვალდებულება):

1. „მინის ნაკვეთის ან სხვა უძრავი ქონების მესაკუთრეს არ შეუძლია აკრძალოს მეზობელი ნაკვეთიდან თავის ნაკვეთზე გაზის, ორთქლის, სუნის, ჭვარტლის, კვამლის, ხმაურის, სითბოს, რყევების ან სხვა მსგავს მოვლენათა ზემოქმედებანი, თუკი ისინი ხელს არ უშლიან მესაკუთრეს თავისი ნაკვეთით სარგებლობაში, ან უმნიშვნელოდ ხელყოფენ მის უფლებას.“

გასარკვევია, რა არის იმ ნორმის მიზანი, რომელიც ქონების მესაკუთრეს მის საკუთრებაზე სხვადასხვა ზემოქმედების თმენას ავალდებულებს. ზოგადად, სამეზობლო ურთიერთობა გრძელვადიანია. შესაბამისად, ჰარმონიული თანაცხოვრებისათვის აუცილებელია, მეზობლებს შორის კონფლიქტი თავიდან იქნეს აცილებული. სწორედ ამ მიზნით უშვებს კანონი გარკვეულ გამონაკლისს სამეზობლო სამართალში.

1. Bitter, G./Rauhut, T., Grundzüge zivilrechtlicher Methodik — Schlüssel zu einer gelungenen Fallbearbeitung, JuS 2009, 289, S. 294.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ნორმის გამოყენებისას ზემოთ განხილული მეთოდებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანია სწორედ ნორმის მიზნის გარკვევა, რათა იგი პრაქტიკაში სწორად იქნეს გამოყენებული.²

1.5. დასკვნა (დ)

ნებისმიერ სამართლებრივ შეფასებას ესაჭიროება **დასკვნა**. სამართლებრივი ანალიზს უნდა მოსდევდეს ის შედეგი, რომლისკენაც იურისტი მიისწრაფვის. წინააღმდეგ შემთხვევაში ანალიზი დაუსრულებელი იქნება. შესაბამისად, CREAC-ის სტრუქტურის ამ ნაწილში კიდევ ერთხელ უნდა მიეთითოს სამართლებრივი მსჯელობის შედეგი.³

ამასთანავე, სავალდებულო არ არის, აღნიშნული ნაწილის ფორმულირება პირველისას ემთხვეოდეს. შესაძლოა მისი მოცულობა წინა დასკვნისას აღემატებოდეს. მთავარია, ეს ნაწილი პირველის იდენტური და წინა ნაწილების შეჯამების ლოგიკური შედეგი იყოს.

მაგალითი: იქედან გამომდინარე, რომ შემძენისათვის მესაკუთრის უფლების ნაკლი ცნობილი არ ყოფილა და უძრავი ქონება საჯარო რეესტრში გამსხვისებლის სახელზე იყო რეგისტრირებული, შემძენი კეთილსინდისიერია და არ არსებობს ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილად ცნობის საფუძველი.

1.6. სამართლებრივი ანალიზის მეთოდის (CREAC) გამოყენება სამართლო გადაწყვეტილების ჩამოყალიბებისას

სამართლებრივი ანალიზის მეთოდი (CREAC) გამოიყენება ნებისმიერი სამართლებრივი დოკუმენტის, მათ შორის, სასამართლო გადაწყვეტილების შედგენისას.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, გადაწყვეტილება შედგება შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან.

აღსანიშნავია, რომ დღეს სასამართლოები გადაწყვეტილებებს სწორედ მითითებული მეთოდის ფარგლებში აყალიბებენ.

2. იქვე, გვ. 295.

3. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, p. 5.

სასამართლო გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილი შედგება 3 თავისგან: (1) შემაჯამებელი სასამართლო დასკვნა; (2) კანონები, რომლებითაც სასამართლომ იხელმძღვანელა; (3) სამართლებრივი შეფასება.

შესაბამისად, შემაჯამებელი სასამართლო დასკვნა იგივეა, რაც სამართლებრივი ანალიზის მეთოდის (CREAC) დასკვნა (Conclusion), კანონები, რომლებითაც სასამართლომ იხელმძღვანელა, შეესაბამება CREAC-ის რეგულაციას (Rule), სამართლებრივი შეფასება კი მოიცავს CREAC-ის განმარტებას (Explanation) და გამოყენებას (Application).

სასამართლო გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი კი სხვა არაფერია, თუ არა საქმის გადაწყვეტის შედეგი, ანუ CREAC-ის დასკვნა (Conclusion).

III. მოთხოვნის შემონმების მეთოდის კვა

იურისტის ძირითადი სამართლებრივი საქმიანობა სადავო საკითხების იურიდიულ კვალიფიკაციას უკავშირდება.

იურიდიული კვალიფიკაცია არის ფაქტობრივი გარემოებების კანონით დადგენილი ნორმის შემადგენლობის ნიშნებთან შესაბამისობის შემონმება.

მოთხოვნის საფუძვლის არსებობის დასადგენად უნდა შემონმდეს, რამდენად შეესაბამება მხარის მიერ მითითებული ფაქტობრივი გარემოებები ნორმის შემადგენლობის აღწერას.

იურიდიული კვალიფიკაცია ეფუძნება მოთხოვნის შემონმების მეთოდის კვას, რომელსაც სამოქალაქო სამართალში ადვოკატები, მოსამართლეები, სტუდენტები და, ზოგადად, იურიდიული წრეების წარმომადგენლები ფართოდ იყენებენ.¹

მოთხოვნა მონმდება შემდეგი სქემის მიხედვით: ვინ? ვისგან? რა? რის საფუძველზე? ანუ ვის შეუძლია ვისგან მოითხოვოს რა რომელი ნორმის მიხედვით.²

მოთხოვნის შემონმებისთვის, პირველ რიგში, საჭიროა იმ ნორმის მოძიება, რომელსაც მოთხოვნა ემყარება, შემდეგ კი – ნორმის შემა-

1. Medicus, D., Allgemeiner Teil des BGB, 8. Aufl., 2002, Rn. 73; Zeres, T., Bürgerliches Recht, Eine Einführung in das Zivilrecht und die Grundzüge des Zivilprozessrechts, Springer, 29. Aufl., S. 3ff.

2. Köhler, H., BGB Allgemeiner Teil, Beck, 36. Aufl., 2012, S.255ff.

დგენლობის ლოგიკური დაკავშირება შემთხვევის კონკრეტულ გარემოებებთან.³

შესაბამისად, მოთხოვნის უფლება კონკრეტული ნორმიდან უნდა გამომდინარეობდეს. თუმცა ყველა სამართლებრივი ნორმა ამის საშუალებას არ იძლევა.⁴

სამოქალაქო სამართალში ნორმები შესაძლებელია დაიყოს მოთხოვნის წარმომშობ ნორმებად, მოთხოვნის გამომრიცხავ ნორმებად, დამხმარე ნორმებად და ნორმებად, რომლებიც პირის (პირების) პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს.

1. ნორმათა კლასიფიკაცია

1.1. მოთხოვნის წარმომშობი ნორმა

მოთხოვნის წარმომშობია ნორმა, რომლიდანაც პირდაპირ გამომდინარეობს მოთხოვნის უფლება.

მაგალითები:

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 477-ე მუხლი (ნასყიდობის ცნება, შინაარსი):

1. „ნასყიდობის ხელშეკრულებით გამყიდველი მოვალეა გადასცეს მყიდველს საკუთრების უფლება ქონებაზე, მასთან დაკავშირებული საბუთები და მიაწოდოს საქონელი.“
2. „მყიდველი მოვალეა გადაუხადოს გამყიდველს შეთანხმებული ფასი და მიიღოს ნაყიდი ქონება.“

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 172-ე მუხლი (უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა და ხელშემლის აღკვეთის მოთხოვნა):

1. „მესაკუთრეს შეუძლია მფლობელს მოსთხოვოს ნივთის უკან დაბრუნება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მფლობელს ჰქონდა ამ ნივთის ფლობის უფლება.“
2. „თუ საკუთრების ხელყოფა ან სხვაგვარი ხელშემლა ხდება ნივთის ამოღების ან მისი ჩამორთმევის გარეშე, მაშინ მესაკუთრეს შეუძლია ხელის შემშლელს მოსთხოვოს ამ მოქმედების აღკვეთა. თუ ამგვარი

3. Medicus, D., Allgemeiner Teil des BGB, 8. Aufl., 2002, S. 36.

4. Köhler, H., BGB Allgemeiner Teil, Beck, 36. Aufl., 2012, S. 257.

ხელშეშლა კვლავ გაგრძელდება, მესაკუთრეს შეუძლია მოითხოვოს მოქმედების აღკვეთა სასამართლოში სარჩელის შეტანის გზით.“

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 161-ე მუხლი (კეთილსინდისიერი მფლობელის მიერ უკანონო ხელშეშლის აღკვეთის მოთხოვნა):¹

„თუ კეთილსინდისიერი მფლობელს არ ჩამოერთმევა ნივთი, მაგრამ სხვაგვარად შეეშლება ხელი მისი მფლობელობის განხორციელებაში, მაშინ მას, მსგავსად მესაკუთრისა, შეუძლია მოითხოვოს ხელის შეშლის აღკვეთა.² ამასთანავე, მას შეუძლია მოითხოვოს მფლობელობის ხელყოფით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება. ზიანის ანაზღაურების ეს წესი გამოიყენება მაშინაც, როცა შეუძლებელია ხელის შეშლის აღკვეთის მოთხოვნა.“³

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 976-ე მუხლი (ვითომ-კრედიტორისაგან მოთხოვნის საფუძვლები):

1. „პირს, რომელმაც სხვას ვალდებულების შესასრულებლად რაიმე გადასცა, შეუძლია მოსთხოვოს ვითომ-კრედიტორს (მიმღებს) მისი უკან დაბრუნება, თუ:
 - ა) ვალდებულება გარიგების ბათილობის ან სხვა საფუძვლის გამო არ არსებობს, არ წარმოიშობა ან შეწყდა შემდგომში;
 - ბ) ვალდებულების საწინააღმდეგოდ ისეთი შესაგებელი იქნა წარდგენილი, რომ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გამორიცხულია მოთხოვნის წარდგენა.“

1.2. მოთხოვნის გამომრიცხავი ნორმა

მოთხოვნის გამომრიცხავი ნორმა გამორიცხავს, ხელს უშლის ან აფერხებს მოთხოვნის უფლებას, ანუ შეუძლებელს ხდიან ნორმის მიხედვით მოთხოვნის წარდგენას.⁴ ესე იგი, ამ ნორმას აქვს ისეთი შინაარსი, რომელიც აქცენტს მოთხოვნის შეფერხებაზე ან შეწყვეტაზე აკეთებს.⁵

1. ჰენშელი, ს., სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდთა, თბ., 2009, გვ. 77.

2. Zeres, T., Bürgerliches Recht, Eine Einführung in das Zivilrecht und die Grundzüge des Zivilprozessrechts, Springer, 29. Aufl., 2009, S. 394.

3. იქვე.

4. Brox, H./Walker, W.-D., Allgemeiner Teil des BGB, Vahlen, 37. Aufl., 2013, S. 20ff.

5. Musielak, H. J./Hau, W., Grundkurs BGB, 13. Aufl., 2013, S. 95ff.

ამ დროს არსებობს მოთხოვნის წარმომშობი ნორმით გათვალისწინებული ფაქტობრივი შემადგენლობა, თუმცა სხვა ნორმის – მოთხოვნის გამომრიცხავი ნორმის – შემადგენლობა გამორიცხავს მოთხოვნის განხორციელების შესაძლებლობას.⁶

მაგალითები:

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 427-ე მუხლი (ვალდებულების შეწყვეტა კრედიტორის სასარგებლოდ შესრულებით):⁷

„ვალდებულებითი ურთიერთობა წყდება კრედიტორის სასარგებლოდ ვალდებულების შესრულებით (შესრულება).“

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლი (ცნება. სახეები):⁸

1. „სხვა პირისაგან რაიმე მოქმედების შესრულების ან მოქმედებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნის უფლებაზე ვრცელდება ხანდაზმულობა.“

1.3. დამხმარე ნორმა

დამხმარე ნორმა არ შეიცავს სამართლებრივ შედეგს.⁹ იგი შეიცავს დეფინიციას, განმარტებას ან სხვა ნორმებზე მითითებას.¹⁰ დამხმარე ნორმა ავსებს და განმარტავს სხვა სამართლებრივ ნორმებს და ამით ამარტივებს სამართალშეფარდებას.¹¹

○ დეფინიცია

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 149-ე მუხლი (უძრავი ნივთის ცნება):

„უძრავ ნივთებს მიეკუთვნება მიწის ნაკვეთი მასში არსებული ნიაღისეულით, მიწაზე აღმოცენებული მცენარეები, ასევე შენობა-ნაგებობანი, რომლებიც მყარად დგას მიწაზე.“

6. იქვე.

7. ჰენშელი, ს., სამოქალაქო კანონების დამუშავების მეთოდოლოგია, თბ., 2009, გვ. 90.

8. იქვე, გვ. 11.

9. იქვე, გვ. 43.

10. Zerres, T., Bürgerliches Recht, Eine Einführung in das Zivilrecht und die Grundzüge des Zivilprozessrechts, 29. Aufl., S. 12 ff.

11. იქვე, გვ. 13.

○ **ნორმები, რომლებიც მოთხოვნის შინაარს აკონკრეტებენ**

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 394-ე მუხლი (ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ვალდებულების დარღვევისას):

3. „დამატებითი ვადის განსაზღვრა არ არის საჭირო, თუ აშკარაა, რომ მას რაიმე შედეგი არ მოჰყვება, ან როცა არსებობს განსაკუთრებული გარემოებები, რომლებიც ორივე მხარის ინტერესების გათვალისწინებით ამართლებენ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაუყოვნებლივ გამოყენებას.“

ეს ნორმა აკონკრეტებს მოთხოვნის პირობებს.

1.4. ნორმა, რომელიც პირის (პირების) პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს

მაგალითები:

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლი (ცნება):

„პირი, რომელიც სხვა პირს მართლსაწინააღმდეგო, განზრახი ან გაუფრთხილებელი მოქმედებით მიაყენებს ზიანს, ვალდებულია აუნაზღაუროს მას ეს ზიანი.“

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 392-ე მუხლი (მოვალის პასუხისმგებლობა კრედიტორის მიერ ვადის გადაცილებისას):

„კრედიტორის მიერ ვადის გადაცილებისას მოვალე მხოლოდ მაშინ არის პასუხისმგებელი ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის, თუკი შესრულება შეუძლებელი აღმოჩნდა მოვალის განზრახვის ან უხეში გაუფრთხილებლობის გამო.“

2. სუბსუმცია

სუბსუმცია არის კონკრეტული სამართლებრივი ნორმის ელემენტებისა და შემთხვევის ფაქტობრივი გარემოებების ლოგიკური კავშირი.¹

სუბსუმციის შედეგი შეიძლება იყოს ორგვარი:

1. Hoffmeister, J., Wörterbuch der philosophischen Begriffe, zitiert nach Larenz, K., Methodenlehre der Rechtswissenschaft, 2. Aufl., Springer, 1991, S. 273; Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 34 f.

- შემთხვევის ფაქტობრივი გარემოებები სრულად შეესაბამება სამართლებრივი ნორმის დისპოზიციას და დგება ნორმით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგი;
- შემთხვევის ფაქტობრივი გარემოებები არ შეესაბამება სამართლებრივი ნორმის არცერთ ფაქტობრივ ელემენტს და შესაბამისად, არ დგება ნორმით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგი.²

სუბსუმცია ეფუძნება ლოგიკურ მეთოდს – სილოგიზმს.³ იგი არის აზრის გამონატვისა და არგუმენტაციის ფორმა, რომლის საშუალებითაც ერთი თეზისი მეორეს უკავშირდება მესამე თეზისის ფარგლებში.⁴

მაგალითი:

- ყველა ბერძენი თეთრკანიანია (თეზისი 1);
- არისტოტელე იყო ბერძენი (თეზისი 2);
- არისტოტელე თეთრკანიანია (თეზისი 3 – დასკვნა).

ეს ყოველივე სამართლებრივად შემდეგნაირად გამოიყენება:

- სამართლებრივი ნორმა – მაგალითი: „ვინც სხვა ადამიანის ჯანმრთელობას დააზიანებს, დაზარალებულს უნდა აუნაზღაუროს ზიანი.“
- შემთხვევა – ა-მ ბ-ს ცხვირი გაუტეხა.
- სუბსუმცია – მოწმდება სამართლებრივი ნორმისა და შემთხვევის შესაბამისობა. ვინაიდან ა-მ ცხვირის გატეხვით ბ-ს ჯანმრთელობა დააზიანა, ა-მ ბ-ს უნდა აუნაზღაუროს ზიანი.

ზოგჯერ სუბსუმცია შეუძლებელია. ასეთ შემთხვევაში არსებობს ე. წ. ხვრელი. მისი ამოვსება სამართლის ანალოგიითაა შესაძლებელი.⁵

2. ჰენშელი, ს., სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდთა, თბ., 2009, გვ. 46.

3. Hoffmeister, Wörterbuch der philosophischen Begriffe, zitiert nach Larenz, K., Methodenlehre der Rechtswissenschaft, 2. Aufl., 1991, Springer, S. 273; Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 34 f.

4. Musielak, H. J., Grundkurs BGB, Beck, 13. Aufl., 2013, S. 5ff; Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 35ff.

5. Brox, H., Allgemeiner Teil des BGB, Vahlen, 37. Aufl., 2013, S. 33ff; Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 36ff.

3. ანალოგია

სამართლებრივი დავის დამუშავებისას ხშირად აღმოჩნდება, რომ გარემოებათა მოცემული კონსტალაცია კანონით მოწესრიგებული არ არის, ანუ შესაფასებელი სიტუაცია არც ერთ სამართლებრივ ნორმას არ შეესაბამება.¹ ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია კანონის ანალოგიის გამოყენება: „კანონში პირდაპირ გაუთვალისწინებელი ურთიერთობის მოსაწესრიგებლად გამოიყენება ყველაზე უფრო მსგავსი ურთიერთობის მარეგულირებელი სამართლის ნორმა (კანონის ანალოგია)“ (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-5 მუხლის 1-ლი ნაწილი).

4. მოთხოვნის შემონმების რიგითობა

აღსანიშნავია, რომ მოთხოვნა შესაძლებელია ერთი ნორმიდან ან ერთდროულად რამდენიმე ნორმიდან გამომდინარეობდეს.

როდესაც მოთხოვნა რამდენიმე ნორმით გათვალისწინებული შემადგენლობების ნიშნებს შეიცავს, მოთხოვნები შემდეგი თანამიმდევრობით უნდა შემონმდეს:

ა. სახელშეკრულებო მოთხოვნები

პირველ რიგში, უნდა შემონმდეს, სახელშეკრულებო მოთხოვნები, ვინაიდან, მათ შესაძლოა გავლენა მოახდინონ ყველა სხვა კატეგორიის მოთხოვნებზე:²

- ხელშეკრულების არსებობა ხშირად გამორიცხავს სხვა ნორმების გამოყენების შესაძლებლობას. მაგალითად, დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებას და ა.შ.;³
- ხელშეკრულების საფუძველზე მხარეს შესაძლებელია ჰქონდეს ნივთის ფლობის უფლება, რაც გამორიცხავს სანივთო-სამართლებრივ მოთხოვნებს;⁴

1. Brox, H., Allgemeiner Teil des BGB, 37. Aufl., 2013, S. 33ff.

2. Faber, W., Falllösungstraining zum Grundkurs Bürgerliches Recht, 2013, S. 9; Valerius, B., Einführung in den Gutachtenstil, 4. Aufl., 2017, S. 36ff

3. Valerius, B., Einführung in den Gutachtenstil, 4. Aufl., 2017, S. 36ff.

4. იქვე.

- ხელშეკრულება შეიძლება იყოს ქონების გადაცემის წინაპირობა, რაც გამორიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების გამოყენების შესაძლებლობას;⁵
- ხელშეკრულების არსებობა გამორიცხავს მოქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათს, დელიქტს.⁶

ბ. ხელშეკრულების მომზადების სტადიაზე წარმოშობილი ვალდებულებითი ურთიერთობები

თუ ხელშეკრულება არ არსებობს, უნდა შემოწმდეს ხელშეკრულების მომზადების სტადიაზე წარმოშობილი ვალდებულებითი ურთიერთობები.

მაგალითი:

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 317-ე მუხლი:

2. „316-ე მუხლით გათვალისწინებული მოვალეობებით ვალდებულება შეიძლება ხელშეკრულების მომზადების საფუძველზეც წარმოიშვას.
3. მოლაპარაკების მონაწილეს შეუძლია მეორე მონაწილეს მოსთხოვოს იმ ხარჯების ანაზღაურება, რომლებიც მან გასწია ხელშეკრულების დასადავად, მაგრამ ეს ხელშეკრულება მეორე მონაწილის ბრალეული მოქმედების შედეგად არ დადებულა.“⁷

გამონაკლისის სახით შესაძლებელია ხელშეკრულების არსებობის შემთხვევაშიც გახდეს საჭირო ხელშეკრულების მომზადების სტადიაზე წარმოშობილი ვალდებულებითი ურთიერთობების შემოწმება, თუ ხელშეკრულება არ მოიცავს წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებს.⁸

გ. დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების საფუძველზე წარმოშობილი მოთხოვნები

დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულების საფუძველზე წარმოშობილი მოთხოვნები მოწმდება მაშინ, როდესაც არ არსებობს დავალება ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი, რომლიდანაც გამომდინარეობს შესრულება.⁹

5. ჰენშელი, ს., სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდოლოგია, თბ., 2009.

6. Valerius, B., Einführung in den Gutachtenstil, 4 Aufl. 2017, S. 65ff.

7. Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 104; Reich, D. O./ Schmitz, P., Einführung in das Bürgerliche Recht, 3. Aufl., 2000, S. 5.

8. Reich, D. O./ Schmitz, P., Einführung in das Bürgerliche Recht, 3 Aufl., 2000, S. 5ff.

9. Hildebrand, T., Juristischer Gutachtenstil, Ein Lehr- und Arbeitsbuch, 1. Aufl., 2014, S. 142.

დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებასთან დაკავშირებული ნორმების საფუძველზე შესაძლებელია:

- გამოვლინდეს ფლობის უფლება სანივთო სამართლის ფარგლებში;¹
- გამოირიცხოს მარწმუნებლის ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი;²
- გამოირიცხოს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება (სამოქალაქო კოდექსის 970-ე და 992-ე მუხლები).³

დ. სანივთო მოთხოვნები

სანივთო მოთხოვნები იძლევა სანივთო უფლებების რეალიზაციის საშუალებას. სანივთო მოთხოვნაა, მაგალითად, უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა.⁴

სანივთო მოთხოვნების შემონმებისას ვხვდებით არაერთ განსაკუთრებულ შემთხვევას, რაც ამ მოთხოვნებს ახასიათებს.⁵ მაგალითად ჩნდება ტერმინები „მფლობელობა“, „მოდრავი ნივთი“, „უძრავი ნივთი“ და სხვ.⁶ შესაბამისად, სანივთო მოთხოვნების შემონმების დროს გასათვალისწინებელია ისეთი თავისებურებები, როგორცაა უძრავ ნივთთან დაკავშირებით წერილობითი ვალდებულების არსებობა და საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის შესაძლებლობა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს უძრავი ნივთის დეფინიციას, რადგან პრობლემები ამ კუთხითაც გვხვდება (მაგალითი: ასაწყობი სახლი⁷ და ა.შ.). სანივთო მოთხოვნების შემონმებისას ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია ტერმინ „ნივთის“ არსებითი შემადგენელი ნაწილის არაარსებითი შემადგენელი ნაწილისგან გამიჯვნა.⁸ ყველა ეს ტერმინი, მათი მნიშვნელობა და ერთმანეთისგან გამიჯვნა სანივთო მოთხოვნების შემონმების დროს მეტად მნიშვნელოვანია.

1. იქვე, გვ. 143.

2. იქვე.

3. იქვე.

4. Reich, D. O/Schmitz, P., Einführung in das Bürgerliche Recht, 3. Aufl., 2000, S. 6.

5. Veltmann, T., Sachenrecht 1, 20. Aufl., 2015, S. 2.

6. იქვე, გვ. 3.

7. იქვე.

8. იქვე, გვ. 4f.

ე. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან და დელიქტური ვალდებულებებიდან გამომდინარე მოთხოვნები

უსაფუძვლო გამდიდრებიდან (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 976-ე–991-ე მუხლები) გამომდინარე მოთხოვნებსა და დელიქტური ვალდებულებებიდან (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე–1008-ე მუხლები) გამომდინარე მოთხოვნებს შორის იერარქია არ არსებობს და ისინი ერთმანეთზე გავლენას არ ახდენენ. მიზანშეწონილია მათი შემოწმება მოთხოვნის კონკრეტული მიზნიდან გამომდინარე.⁹

მოთხოვნების შემოწმების შემდეგ, იურისტმა უნდა შეაფასოს მოთხოვნის რომელი სამართლებრივი საფუძველია უმოკლესი და საპროცესო ეკონომიის პრინციპის თვალსაზრისით უკეთესი გზას მხარის მიზნის მისაღწევად.¹⁰ თუ მოთხოვნის რამდენიმე საფუძვლის გამოყენებაა შესაძლებელი, იურისტმა უპირატესობა უნდა მიანიჭოს მოთხოვნის იმ საფუძველს, რომლის წინაპირობების დადგენაც ყველაზე იოლად და სწრაფად შეიძლება, და აღნიშნული საფუძველით უნდა შემოიფარგლოს.¹¹

ამასთანავე, აუცილებელია მოთხოვნის ყველა შესაძლო საფუძვლის შემოწმება. ეს აუცილებელია მაშინაც, როდესაც საქმეში მოცემულია ერთი მოთხოვნის საფუძვლის ყველა წინაპირობა, და ეს მოთხოვნა უკვე დასაბუთებულია მოთხოვნის კანონისმიერი საფუძველით.¹² წინააღმდეგ შემთხვევაში არსებობს რისკი რომ იურისტს გამორჩეს ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხები, რომლებიც შესაძლოა პრობლემური არ ჩანდეს.¹³ ხშირ შემთხვევაში პრობლემური საკითხები ერთი შეხედვით შეუმჩნეველია, თუმცა იურისტის მნიშვნელოვანი ფუნქცია სწორედ მათი აღმოჩენა და განხილვაა.¹⁴

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ზოგჯერ აღნიშნული იერარქიის დაცვა მიზანშეწონილი არ არის. მაგალითად, როდესაც საქმე ეხება საგზაო შემთხვევას, რომლის მხარეებს ერთმანეთი არასდროს უნახავთ, ბუნებრივია, სახელშეკრულებო მოთხოვნების შემოწმება ზედმეტია.¹⁵

9. Reich, D. O./ Schmitz, P., Einführung in das Bürgerliche Recht, 3. Aufl., 2000, S. 7.

10. Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 113ff; Valerius, B., Einführung in den Gutachtenstil, 4. Aufl., 2017, S. 20ff.

11. Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., 2016, S. 29ff; Valerius, B., Einführung in den Gutachtenstil, 4. Aufl., 2017, S. 20ff.

12. Zerres, T., Bürgerliches Recht, Eine Einführung in das Zivilrecht und die Grundzüge des Zivilprozessrechts, Springer, 29. Aufl., 2009, S. 27.

13. იქვე, გვ. 52 ff.

14. Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3 Aufl. 2016, S. 68.

15. ჰენშელი ს., სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდოლოგია, თბ., 2009.

IV. სამართლებრივი ხასიათის წერილის შედგენა და შინაარსი

იურისტს არც თუ იშვიათად კლიენტთან წერილობითი კომუნიკაცია უწევს. ეს კომუნიკაცია გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება.

წერილობითი კომუნიკაციისას გასათვალისწინებელია წერილთან დაკავშირებული შემდეგი საკითხები: (1) მიზანი, (2) სტილი, (3) სამართლებრივი ტერმინები, (4) ფორმატი, (5) შინაარსი და სტრუქტურა.

1. მიზანი

წერილის მიზანი შეიძლება იყოს კლიენტის შეკითხვაზე პასუხის გაცემა, საკითხის სამართლებრივი ანალიზის, გარკვეული მოქმედების განხორციელების რეკომენდაცია, დამატებითი ინფორმაციის მოწოდების ან ინფორმაციის დაზუსტების თხოვნა და ა.შ.¹

წერილიდან უნდა იკვეთებოდეს თუ რა მიზანს ემსახურება იგი და რას ელის იურისტი წერილის ადრესატისაგან.

2. სტილი

წერილი უნდა იყოს მოკლე, პირდაპირი, საკითხზე ორიენტირებული, სიტუაციიდან და ურთიერთობიდან გამომდინარე – ფორმალური (მიმართვის ფორმა: ქალბატონო, ბატონო).²

3. სამართლებრივი ტერმინები

წერილში სამართლებრივი ტერმინები იმის გათვალისწინებით უნდა მიეთითოს, თუ რამდენად შეიძლება ესმოდეს მათი მნიშვნელობა წერილის ადრესატს. თუ იგი იურისტი არ არის, წერილი მაქსიმალურად თავისუფალი უნდა იყოს სამართლებრივი ტერმინებისგან.³

1. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, 2016, p. 1

2. იქვე.

3. იქვე.

4. ფორმატი

წერილი მარტივად აღსაქმელი უნდა იყოს. საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება ცალკეული წინადადებების გამოუქება, პარაგრაფების დაშორება და ა.შ.⁴

5. შინაარსი და სტრუქტურა

5.1. კონსულტაციის გაცემის შესახებ წერილი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას (ნიმუში 1):

ა. ზოგადი ინფორმაცია⁵

- იურიდიული კომპანიის დასახელება, მისამართი, ტელეფონის ნომერი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, ვებგვერდის მისამართი; იურისტის სახელი და გვარი, სამსახურის მისამართი, ტელეფონის ნომერი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი;
- თარიღი;
- მიწოდების მეთოდი (გაგზავნის ფორმა): ფოსტა, კურიერი, ელექტრონული ფოსტა და ა.შ.
- კლიენტის სახელი და გვარი, მისამართი, საჭიროების შემთხვევაში – ელექტრონული ფოსტის მისამართი და ტელეფონი;
- სათაური (წერილის საგანი): მაგალითად, კლიენტის შეკითხვაზე პასუხის გაცემა (შეკითხვის მითითებით).

ბ. დასკვნა⁶

- პასუხი/დასკვნა (საბოლოო შედეგის გასაგებად კლიენტი წერილის დასრულებას არ უნდა ელოდოს).

გ. იურისტისათვის ცნობილი ფაქტები⁷

- კლიენტის მიერ მოწოდებული/აღწერილი ფაქტების (საკითხის ანალიზისათვის რელევანტური ფაქტები) ჩამონათვალი;

4. იქვე.

5. იქვე, გვ. 2.

6. იქვე, გვ. 5.

7. იქვე.

- კლიენტისათვის მოწოდება, მიუთითოს, არის თუ არა იურისტის მიერ ჩამოთვლილი ფაქტები ზუსტი და სრული;
- მითითება, რომ სამართლებრივი შეფასება სწორედ მითითებულ ფაქტებს ემყარება.

დ. სამართლებრივი ნორმები და ანალიზი¹

- სასურველი მიზნის მიღწევის ან მისი დამაბრკოლებელი გარემოებების საფუძვლები;
- საკითხის ანალიზი (კლიენტისათვის ხელსაყრელი და სანინააღმდეგო ფაქტების შეფასება).

ე. დასკვნა²

- მითითებული ფაქტების სამართლებრივი შეფასების შედეგი.

ვ. ვარიანტები³

- შანსები (დადებითი მხარეები);
- რისკები;
- ხარჯები (ზოგადი მითითება იმის შესახებ, თუ რა სახის ქმედებები საჭიროებს ხარჯების გაღებას).

ზ. რეკომენდაცია⁴

- შეთავაზებული ყველაზე ოპტიმალური გამოსავალი (რისკებისა და ხარჯების მითითებით);
- მიზნის მიღწევის ალტერნატიული გზა – თუ სამართლებრივი შედეგი კლიენტის ინტერესების სანინააღმდეგოა.

თ. შემდგომი მოქმედებები⁵

- იურისტისა თუ კლიენტის მიერ მომავალში განსახორციელებელი ქმედებების ჩამონათვალი.

ი. დასასრული/ხელმოწერა⁶

- ზრდილობიანი ფორმით დამშვიდობება (მაგალითად, „პატივისცემით“);

1. იქვე.

2. იქვე.

3. იქვე.

4. იქვე.

5. იქვე.

6. იქვე, გვ. 3.

- სახელსა და გვარის მითითება;
- იმავე გვერდზე, ფურცლის მეორე მხარეს, სახელისა და გვარის გასწვრივ ხელის მოწერა.

კ. ზოგადი შენიშვნები⁷

წერილი უნდა შეიცავდეს მითითებას, თუ:

- მას თან ერთვის დოკუმენტაცია;
- იგი ერთზე მეტ პირს ან ორგანოს ეგზავნება.

5.2. კონსულტაციის გაცემაზე უარის თქმის შესახებ წერილი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას (ნიმუში 2):

ა. ზოგადი ინფორმაცია:

- იურიდიული კომპანიის დასახელება, მისამართი, ტელეფონის ნომერი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, ვებგვერდის მისამართი; იურისტის სახელი და გვარი, სამსახურის მისამართი, ტელეფონის ნომერი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი;
- თარიღი;
- მიწოდების მეთოდი (გაგზავნის ფორმა): ფოსტა, კურიერი, ელექტრონული ფოსტა და ა.შ.;
- კლიენტის სახელი და გვარი, მისამართი, საჭიროების შემთხვევაში – ელექტრონული ფოსტის მისამართი და ტელეფონის ნომერი;
- სათაური (წერილის საგანი).

ბ. შინაარსი

- ზოგადი მითითება კონსულტაციაზე უარის თქმის შესახებ (საჭიროების შემთხვევაში, სიტუაციიდან გამომდინარე შესაძლებელია კონკრეტული მიზეზიც მიეთითოს. საკითხის შინაარსობრივი მხარიდან გამომდინარე მიზეზის მითითება გარკვეულ სიფრთხილეს მოითხოვს, ვინაიდან საკითხის სიღრმისეული ანალიზი იურისტმა შესაძლოა პირველ ეტაპზე ვერ მოახერხოს და არასწორი დასკვნების ალბათობა გაიზარდოს, ეს კი მის რეპუტაციაზე უარყოფითად იმოქმედებს);
- მითითება, რომ უარი არ არის უარყოფითი სამართლებრივი დასკვნა;
- საჭიროების შემთხვევაში – ზოგადი რეკომენდაცია, მაგალითად, მითითება დროულ რეაგირებაზე.

7. იქვე. გვ. 13.

გ. ალტერნატიული მომსახურების მიღების შესაძლებლობა

- მითითება, რომ კლიენტს თავისუფლად შეუძლია მიმართოს ნებისმიერ სხვა იურიდიულ კომპანიას.

დ. ხარჯები

- მითითება იმის შესახებ, ეკისრება თუ არა კლიენტს იურიდიული კომპანიის მიერ განეული მომსახურების ხარჯები.

ე. წარდგენილი დოკუმენტების დაბრუნება

- მითითება კლიენტის მიერ წარდგენილი დოკუმენტების მისთვის დაბრუნების შესახებ.

ვ. მომავალში ურთიერთობის გაგრძელების სურვილი

შესაბამის ტექსტს შეიძლება ასეთი სახე ჰქონდეს:

- თუ მომავალში დაგჭირდებათ სამართლებრივი დახმარება სხვა საკითხებთან დაკავშირებით, იმედს ვიტოვებთ, რომ კვლავ დაგვიკავშირდებით;
- დამატებითი კითხვების შემთხვევაში, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ ზემოთ მითითებულ მისამართზე ან ტელეფონის ნომერზე.

ზ. დასასრული/ხელმოწერა

- ზრდილობიანი ფორმით დამშვიდობება (მაგალითად: პატივისცემით);
- სახელისა და გვარის მითითება;
- იმავე გვერდზე, ფურცლის მეორე მხარეს, სახელისა და გვარის გასწვრივ ხელის მოწერა.

იურიდიული კომპანიის ლოგო (არსებობის შემთხვევაში), დასახელება, მისამართი, ტელეფონი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, ვებ-გვერდის მისამართი;

---/-----
თარიღი

თბილისი

გამგზავნი – -----
იურისტის სახელი, გვარი, სამსახურის მისამართი,
ტელეფონი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი.

ადრესატი – ქალბატონი/ბატონი -----
კლიენტის სახელი, გვარი,
მისამართი, საჭიროების შემთხვევაში
– ელექტრონული ფოსტის მისამართი
და ტელეფონი;

გაგზავნის ფორმა – ფოსტა

წერილის საგანი

სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემა

კონსულტაციის შედეგი

მოთხოვნა საფუძვლიანია და სასამართლოში წარდგენის შემთხვევაში შესაძლებელია მისი დაკმაყოფილება.

ფაქტები, რომლებსაც ეფუძნება სამართლებრივი დასკვნა

სამართლებრივი დასკვნა ეფუძნება თქვენ მიერ მოწოდებულ/აღწერილ ფაქტებს. თუ ეს ფაქტები არასწორია ან არასრულია, გთხოვთ, მაცნობოთ, რათა შევძლო მათი ანალიზი და შეგატყობინოთ შედეგი:

- თქვენი კუთვნილი ავტომანქანა განთავსდა კომპანიის ტერიტორიაზე;
- თქვენ კომპანიას გადაუხადეთ მომსახურების (პარკირების) საფასური;
- კომპანიის ტერიტორიაზე დგომისას თქვენი ავტომანქანა დაზიანდა, კერძოდ, ქარის დროს სარეკლამო ბილბორდი წაიქცა და ბანერი ავტომანქანას დაეცა.

სამართლებრივი მიმოხილვა

კანონმდებლობა

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 531-ე მუხლი – ქირავნობის ხელშეკრულებით გამქირავებელი მოვალეა დამქირავებელს სარგებლობაში გადასცეს ნივთი განსაზღვრული ვადით. დამქირავებელი მოვალეა დამქირავებელს გადაუხადოს დათქმული ქირა.

იმავე კოდექსის 532-ე მუხლი – გამქირავებელი მოვალეა გადასცეს დამქირავებელს გაქირავებული ნივთი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სარგებლობისათვის ვარგის მდგომარეობაში და ქირავნობის მთელი დროის განმავლობაში შეინარჩუნოს ნივთის ეს მდგომარეობა.

შეფასება

მხარეთა შორის დაიდო ხელშეკრულება ავტომანქანის დგომისა და გაჩერების (მანქანის პარკირების) შესახებ, რომლითაც კომპანიამ დღიური ქირის გადახდის სანაცვლოდ თქვენ კონკრეტული (დანომრილი) ადგილი მოგაქირავათ;

კანონმდებლობა ავალდებულებდა კომპანიას, თქვენთვის სარგებლობაში გადმოეცა ავტომანქანის დგომისათვის ვარგისი ადგილი.

ავტომანქანის დგომისათვის ვარგისი ადგილის სარგებლობაში გადაცემა თავისთავად გულისხმობს ისეთი ადგილის გამოყოფას, სადაც არ არსებობს ავტომანქანაზე სარეკლამო ბილბორდიდან ბანერის ჩამოვარდნის რისკი და ამით ავტომანქანის დაზიანების პოტენციური საფრ-

თხე. ამასთანავე, ასეთი სარგებლობის პირობები შენარჩუნებული უნდა იყოს ხელშეკრულების მოქმედების მთელი ვადის განმავლობაში.

ვინაიდან კომპანიამ დაარღვია თავისი ვალდებულება, მას ეკისრება თქვენი ავტომანქანისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება.

მოთხოვნის სუსტი მხარეები

1. თქვენ ავტომანქანა გამოყოფილი კონკრეტული ადგილისგან განსხვავებულ ადგილზე გააჩერეთ.

თქვენი თავდაცვითი პოზიცია

- მანქანების პარკირებისათვის განკუთვნილი ტერიტორია მკაცრად არის შემოსაზღვრული და კონტროლდება. შესაბამისად, კომპანიის შემდგომი მითითების გარეშე თქვენ ვერ შეძლებდით ავტომანქანის თვითნებურად სხვა ადგილზე გაჩერებას;
 - მიუხედავად ამისა, კომპანია ვალდებულია მთელ ტერიტორიაზე შეინარჩუნოს ავტომანქანის დგომისათვის ვარგისი პირობები.
2. დამდგარ ზიანში კომპანიის ბრალი არ არსებობს.

თქვენი თავდაცვითი პოზიცია

- ადგილი, სადაც სარეკლამო ბილბორდია განთავსებული, კომპანიას იჯარით აქვს გაცემული. თუ ბილბორდი დადგენილი წესების დაცვით არ დამონტაჟებულა, ეს კომპანიასა და იმ პირს შორის დავის საგანია, რომელმაც იჯარით აიღო კომპანიის ტერიტორია ბილბორდის განსათავსებლად ან/და დაამონტაჟა იგი, და კომპანიის მიერ თქვენთვის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნაზე გავლენას ვერ მოახდენს.
3. ზიანი დაუძლეველი ძალის ზემოქმედებამ გამოიწვია.

თქვენი თავდაცვითი პოზიცია

- სარეკლამო ბილბორდიდან ბანერის ქარის დროს ჩამოვარდნა თავისთავად არ ნიშნავს იმას, რომ ეს იყო სტიქიური უბედურება – წინასწარ გაუთვალისწინებელი გარემოება, რომლის თავიდან აცილება ობიექტურად შეუძლებელი იყო.

სამომავლო ქმედებები

- კომპანიასთან მოლაპარაკება სასამართლოს გარეშე ზიანის ანაზღაურების შესახებ;
- სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში ექსპერტიზის ჩატარება ავტომანქანისათვის მიყენებული ზიანის ოდენობის დასადგენად;
- სახელმწიფო ბაჟის – მოთხოვნილი ზიანის 3%-ის – გადახდა.

ხარჯები

ამ ეტაპზე შესაძლებელია წინასწარ განისაზღვროს შემდეგი ხარჯები:

- იურიდიული კონსულტაციის;
- ექსპერტიზის ჩატარების;
- სახელმწიფო ბაჟის.

სამართლებრივი დასკვნა

მოთხოვნა საფუძვლიანია და სასამართლოში სარჩელის შეტანის შემთხვევაში წარმატების დიდი შანსი გაქვთ.

დამატებითი კითხვების შემთხვევაში, ან თუ წერილის რომელიმე ნაწილი გაუგებარია, გთხოვთ, დამიკავშირდეთ ზემოთ მითითებულ მისამართზე ან ტელეფონის ნომერზე.

თუ კომპანიასთან მოლაპარაკებას ან სასამართლოში სარჩელის შეტანას გადაწყვეტთ, საჭირო იქნება დამატებით შეხვედრა და დეტალების დაზუსტება.

პატივისცემით -----

იურისტის ხელმოწერა

იურიდიული კომპანიის ლოგო (არსებობის შემთხვევაში), დასახელება, მისამართი, ტელეფონის ნომერი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, ვებგვერდის მისამართი

---/-----
თარიღი

თბილისი

გამგზავნი – -----
იურისტის სახელი, გვარი, სამსახურის მისამართი,
ტელეფონი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი.

ადრესატი – ქალბატონი/ბატონი -----
კლიენტის სახელი, გვარი,
მისამართი, საჭიროების შემთხვევაში
– ელექტრონული ფოსტის მისამართი
და ტელეფონი;

წერილის საგანი

სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემასა და წარმომადგენლობაზე უარის თქმა

უპირველეს ყოვლისა, მადლობას მოგახსენებთ, რომ დაუკავშირდით ჩვენს იურიდიულ კომპანიას ----- საკითხთან დაკავშირებით კონსულტაციის მისაღებად და სასამართლოში წარმომადგენლობისათვის.

აღნიშნული საკითხის გაცნობის შემდეგ კომპანიამ მიიღო გადაწყვეტილება, უარი გითხრათ სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემასა და წარმომადგენლობაზე.

გაითვალისწინეთ, რომ უარი არ ნიშნავს ამ საკითხთან დაკავშირებით კომპანიის პოზიციის (მათ შორის უარყოფითის) დაფიქსირებას.

თუ გადაწყვეტთ, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სხვა იურიდიულ კომპანიას მიმართოთ, გაითვალისწინეთ დროის ფაქტორი, ვინაიდან სამართლებრივ საკითხებში დროულობას დიდი მნიშვნელობა აქვს. შესაბამისად, გირჩევთ, ეს დაუყოვნებლივ გააკეთოთ.

ვინაიდან ჩვენი კომპანია სამართლებრივი კონსულტაციის გაცემასა და წარმომადგენლობაზე უარს გეუბნებათ, თქვენ არ დაგეგმისრებათ მისთვის არანაირი თანხის გადახდის ვალდებულება.

თუ მომავალში დაგჭირდებათ სამართლებრივი დახმარება სხვა საკითხებთან დაკავშირებით, იმედს ვიტოვებთ, რომ კვლავ დაუკავშირდებით ჩვენს კომპანიას.

დამატებითი კითხვების შემთხვევაში, გთხოვთ, დაგვიკავშირდეთ ზემოთ მითითებულ მისამართზე ან ტელეფონის ნომერზე.

დანართის სახით გიბრუნებთ თქვენ მიერ წარმოდგენილ დოკუმენტებს.

პატივისცემით -----

იურისტის ხელმოწერა

V. ხელშეკრულების შედგენა და მისი შინაარსი

ხელშეკრულება არის სავალდებულო ძალის მქონე დოკუმენტი, რომელიც შეიცავს ორი ან მეტი პირის შეთანხმებას. ხელშეკრულების საგანი, მხარეთა სურვილის შესაბამისად, შესაძლებელია იყოს მომსახურების გაწევა, ნივთის დამზადება, მატერიალური თუ არამატერიალური ქონების შექმნა და ა. შ.

ხელშეკრულება იწვევს გარკვეული სამართლებრივი ურთიერთობების წარმოშობას, შეცვლას ან შეწყვეტას. შესაბამისად, მისი სათანადოდ ჩამოყალიბება უაღრესად მნიშვნელოვანია მხარეთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვისა და რეალიზაციისათვის.¹

ხელშეკრულების შედგენა იურისტის საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია. ამასთანავე, ხელშეკრულების ტექსტის ჩამოყალიბებას ბევრი იურისტი დიდ სირთულედ აღიქვამს.

1. ზოგადი საკითხები

1.1. მხარეთა ნების გარკვევა

ხელშეკრულების შედგენამდე იურისტმა, პირველ რიგში, უნდა გაარკვიოს, რა არის მხარეთა ნება, რა მიზნის მიღწევა სურთ მათ, რა არის მათი პრიორიტეტები და რა პირობებზე შეთანხმდნენ ისინი, ანუ მან ე. წ. „ფაქტობრივი გამოძიება“ უნდა ჩაატაროს. სწორედ ამ გამოკვლევის შემდეგ შეძლებს იურისტი, მოამზადოს სტრატეგია, რათა კლიენტის სამართლებრივი და ეკონომიკური მიზნები მაქსიმალურად იყოს გათვალისწინებული. სტრატეგიის შემუშავებისას იურისტმა აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს ყველა შესაძლო სამართლებრივი რისკი.²

ამასთანავე, იურისტმა უნდა გადაამოწმოს მიღებული ინფორმაციის სიზუსტე.³ მაგალითად, თუ მხარე აცხადებს, რომ ის არის სახლის მესაკუთრე, უნდა გადაამოწმდეს შესაბამისი ჩანაწერი საჯარო რეესტრში.

1. Langenfeld, G., Vertragsgestaltung: Methode, Verfahren, Vertragstypen, 2. Aufl., 2010, S. 17.

2. BGH NJW 1987, 1266, 1267.

3. BGH NJW 1985, 1154, 1155.

- **ხელშეკრულების სავალდებულო პირობები**

ხელშეკრულების ტექსტის შედგენამდე იურისტი კიდევ ერთხელ უნდა გაეცნოს საჭირო კანონმდებლობასა და სასამართლო პრაქტიკას, რათა ხელშეკრულებაში ყველა აუცილებელი პირობა აისახოს და მნიშვნელოვანი საკითხები რეგულირების მიღმა არ დარჩეს, ანუ აუცილებელია, მან თავიდანვე დაადგინოს, რა სახის ხელშეკრულების (მაგალითად, ნარდობის, მომსახურების) შედგენაა საჭირო.¹

- **სიზუსტე და სიმარტივე**

ხელშეკრულების შედგენა იურისტისგან უფრო სიზუსტესა და სიცხადეს მოითხოვს, ვიდრე დამაჯერებლობას.

ხელშეკრულება არის მხარეთა ნების წერილობითი გამომხატვა. შესაბამისად, იგი ზუსტად უნდა ასახავდეს მათ ნებას.² ამასთანავე, ხელშეკრულება მხარეთა სამოქმედო დოკუმენტია. მისი პირობების შესრულება სწორედ მათ ევალებათ. შესაბამისად, მხარეებისთვის ცხადი უნდა იყოს ის ქმედებები, რომელთა განხორციელებაც ევალებათ, და მათი განხორციელების კონკრეტული გარემოებები.³

ხელშეკრულების ამა თუ იმ პირობას გარკვეული სამართლებრივი შედეგი უკავშირდება. ამიტომ მხარეს ნათელი წარმოდგენა უნდა ჰქონდეს თავის ვალდებულებებზე და მათი შეუსრულებლობის შედეგებზე.⁴

მხარეების გარდა, ხელშეკრულების ადრესატები შეიძლება იყვნენ სხვა პირებიც, მაგალითად: ბუღალტერი, ადამიანური რესურსების მართვის ერთეულის თანამშრომლები, კონსულტანტები. მნიშვნელოვანია, მათაც ზედმეტი ძალისხმევის გარეშე შეძლონ ხელშეკრულების ნაკითხვა და გაგება.⁵

გარდა ამისა, თუ მომავალში ხელშეკრულების რომელიმე პირობა სადავო გახდება, მაშინ ხელშეკრულების ადრესატთა წრე მოსამართლესა და სხვა იურისტებსაც მოიცავს.

1. Kunkel, C., Vertragsgestaltung, 1. Aufl., 2016, S. 21; Langenfeld, G., Vertragsgestaltung: Methode, Verfahren, Vertragstypen, 2. Aufl., 2010, S. 65.

2. Langenfeld, G., Vertragsgestaltung: Methode, Verfahren, Vertragstypen, 2. Aufl., 2010, S. 65.

3. იქვე.

4. იქვე, გვ. 110 და მომდევნო.

5. Bringewat, P., Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3 Aufl. 2016, S. 68.

- **ბუნდოვანი, ორაზროვანი ტერმინების გამორიცხვა**

ხელშეკრულების დადებისას მხარეები მიზნად ისახავენ მის შესრულებას, თუმცა ხშირად რეალობა მათ მოლოდინებს არ შეესაბამება. ამიტომ მნიშვნელოვანია, მოსამართლე თუ სხვა იურისტი ხელშეკრულებას ისევე აღიქვამდეს, როგორც მხარე, რათა თავიდან იქნეს აცილებული არაპროგნოზირებადი და მხარისათვის არასასურველი შედეგები.⁶

ბუნდოვანი, ორაზროვანი ტერმინებისა და პირობების, ასევე ე.წ. „ხვრელებისა“ თუ ხარვეზების არსებობა მნიშვნელოვნად ზრდის სასამართლო დავების რისკს, რაც საბოლოოდ მხარის ინტერესებს მნიშვნელოვან ზიანს აყენებს.⁷

შესაბამისად, ხელშეკრულების ტექსტის ჩამოყალიბებისას იურისტი ხელშეკრულების შინაარსიდან გამომდინარე სასამართლო დავების თავიდან აცილებაზე უნდა იყოს ორიენტირებული.

- **ფორმა და სტრუქტურა**

ხელშეკრულების შინაარსის გარდა, მისი ფორმა, სტრუქტურა და იდენტიფიკაციის მნიშვნელოვანია.

დოკუმენტის სწორი ორგანიზება ხელშეკრულების მარტივად აღქმის საშუალებას იძლევა. გარდა ამისა, ის ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ თავად იურისტისათვის საკითხი ნათელია, გარკვეულია და იგი მხოლოდ იმაზე ზრუნავს, რომ ასეთივე სახით მიიტანოს სათქმელი ადრესატამდე. ეს იურისტის მაღალი კვალიფიკაციის ერთ-ერთი ინდიკატორია.

სტრუქტურირებული დოკუმენტის შესაქმნელად შესაძლებელია ხელშეკრულების ნაწილებად (თავებად) დაყოფა, მათი დასათაურება, დანომვრა და ა. შ. თუმცა მათ გარეშეც აზრობრივი სტრუქტურის ჩამოყალიბებისას თანამიმდევრობის დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

2. ხელშეკრულების შინაარსი

ხელშეკრულება გარკვეული სტრუქტურის მქონე დოკუმენტია. იგი, ხელშეკრულების საგანთან დაკავშირებით მხარეთა მიერ შეთანხმებული კონკრეტული დებულებებისა და ანაზღაურების პირობების გარდა, სხვა მნიშვნელოვან ინფორმაციასაც უნდა შეიცავდეს.⁸

6. Imbeck, M., Austauschverträge — Basischeckliste und Kommentierung, in: Heussen u.a., Handbuch Vertragsverhandlung und Vertragsmanagement, 3. Aufl., 2007, S. 356f.

7. Ritterhaus, G./Teichmann, C., Anwaltliche Vertragsgestaltung, 2 Aufl., 2003, S. 34.

8. Imbeck, M., Austauschverträge — Basischeckliste und Kommentierung, in: Heussen u.a., Handbuch Vertragsverhandlung und Vertragsmanagement, 3. Aufl., 2007, S. 367 f, Rn. 139.

2.1. ხელშეკრულება უნდა შეიცავდეს შემდეგ ნაწილებს (თავებს):

- თავფურცელი (დასახელება);
- სარჩევი;
- ტერმინთა განმარტება;
- წინაისტორია;
- მთავარი დებულებები;
- ხელშეკრულების შეუსრულებლობა;
- ხელშეკრულების ცვლილებები;
- გამოსაყენებელი სამართალი და დავების გადაწყვეტის წესი;
- კონფიდენციალობა;
- კონკურენციის აკრძალვა;
- უფლებების გადაცემა;
- ხარჯები;
- შეტყობინებები;
- ნამდვილობა;
- ერთიანობა;
- უფლებამოსილება;
- ხელშეკრულების ენა და დედნების რაოდენობა;
- მოთხოვნის უფლების შენარჩუნება;
- ფორსმაჟორი;
- საბოლოო შეთანხმება;
- დასკვნითი დებულებები;
- ხელმოწერა.

აღსანიშნავია, რომ ხელშეკრულების სპეციფიკიდან გამომდინარე, მას შესაძლებელია სხვა ნაწილებიც ჰქონდეს.¹ თუმცა სტანდარტული ხელშეკრულების შემთხვევაში მითითებული ნაწილების არსებობა მიზანშეწონილია.

ა. თავფურცელი (დასახელება)

ხელშეკრულების თავფურცელი უნდა შეიცავდეს შემდეგ მონაცემებს: ხელშეკრულების დასახელება, შედგენის თარიღი, შედგენის ადგილი.

ხელშეკრულების დასახელება შესაძლებელია იყოს, მაგალითად: ნასყიდობის ხელშეკრულება, იჯარის ხელშეკრულება, თავდებობის ხელშეკრულება.

1. Kunkel, C., Vertragsgestaltung, 1. Aufl., 2016, S. 23.

ხელშეკრულების შეფასებისას სამართლებრივად მნიშვნელოვანია მისი შინაარსი და არა დასახელება, თუმცა ხელშეკრულების შედგენისას ეს ფორმალური მოთხოვნა (დასახელების მითითება) მაინც დაცული უნდა იყოს.²

თუ ხელშეკრულება 10 გვერდს ან მეტს მოიცავს, შესაძლებელია თავფურცელი ცალკე გვერდზე იქნეს დატანილი³. რაც შეეხება თავფურცლის დიზაინს, ეს საკითხი იურისტმა თავისი შეხედულებისამებრ უნდა გადაწყვიტოს.

ბ. სარჩევი

სარჩევი კონკრეტული დებულებების მარტივად პოვნის საშუალებას იძლევა. სარჩევის არსებობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მრავალგვერდიან და კომპლექსურ ხელშეკრულებებში.

აღსანიშნავია, რომ სარჩევი უნდა მიეთითოს მთავარი დებულებების სათაურები. თუმცა მასში შესაძლებელია ქვეუწყობის სათაურების მითითებაც, თუ მათ ხელშეკრულებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვთ. სარჩევი ცალკე ფურცელზე უნდა იქნეს დატანილი.⁴

გ. ტერმინთა განმარტება

ხელშეკრულებაში ტერმინთა განმარტების არსებობა მნიშვნელოვანია ორი (შინაარსობრივი და ტექნიკური) თვალსაზრისით.

ტერმინთა განმარტება, შინაარსობრივი თვალსაზრისით, გამორიცხავს მასში მითითებული ცალკეული ტერმინების არაერთმნიშვნელოვნად განმარტების შესაძლებლობას,⁵ ტექნიკური თვალსაზრისით კი – იძლევა ხელშეკრულების დებულებების მარტივად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას და გამორიცხავს ერთი და იგივე ტექსტის მრავალჯერ გამეორებას.⁶

მაგალითი 1.

ტერმინთა განმარტებაში შესაძლოა მიეთითოს „გამყიდველი“, მის გასწვრივ კი – კონკრეტული სახელი, გვარი, დაბადების თარიღი, პირადი ნომერი. შესაბამისად, შემდგომ ხელშეკრულებაში ყველგან გამოიყენება ტერმინი „გამყიდველი“ და მხარის სახელის, გვარისა და სხვა პირადი მონაცემების გამეორება საჭირო არ არის.⁷

2. იქვე.

3. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, 2016, p. 27..

4. იქვე.

5. Stangl, A., *Vertragsrecht*, 2011, S. 4.

6. Hofmann, F., *Skript: Schuldrecht BT 1, Vertragliche Schuldverhältnisse*, 3. Aufl., 2014, S. 2.

7. იქვე.

მაგალითი 2.

ტერმინთა განმარტებაში, შესაძლოა, მიეთითოს „ხელშეკრულების შესრულების ადგილი“, მის გასწვრივ კი – კონკრეტული მისამართი (ქალაქი, ქუჩა, ნომერი და ა.შ.).¹ შესაბამისად, შემდგომ ხელშეკრულებაში ყველგან მიეთითება ტერმინი „შესრულების ადგილი“ და ნათელი იქნება, რომ იგულისხმება ტერმინთა განმარტებაში მითითებული მისამართი.

აღსანიშნავია, რომ, შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ტერმინთა განმარტებაში მიეთითება მხოლოდ ის ტერმინები, რომლებიც: 1. შეიძლება არაერთმნიშვნელოვნად განიმარტოს; 2. თავად ხელშეკრულებაში გამოიყენება ჩვეულებრივისგან განსხვავებული მნიშვნელობით.

ტერმინი, რომლის მნიშვნელობა საყოველთაოდ ცნობილია, განმარტებას არ საჭიროებს.

მაგალითი 3.

„ნელინადი“ ნიშნავს თვეების ერთობლიობას იანვრიდან დეკემბრის ჩათვლით. შესაბამისად, მისი განმარტება საჭირო არ არის. „სამუშაო დღე“ კი შესაძლოა საჭიროებდეს განმარტებას, თუ მხარისათვის იგი კონკრეტულ დღეებსა და საათებს აღნიშნავს.

ტექნიკური თვალსაზრისით, ტერმინთა განმარტებაში მიეთითება მხოლოდ ის ტერმინები, რომელიც ხელშეკრულებაში ხშირად გამოიყენება.

ტერმინთა განმარტების არსებობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მრავალგვერდიან და კომპლექსურ ხელშეკრულებებში.² მოკლე და მარტივ ხელშეკრულებებში შეიძლება განმარტება თავად ხელშეკრულების დებულებაში აისახოს (ფრჩხილებში ჩაისვას).³

დ. წინასიტორია

ამ თავში მიეთითება მხარეების შესახებ ზოგადი ინფორმაცია და ხელშეკრულების დადების წინასიტორია, ანუ რატომ შედგა მხარეთა შორის შეთანხმება. ეს თავი მხოლოდ ზოგად, სტანდარტულ წინადადებებს უნდა შეიცავდეს და არ უნდა ეხებოდეს ხელშეკრულების საგანთან ან მხარეთა უფლებებსა და ვალდებულებებთან დაკავშირებულ კონკრეტულ დებულებებს.⁴

1. Stangl, A., Vertragsrecht, 2011, S. 6.

2. იქვე.

3. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, 2016, p. 28.

4. Ritterhaus G./Teichmann C., Anwaltliche Vertragsgestaltung, 2 Aufl., 2003, S. 34.

ხელშეკრულება შესაძლოა შეიცავდეს წინაისტორიას, თუ მას მხარეთა ურთიერთობისთვის რაიმე მნიშვნელობა ექნება ან თუ საჭირო იყო ხელშეკრულების დადების მიზნის მითითება ან დაზუსტება.⁵

მარტივ ხელშეკრულებაში წინაისტორია უმეტესად არ მიეთითება.

ე. მთავარი დებულებები⁶

ეს თავი ხელშეკრულების ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია. იგი შეიცავს ყველა იმ კონკრეტულ დებულებასა თუ პირობას, რომელზედაც მხარეები შეთანხმდნენ.⁷

მთავარი დებულებების ჩამოყალიბებისას გასათვალისწინებელია შემდეგი ზოგადი პრინციპები:

- ზოგადი დებულებები უნდა უსწრებდეს კონკრეტულს;
- მნიშვნელოვანი დებულებები უნდა უსწრებდეს ნაკლებად მნიშვნელოვანს;
- მოკლე ვადით მოქმედი დებულებები უნდა უსწრებდეს ხანგრძლივად მოქმედს⁸

მთავარი დებულებები ძირითადად შეიცავს შემდეგ ნაწილებს (ქვეთავებს, მუხლებს, პუნქტებს):

- ხელშეკრულების საგანი;
- ანაზღაურება და ანგარიშსწორების წესი;
- ხელშეკრულების მოქმედების ვადა;
- მხარეთა უფლებები და ვალდებულებები;
- განცხადებები.

ამასთან, ხელშეკრულების სპეციფიკის გათვალისწინებით მთავარი დებულებები შეიძლება დამატებით ქვეთავებსაც შეიცავდეს.⁹

აღსანიშნავია, რომ ამ თავების შედგენისას ჯერ უნდა მიეთითოს მნიშვნელოვანი და კონკრეტული დებულებები, ხოლო შემდეგ – ნაკლებად მნიშვნელოვანი და ზოგადი.¹⁰

5. Heussen, Handbuch, Vertragsverhandlung und Vertragsmanagement, 3. Aufl., 2007, S. 355; Ritterhaus G./Teichmann C., Anwaltliche Vertragsgestaltung, 2. Aufl., 2003, S. 260.

6. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, p. 28-30.

7. იქვე, გვ. 167.

8. Junker, A./Kamanabrou, S., Vertragsgestaltung, 4. Aufl. 2014, S. 31ff.

9. Kunkel, C., Vertragsgestaltung, 2016, S. 11; Hofmann, F., Skript: Schuldrecht BT 1, Vertragliche Schuldverhältnisse, 3. Aufl., 2014, S. 9.

10. Junker, A./Kamanabrou, S., Vertragsgestaltung, 4. Aufl., 2014, S. 42ff.

მაგალითად: ანაზღაურების პირობებში ჯერ მიეთითება ერთი მხარის მიერ მეორესათვის გადასახდელი კონკრეტული თანხის ოდენობა, შემდეგ – მისი გადახდის ვადა, ბოლოს კი – მისი გადახდის წესი (ანგარიშსწორება ნაღდა თუ უნაღდო).¹

- **ხელშეკრულების საგანი**

ამ თავში უნდა მიეთითოს, რა არის მხარეთა შეთანხმების ძირითადი საგანი, მაგალითად, ნივთის გადაცემა, მომსახურების გაწევა, ნივთის დამზადება, თანხის გადაცემა.

- **ანაზღაურება და ანარიშსწორების წესი**

ხელშეკრულება ხშირად სასყიდლიანია და ერთი მხარის მიერ მეორესათვის გარკვეული თანხის გადახდის ვალდებულებას შეიცავს. შესაბამისად, ამ თავში უნდა მიეთითოს როგორც კონკრეტული თანხის ოდენობა, ისე მისი გადახდის ვადა და წესი და მხარეთა მიერ კანონმდებლობით დადგენილი გადასახადების თანხაში გათვალისწინება-გაუთვალისწინებლობის პირობა.

აღსანიშნავია, რომ, თუ თანხის გადახდა ნაწილ-ნაწილ ხდება ან გარკვეულ პირობასთანა დაკავშირებული, შესაძლოა ცალკე დოკუმენტის (დანართის) სახით შედგეს თანხის გადახდის (ანაზღაურების) გრაფიკი და მასში დეტალურად განისაზღვროს თანხის გადახდის ვადები და ოდენობა.

ასეთ შემთხვევაში ამ თავში არ მიეთითება თანხის ოდენობა და სხვ. გაკეთდება მხოლოდ ზოგადი მითითება დანართზე. მაგალითად, აღინიშნება, რომ „ანაზღაურება ხორციელდება **NetX** დანართში მითითებული ვადებისა და პირობების შესაბამისად.“

- **ხელშეკრულების მოქმედების ვადა**

ეს თავი უნდა შეიცავდეს მითითებას იმის შესახებ, თუ როდის შედის ხელშეკრულება ძალაში და რა ვადით დაიდო იგი.²

- **მხარეთა უფლებები და ვალდებულებები**

ეს თავი უნდა შეიცავდეს თითოეული მხარის უფლებებისა და ვალდებულებების კონკრეტულ ჩამონათვალს. ამასთანავე, გამოყენებულ უნდა იქნეს ტერმინები: „უფლებამოსილია“ და „ვალდებულია“.³

1. იქვე.

2. იქვე, გვ. 31 და მომდევნო.

3. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, 2016, p. 29.

ყოველი ხელშეკრულება თითოეული მხარისთვის გარკვეულ უფლებებს წარმოშობს და აკისრებს გარკვეულ ვალდებულებებს. შესაბამისად, ეს უფლებები და ვალდებულებები დეტალურად და ამოწმურავად უნდა აისახოს.⁴

• განცხადებები

ამ თავში მხარე (მხარეები) აცხადებს და ადასტურებს, რომ კონკრეტული ფაქტი სიმართლეს შეესაბამება, რაც მეორე მხარის მიერ მისი ნდობის საფუძველია.⁵

ასეთი განცხადება უმეტესად ისეთ ფაქტთან დაკავშირებით კეთდება, რომლის გადამოწმებაც მეორე მხარისათვის რთულია ან შეუძლებელია.

მაგალითად, ნახატის ნასყიდობის ხელშეკრულებაში გამყიდველმა შესაძლოა განაცხადოს და დაადასტუროს, რომ ის არის მესაკუთრე და მესამე პირებს არ აქვთ პრეტენზიები ან უფლებები ამ ნახატის მიმართ.

ვ. ხელშეკრულების შეუსრულებლობა

ამ თავში მიეთითება ის სანქციები, რომლებიც გამოყენებული იქნება მხარეთა მიერ ხელშეკრულების დარღვევის შემთხვევაში.

ამასთანავე, შეიძლება გაკეთდეს ზოგადი მითითება (მაგალითად: „ხელშეკრულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში ხელშეკრულების დამრღვევი მხარე ვალდებულია მეორე მხარეს აუნაზღაუროს ამით გამოწვეული ზიანი კანონმდებლობით დადგენილი წესით“), ან მიეთითოს პასუხისმგებლობის კონკრეტული ფორმა, მათ შორის, პირგასამტეხლოს სახით გარკვეული თანხის გადახდის ვალდებულება.

შესაძლებელია, რომ ხელშეკრულების დებულებების დარღვევისათვის, მათი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სხვადასხვა სანქცია დაწესდეს, მაგალითად, კონფიდენციალურობის პირობის დარღვევისათვის განისაზღვროს უფრო მაღალი პირგასამტეხლო, ვიდრე სხვა ვალდებულების დარღვევისათვის.

ზიანის ანაზღაურების კონკრეტული სახისა და ზომის მითითება დამოკიდებულია იმ ინტერესზე, რომელიც შესაძლებელია ჰქონდეს მხარეს ხელშეკრულების ან კონკრეტული დებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ.⁶

4. Junker, A.,/Kamanabrou, S., Vertragsgestaltung, 4. Aufl. 2014, S. 31ff.

5. იქვე.

6. Stangl, A., Vertragsrecht, 2011, S. 15.

აღსანიშნავია, რომ გარკვეულ გარემოებებში შესაძლოა მხარეები შეთანხმდნენ რომ მათ არ დაეკისრებათ პასუხისმგებლობა ხელშეკრულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში. ამასთანავე, ხელშეკრულების ხასიათიდან, აგრეთვე მხარეთა უფლებებიდან და ვალდებულებებიდან გამომდინარე, უნდა დადგინდეს, უშვებს თუ არა კანონმდებლობა პასუხისმგებლობის გამორიცხვის შესაძლებლობას.

ზ. ხელშეკრულების ცვლილებები

ამ თავში მიეთითება ხელშეკრულებაში ცვლილებების შეტანის წესი და ფორმა.¹

შესაძლოა მხარეები შეთანხმდნენ, რომ ცვლილებები მხოლოდ წერილობითი ფორმით განხორციელდეს, ან დაადგინონ უფრო რთული ფორმა – ცვლილებების ნოტარიუსის მიერ დამოწმების სავალდებულობა, ან თუნდაც ცვლილებების ზეპირი ფორმა.

თ. გამოსაყენებელი სამართალი და დავების გადაწყვეტის წესი

გამოსაყენებელი სამართლის მითითება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, თუ ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარე უცხო ქვეყნის წარმომადგენელია, თუმცა იგი შესაძლოა ერთი ქვეყნის რეზიდენტების შემთხვევაშიც მიეთითოს. უნდა აღინიშნოს, დავის წარმოშობის შემთხვევაში რომელი ქვეყნის კანონმდებლობით გადაწყდება იგი, რომელი ქვეყნის რომელი ორგანოა კომპეტენტური, განიხილოს დავა (სასამართლო, არბიტრაჟი), რა პროცედურებით გადაწყდება საკითხი და არის თუ არა ამ პროცედურების შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება მხარეებისათვის საბოლოო.

დავის გადაწყვეტისათვის შესაძლოა დადგინდეს ჩვეულებრივი წესი – სასამართლოსათვის მიმართვა, ან მისი ალტერნატიული საშუალებით (მაგალითად, არბიტრაჟის მიერ) განხილვა.²

თუ მხარეებს სურთ, დავა არბიტრაჟმა გადაწყვიტოს, მნიშვნელოვანია, რომ ხელშეკრულებაში მიეთითოს არბიტრაჟის იდენტიფიკაციისა და უფლებამოსილების დასადგენად საჭირო კონკრეტული დებულებები.³

1. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, p. 32.

2. Schmittat, K. O., *Einführung in die Vertragsgestaltung*, 4. Aufl., 2015, S. 4.

3. იქვე, გვ. 5 და მომდევნო.

კერძოდ, ხელშეკრულება უნდა შეიცავდეს:

- არბიტრაჟის დასახელებას და საიდენტიფიკაციო მონაცემებს;
- არბიტრაჟის მიერ დავის განხილვის კონკრეტულ პროცედურებსა და ვადას, ან ზოგადად მითითებას არჩეული არბიტრაჟის დებულებაზე.⁴

ი. კონფიდენციალობა

ხელშეკრულება შესაძლოა შეიცავდეს ამ თავს, თუ ერთ-ერთი ან ორივე მხარე დაინტერესებულია ხელშეკრულების რომელიმე პირობის გაუმჟღავნებლობით ან თუ ხელშეკრულების დადებისას მხარეებისათვის ცნობილი გახდა გარკვეული საიდუმლო ინფორმაცია.

ამასთანავე, კონკრეტულად უნდა მიეთითოს შემდეგი საკითხები: რა სახის ინფორმაციაა დაცული კონფიდენციალურობის პირობით, ვის არ შეიძლება მიენოდოს ეს ინფორმაცია, რა ვადით უნდა დაცვას მხარემ ინფორმაციის საიდუმლოება და რა პირობების არსებობის შემთხვევაში შეუძლია მას კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება.⁵

კ. კონკურენციის აკრძალვა

ხელშეკრულება შესაძლოა ერთ მხარეს ავალდებულებდეს, ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში ან ხელშეკრულების შეწყვეტიდან გარკვეულ ვადაში არ განახორციელოს ხელშეკრულების საგნიდან გამომდინარე გარკვეული მოქმედებები ან არ ითანამშრომლოს მხარის კონკურენტებთან. ამ შემთხვევისთვის მხარეებმა შესაძლებელია გარკვეული ანაზღაურებაც გაითვალისწინონ.⁶

ლ. უფლებების გადაცემა

ამ თავში უნდა მიეთითოს რამდენადაა მხარე უფლებამოსილი გადასცეს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მისი უფლებები და ვალდებულებები სხვა პირებს, ან ზოგადად დაიშვება თუ არა მათი გადაცემა, აგრეთვე რა ფორმით ხდება მათი გადაცემა (სრულად თუ ნაწილობრივ),⁷ მაგალითად, საავტორო უფლებების შემთხვევაში.

4. იხ. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მ. 8, მ. 45.

5. Weitemeyer, B., Vertragsgestaltung, 2006, S. 5.

6. იქვე, შ. 6 ff.

7. Jänig, R., Vertragsgestaltung im Wirtschaftsrecht, 2013, S. 4.

მ. ხარჯები

ამ თავში უნდა მიეთითოს, ვის ეკისრება ხელშეკრულების გაფორმებასთან, ნივთის გადაცემასთან, სასამართლოში დავის განხილვასთან დაკავშირებული და სხვა ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება.¹

ამასთანავე, შესაძლებელია აღინიშნოს, რომ თითოეული მხარე თავად აანაზღაურებს ხელშეკრულების გაფორმებასთან დაკავშირებით მის მიერ გაწეულ ხარჯებს, ან განისაზღვროს მათი განაწილების კონკრეტული წესი.

ნ. შეტყობინებები

ამ თავში მიეთითება, რა ენაზე ექნებათ კონტაქტი მხარეებს მომავალში, აგრეთვე აღინიშნება კონტაქტის საშუალებები (მაგალითად: ფოსტა, ტელეფონი, ელფოსტა) და მათ შესახებ კონკრეტული მონაცემები.²

ამასთანავე, უნდა განისაზღვროს მითითებული საშუალებებით შეტყობინების ჩაბარების წესი და მისი ჩაუბარებლობის შედეგები, საკონტაქტო ინფორმაციის შეცვლის შემთხვევაში მისი მეორე მხარისათვის შეტყობინების ვადა და შეუტყობინებლობის შედეგები.

აღსანიშნავია, რომ შეიძლება მიეთითოს როგორც მხარის ოფიციალური საკონტაქტო ინფორმაცია, ისე, სურვილის შემთხვევაში, იმ საშუალების შესახებ მონაცემები, რომლითაც მხარესთან კონტაქტი უფრო ხელსაყრელია.

თუ ამ თავში მითითებული მონაცემები განსხვავდება ხელშეკრულების სხვა თავებში აღნიშნული მხარეთა საკონტაქტო ინფორმაციისგან, სავალდებულოა სწორედ ამ თავში მითითებული მონაცემებით სარგებლობა..

ო. ნამდვილობა

ამ თავში აღინიშნება, რომ ხელშეკრულების რომელიმე მუხლის ან პუნქტის ბათილობა არ იწვევს სხვა მუხლების ან პუნქტების ბათილობას.³

პ. ერთიანობა

ამ თავში მიეთითება, ხელშეკრულებისთვის დართული რომელი დოკუმენტია მისი განუყოფელი ნაწილი,⁴ მაგალითად, მინდობილობა,

1. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, 2016, p. 32.

2. Jänig, R., *Vertragsgestaltung im Wirtschaftsrecht*, 2013, S. 6 ff.

3. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, 2016, p. 33.

4. Henning, P., *Vertragsgestaltung*, 2007, S. 13 ff.

საჯარო რეესტრიდან ამონაწერი, არსებობის შემთხვევაში – დანართები და ა.შ.

შესაბამისად, აღნიშნული დოკუმენტების ხელშეკრულებაში მოხსენებისას საჭირო არ იქნება იმის მითითება, რომ ისინი ხელშეკრულების განუყოფელი ნაწილებია.

ე. უფლებამოსილება

ამ თავში მხარეები ადასტურებენ, რომ მათ აქვთ ხელშეკრულებაზე ხელის მოწერის უფლებამოსილება. ამასთანავე, უნდა მიეთითოს, კონკრეტულად რომელი დოკუმენტიდან გამომდინარეობს ეს უფლებამოსილება.

რ. ხელშეკრულების ენა და დედნების რაოდენობა

ამ თავში უნდა მიეთითოს რამდენ ეგზემპლარად დგება ხელშეკრულება და რომელ ენაზე (ენებზე), აგრეთვე რომელ მათგანს ენიჭება უპირატესობა.⁵

აღნიშნული დებულების არსებობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც ხელშეკრულება რამდენიმე ენაზე იდება ან მხარეები სხვადასხვა ქვეყნის რეზიდენტები არიან.

ხელშეკრულების პირობები ან ცალკეული ტერმინები სხვადასხვა ენაზე შესაძლოა სხვადასხვაგვარად იყოს ფორმულირებული. შესაბამისად, უაღრესად მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს, დავის წარმოშობის შემთხვევაში რომელ ენაზე შედგენილი დოკუმენტია ამოსავალი ნერტილი.

ს. მოთხოვნის უფლების შენარჩუნება

ამ თავში აღინიშნება, რომ მხარის მიერ რომელიმე უფლების გამოუყენებლობა არ ართმევს მას სხვა უფლებების გამოყენების უფლებას.⁶

ტ. ფორსმაჟორი

ფორსმაჟორის არსებობა გამორიცხავს მხარეთა პასუხისმგებლობას. შესაბამისად, უნდა მიეთითოს, რა მოქმედებები უნდა განახორციელონ მხარეებმა ფორსმაჟორის არსებობისას და, ზოგადად, რა შეიძლება იქნეს მიჩნეული ფორსმაჟორულ გარემოებად (მაგალითად, ომი, ბუნებრივი კატაკლიზმები და ა.შ.).⁷

5. Keller, C., *Legal Writing for International LL.M. Students*, 2016, p. 32.

6. Langenfeld, G., *Vertragsgestaltung: Methode, Verfahren, Vertragstypen*, 2. Aufl., 2010, S. 48ff.

7. იქვე, გვ. 73-75.

უ. საბოლოო შეთანხმება

ამ თავში მიეთითება, არის თუ არა ხელშეკრულება მხარეთა შეთანხმების საბოლოო შედეგი და რა სახითა და ფორმით ინარჩუნებს ძალას მხარეთა შორის ხელშეკრულების დადებამდე არსებული შეთანხმებები. ხშირად ამ პირობის არსებობა მხარეებს თავიდან აცილებს სასამართლო დავებს.¹

ფ. დასკვნითი დებულებები

ამ თავში ზოგადად აღინიშნება, რომ მხარეთა შორის ყველა მნიშვნელოვანი პირობა შეთანხმებულია და ასახულია ხელშეკრულებაში, მხარეები იცნობენ მის შინაარსსა და შედეგებს, რასაც ხელმოწერებით ადასტურებენ.²

ქ. ხელმოწერა

ხელშეკრულებას ხელს აწერენ მხარეები ან მათი უფლებამოსილი წარმომადგენლები. ამასთანავე, ხელმოწერების დაფიქსირებამდე კიდევ ერთხელ, სრულად უნდა მიეთითოს მხარეთა (წარმომადგენელთა) მონაცემები (სახელი, გვარი, თანამდებობა, პირადი ნომერი).³

აღსანიშნავია, რომ მხარეთა (წარმომადგენელთა) ხელმოწერები შესაძლოა მოცემული იყოს მხოლოდ ხელშეკრულების ბოლოს ან ყოველი გვერდის ბოლოს. მეორე შემთხვევაში მათი მონაცემები (სახელი, გვარი, თანამდებობა, პირადი ნომერი) უნდა გამეორდეს მხოლოდ ხელშეკრულების ბოლოს, დანარჩენ გვერდებზე კი საკმარისია ხელის მოწერა.

VI. სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებისას სხვა სასამართლოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების გამოყენება

1. სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებისას სხვა სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოყენება

საქართველო არ არის პრეცედენტული სამართლის ქვეყანა. შესაბამისად, სასამართლოს გადაწყვეტილებაში სხვა ინსტანციის სასამართლოთა გადაწყვეტილებების გამოყენების ვალდებულება არ არსებობს.

1. Kunkel, C., Vertragsgestaltung, 1. Aufl., 2016, S. 30.

2. იქვე.

3. Keller, C., Legal Writing for International LL.M. Students, 2016, p. 33.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-17 მუხლის მე-5 პუნქტი ადგენს მხოლოდ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის სამართლებრივი შეფასების (ნორმის განმარტების) სავალდებულოებას ყველა ინსტანციის საერთო სასამართლოებისათვის.

მიუხედავად ამისა, სასამართლოს მიერ სხვა საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილების გამოყენება რამდენიმე მიზანს ემსახურება: (1) ადგენს ნორმის განმარტებისა და გარკვეული გარემოებების შეფასების ერთიან მიდგომას/პრაქტიკას; (2) ხელს უწყობს სამართლებრივ სიცხადეს; (3) ქმნის თანასწორობის განცდას.

თუ მოსამართლე გადაწყვეტილების დასაბუთებისას სხვა გადაწყვეტილებას იყენებს, მან ეს გადაწყვეტილების ტექსტში ან სქოლიოში უნდა მიუთითოს. ამასთანავე, მნიშვნელობა არ აქვს, მოსამართლე მის მიერ წარსულში მიღებულ გადაწყვეტილებას იყენებს თუ სხვა მოსამართლის მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებას.

საქმის განხილვისას და გადაწყვეტილების ჩამოყალიბებისას მოსამართლემ თავისი ან სხვა მოსამართლის გადაწყვეტილება შესაძლოა ორი ფორმით გამოიყენოს: 1. მოახდინოს გამოყენებული გადაწყვეტილების ციტირება; 2. გამოყენებულ გადაწყვეტილებაში მოცემული მსჯელობა განავითაროს და სხვა ფორმულირებით გადმოსცეს.

კერძოდ, თუ მოსამართლე სრულად ეთანხმება სხვა გადაწყვეტილებაში მოცემულ მსჯელობას, მას შეუძლია მოახდინოს ცალკეული წინადადებებისა თუ აბზაცების ციტირება (ანუ სიტყვასიტყვითი მითითება). მოსამართლეს ასევე შეუძლია გამოყენებული გადაწყვეტილების შინაარსი სხვა ფორმულირებით გადმოსცეს. ამასთანავე, ორივე შემთხვევაში სავალდებულოა, მიეთითოს გამოყენებული გადაწყვეტილება.

აღსანიშნავია, რომ მოსამართლეს უფლება აქვს, გამოიყენოს როგორც კანონიერ ძალაში შესული, ისე სასამართლო განხილვის პროცესში მყოფ საქმეზე მიღებული ან ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გაუქმებული განჩინება ან სხვა გადაწყვეტილება. ამასთანავე, გადაწყვეტილებაში აუცილებლად უნდა მიეთითოს გამოყენებული გადაწყვეტილების სტატუსი, განსაკუთრებით მაშინ, თუ გამოყენებული გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შესული არ არის ან გაუქმებულია ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიერ.

ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გაუქმებული გადაწყვეტილების გამოყენება გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება.

პირველ რიგში, აღსანიშნავია, რომ ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გაუქმების მრავალი საფუძველი არსებობს. გადაწყვეტილების გაუქმება ყოველთვის არ ნიშნავს, რომ მასში მოცემული მსჯელობა, ფაქტების შეფასება ან ნორმის განმარტება არასწორია. ამასთანავე, ასეთ შემთხვევაშიც კი მოსამართლეს დამოუკიდებლობა აძლევს უფლებას, დაეთანხმოს ქვემდგომი და არა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს შეფასებას. თუმცა გადაწყვეტილების გამოყენების დასაბუთება გაუქმებული გადაწყვეტილების გამოყენებისას უნდა იყოს უფრო ფართო და ღრმა, ვიდრე კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გამოყენებისას. მოსამართლემ უნდა მიმოიხილოს როგორც ქვემდგომი, ისე ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მსჯელობა და დაასაბუთოს, რატომ ეთანხმება გაუქმებული გადაწყვეტილების მოტივებს და არა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს შეფასებას.

2. სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოყენება

„ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია“ (4 ნოემბერი, 1950, შემდგომ – „ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია“ ან „კონვენცია“) საქართველოს კანონმდებლობის ნაწილია. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, საერთაშორისო ხელშეკრულება იერარქიულად საქართველოს ორგანულ კანონსა და კანონზე მაღლა დგას.¹

შესაბამისად, კონვენციას შეუძლია წარმოშვას უფლებები და მოვალეობები ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის ანუ ნებისმიერ ფიზიკურ და იურიდიულ პირს შეუძლია სასამართლო ან ადმინისტრაციული ორგანოს წინაშე დაეყრდნოს ევროპული კონვენციის დებულებებს და მის საფუძველზე ამტკიცოს ადამიანის უფლებათა დარღვევა.² თავის მხრივ, საერთო სასამართლოებიც ვალდებული არიან, გამოიყენონ კონვენცია.

„კონვენციის ავთენტურ და ავტორიტეტულ განმარტებას იძლევა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი... სწორედ ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები და კონ-

1. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონი, მ. 7, პ. 3.

2. კორკელია, კ., ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისაკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., 2007.

ვენციის ნორმათა შეფასებები იძლევა ... სამართლებრივი დეფინიციების სწორად აღქმის, გააზრებისა და შემდგომ შეფარდების შესაძლებლობას³

შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების, როგორც კონვენციის ოფიციალური კომენტარების, გამოყენება ეროვნული სასამართლოებისათვის სავალდებულოა.

ამასთანავე, კონვენციაში მრავალი ნორმა საკმაოდ ზოგადად არის ჩამოყალიბებული. ამიტომ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გაანალიზების გარეშე რთულია კონვენციის დებულებათა სწორად განმარტება და გამოყენება.⁴

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს სასამართლოები ორი მიზნით იყენებენ:

- (ა) საქმის გადაწყვეტისათვის ანუ შედეგის განსაზღვრისათვის;
- (ბ) შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის განმარტებისათვის.⁵

(ა) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ კონკრეტულ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილების ეროვნულ სასამართლოში მიმდინარე საქმის შედეგის განსაზღვრისათვის გამოყენება დასაშვებია ამ ორი საქმის ფაქტობრივი გარემოებების თანხვედნილობის შემთხვევაში.

თუ საქმეთა ფაქტობრივი აღწერილობები ერთმანეთს არ ემთხვევა, მიმდინარე საქმის შედეგის განსაზღვრისათვის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოყენებას შესაძლოა ადამიანის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით საპირისპირო შედეგი მოჰყვეს. შესაბამისად, მოსამართლემ დეტალურად უნდა შეისწავლოს ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებით გათვალისწინებული საქმის ფაქტობრივი შემადგენლობა და მხოლოდ მსგავსი ფაქტობრივი წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში უნდა გამოიყენოს იგი მიმდინარე საქმის შედეგის განსაზღვრის საფუძვლად.

ასეთ შემთხვევაში ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ყოველთვის უნდა მიეთითოს, რა ფაქტობრივი წინაპირობებს ეფუძნე-

3. მჭედლიძე, ნ., საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბ., 2017, გვ. 10; თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება, საქმე №. 2/13664-15.

4. მჭედლიძე, ნ., საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბ., 2017, გვ. 10; თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება, საქმე №. 2/13664-15.

5. კორკელია, კ., ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისაკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., 2007, გვ. 43.

ბოდა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ კონკრეტულ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება და მიმდინარე საქმის ფაქტობრივ გარემოებებთან რა სახის თანხვედნილობა არსებობს.

(ბ) ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და, შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის განმარტებისათვის გამოიყენება მაშინ, როდესაც შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტი არასაკმარისად კონკრეტულად აწესრიგებს საზოგადოებრივ ურთიერთობას.¹

ასეთ შემთხვევაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებით გათვალისწინებული საქმის და ეროვნულ სასამართლოში მიმდინარე საქმის ფაქტობრივი შემადგენლობების თანხვედნილობის არსებობა საჭირო არ არის. შესაბამისად, გადაწყვეტილებაში მოსამართლე ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების მხოლოდ იმ ნაწილს უთითებს, რომელსაც ნორმის განმარტებისათვის იყენებს. თუმცა საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია აგრეთვე ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების ფართო მიმოხილვა ფაქტობრივი გარემოებების მითითების კუთხით.

აღსანიშნავია, რომ ეროვნული სასამართლო ვალდებული არ არის, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და, შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება მის მიერ განხილულ ყველა საქმეში გამოიყენოს.²

სასამართლოს მიერ კონვენციის გამოყენება მნიშვნელოვანია იმ შემთხვევაში, თუ მისი გამოყენების შედეგად სასამართლო ისეთ გადაწყვეტილებას მიიღებს, რომელსაც კონვენციის გამოუყენებლად ვერ მიიღებდა, ანუ კონვენციის გამოყენებას მაშინ აქვს დიდი სამართლებრივი ეფექტი, როცა მისი გამოყენების შედეგად სასამართლო უზრუნველყოფს პირის უფლებათა უფრო მაღალი სტანდარტით დაცვას, ვიდრე მათი მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის საფუძველზე დაცვის შემთხვევაში.³

კონვენციის და, შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოყენება განსაკუთრებით

1. იქვე, გვ. 44.

2. კორკელია, კ./ქურდაძე, ი., ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, თბ., 2003.

3. იქვე.

მნიშვნელოვანია შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტსა და კონვენციას შორის კოლიზიის შემთხვევაში.

თუ კანონსა და კონვენციას შორის კოლიზიის შემთხვევაში სასამართლომ გამოიყენა კონვენცია, რადგან კანონით დადგენილი ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტი ეწინააღმდეგება კონვენციით დადგენილ სტანდარტს, კონვენციის გამოყენებას მნიშვნელოვანი სამართლებრივი შედეგი ექნება: უზრუნველყოფილი იქნება პირის უფლებათა უფრო მაღალი სტანდარტით დაცვა, ვიდრე კანონით არის გათვალისწინებული.⁴

4. იქვე

თავი მხუთა

სამართალშემოქმედების პროცესი¹

I. შესავალი

ყველა დემოკრატიულ სახელმწიფოში სამართალშემოქმედების პროცესი გულისხმობს შესასრულებლად სავალდებულო წესების დადგენას, რაშიც, გაბატონებული შეხედულების მიუხედავად, მხოლოდ ცენტრალური ხელისუფლება არ მონაწილეობს.² ამასთანავე, ეს არ არის მხოლოდ საკანონმდებლო ხელისუფლების პრეროგატივა.

ხელისუფლების დანაწილების ყველაზე ხისტი მოდელის პირობებშიც კი სასამართლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებათა ორგანოები არანაკლებ მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ შესასრულებლად სავალდებულო წესების შემუშავებასა და დადგენაში, თუმცა სამართალშემოქმედების პროცესის არსებითი ნაწილი, რა თქმა უნდა, საკანონმდებლო საქმიანობაა.

სამართალშემოქმედების პროდუქტს, ცენტრალური ხელისუფლების ტერიტორიაზე გადანაწილების მოდელის შესაბამისად, შესაძლებელია ქმნიდეს როგორც ცენტრალური, ისე ფედერალური ან ავტონომიური ერთეულის ხელისუფლება. კანონქვემდებარე სამართლებრივი აქტების გამოცემის უფლებამოსილების განხორციელებით სამართალშემოქმედების პროცესში ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებიც მონაწილეობენ. რაც შეეხება ზოგადად სამართალშემოქმედების პროდუქტს, აღნიშნული პროცესის შედეგად ვიღებთ ნორმატიულ (ქცევის წესის დამდგენ) ან ინდივიდუალურ სამართლებრივ აქტს.

სამართალშემოქმედების პროცესი არის შეთანხმებაზე დაფუძნებული, რთული და მრავალასპექტიანი მოვლენა. მასში მონაწილეობისათვის სამართლებრივი წერის პრაქტიკული ასპექტების ცოდნასთან ერთად აუცილებელია ნორმატიული წინადადებების სტილისა და საკანონმდებლო ტექნიკის გააზრება, აგრეთვე გრამატიკის, მართლწერის წესების კარგი ცოდნა. წარმატებული სამართალშემოქმედებითი საქმიანობა წესების დამდგენ იდეებს სამართლებრივი ძალის მქონე ნორმატიულ წინადადე-

1. ამ თავში განხილულ საკითხებთან დაკავშირებით უფრო ვრცლად იხილეთ: ბეჟაშვილი ლ., საკანონმდებლო ტექნიკა, თბ., 2012.

2. მაგალითად, სამართლებრივი აქტის გამოცემის უფლება აქვთ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებსა და ავტონომიური ერთეულების მმართველ ორგანოებს.

ბეზად აქცევს. ამ პროცესში კანონშემოქმედი აღნიშნული საქმიანობის ფორმალური და შინაარსობრივი სტანდარტებით თანაბრად იზღუდება.

მკვეთრად განსხვავდება საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე სამართლებრივი აქტების ლეგიტიმაცია. განსხვავებულია მათი მიღების ფორმა და წესიც. დემოკრატიის პირობებში წარმომადგენლობით ორგანოს საკანონმდებლო აქტის მიღების უფლებამოსილებას მისი დაკომპლექტების საყოველთაო წესი ანიჭებს, რაც უგულებელყოფილია კანონქვემდებარე აქტის შემთხვევაში. კანონქვემდებარე აქტი საკანონმდებლო აქტს უნდა შეესაბამებოდეს. მისი (როგორც ნორმატიულის, ისე ინდივიდუალურის) გამოცემა მხოლოდ ერთ პირსაც შეუძლია.

ვინაიდან საკანონმდებლო აქტი კანონქვემდებარე აქტზე გაცილებით მნიშვნელოვანია და საყოველთაო ლეგიტიმაციაზე აცხადებს პრეტენზიას, მისი შექმნისას თვითნებობა უნდა გამოირიცხოს და პროცესი თანხმობას უნდა დაეფუძნოს. ასევე დაუშვებელია უმცირესობის აზრის უგულებელყოფა. ზემოთ ჩამოთვლილ მოთხოვნებთან ერთად ეს ფორმალური წინაპირობა კანონშემოქმედების პროცესს თანამედროვე აზროვნების აბსოლუტიზმიდან ინდივიდუალიზმისაკენ სწრაფვამ დაუდგინა.

ავტორიტარიზმის გამოირიცხვის აუცილებლობის გარდა, თანამედროვე სამართალშემოქმედების პროცესს მკაცრ მოთხოვნებს უყენებს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი. სამართალშემოქმედებითი საქმიანობის პროცედურები, როგორც წესი, ზოგადად ჩამოყალიბებულია კონსტიტუციებში, უფრო დეტალურად კი აღწერილია სახელისუფლებო ორგანოთა საქმიანობის მომწესრიგებელ შიდა აქტებში.³ სამართალშემოქმედების პროცესის აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ სამართლებრივი აქტი სათანადო ლეგიტიმაციის მქონე ორგანომ ამ აქტის გამოცემისათვის კანონმდებლობაში არსებული წესების შესაბამისად გამოსცეს.

ფორმალური კანონიერების გარდა, სამართლებრივი აქტისთვის აუცილებელია მატერიალური კანონიერების საფუძვლებიც – სამართლებრივი აქტი უნდა შეესაბამებოდეს საზოგადოების მიერ სახელმწიფოს ფუნქციონირებისათვის დადგენილ ძირითად პრინციპებს – ღირებულებებს, რომლებიც სახელმწიფოს ძირითად კანონშია დეკლარირებული და რომელთა შუქზედაც იქმნება და განიმარტება მთლიანი კანონმდებლობა. ვინაიდან თანამედროვე სახელმწიფოებში საზოგადოება გაერთიანებულია ადამიანის უფლებების პატივისცემის, დემოკრატიული წესრიგის და სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეების გარშემო, რომლებსაც ზოგიერთ შემთხვევაში სოციალური სახელმწიფოს ელემენტები ემატება,

3. ასეთი აქტია, მაგალითად. რეგლამენტი, სტატუტი და ა. შ..

სამართლებრივი აქტი თავისი შინაარსით არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს აღნიშნულ პრინციპებს და მათ არანაკლებ მნიშვნელოვან ქვეპრინციპებს. მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია სამართლებრივი უსაფრთხოების იდეა, რომელიც კანონმდებლისგან მოითხოვს, რომ თითოეული წესი მკაფიოდ და ნათლად იყოს ჩამოყალიბებული და ყოველი ნორმა, მისი კეთილსინდისიერი ნაკითხვის პირობებში, ადრესატებს დადგენილი შინაარსის შეცნობის შესაძლებლობას აძლევდეს.

ვინაიდან კანონქვემდებარე აქტებთან დაკავშირებული სამართალშემოქმედება საკანონმდებლო საქმიანობის შედეგს ეფუძნება და საკანონმდებლო პროცესის ყველა ძირითადი თავისებურებით ხასიათდება, ამ თავში განხილული იქნება საკანონმდებლო პროცესის პრაქტიკული ელემენტები. მაგალითების წარმოდგენისა და ანალიზის საფუძველზე განვიხილავთ საკანონმდებლო ინიციატივის, საკანონმდებლო წინადადებისა და განმარტებითი ბარათის ნიმუშებს, ასევე ვისაუბრებთ პლებისციტისა და რეფერენდუმის მეშვეობით საზოგადოების მიერ სამართლისა და პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზე გავლენის მოხდენის პრაქტიკულ შესაძლებლობაზე.

II. საკანონმდებლო ინიციატივა

საკანონმდებლო ინიციატივა შესაბამისი უფლების მქონე სუბიექტისგან მოითხოვს კონკრეტული ნორმატიული წინადადებების მომზადებას ახალი კანონის მისაღებად კანონში არსებული ჩანაწერების ჩასანაცვლებლად ან ასეთი ჩანაწერებისთვის დასამატებლად. საკანონმდებლო ინიციატივა შესაძლებელია მომზადდეს ასევე ამა თუ იმ კანონის ან კანონის ამა თუ იმ ჩანაწერის ძალადაკარგულად გამოცხადებისთვის.

საკანონმდებლო ინიციატივა საკანონმდებლო პროცესის არსებით ნაწილია. სწორედ მისი მომზადების შემდეგ იწყება კანონშემოქმედების პროცედურული ციკლი, რომლის ელემენტებია:

1. საკანონმდებლო ინიციატივის უფლების მქონე სუბიექტის მიერ კანონპროექტის მომზადება და პარლამენტისათვის წარდგენა;
2. პარლამენტის მიერ კანონპროექტის განხილვა და მიღება;
3. პარლამენტის მიერ კანონპროექტის საქართველოს პრეზიდენტისათვის ხელმოსაწერად გადაცემა;
4. პრეზიდენტის უფლება – შენიშვნებით დაუბრუნოს პარლამენტს მიღებული კანონპროექტი;
5. პარლამენტის მიერ პრეზიდენტის შენიშვნებით დაბრუნებული კანონპროექტის განხილვა;

6. პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონპროექტზე პრეზიდენტის (ან პარლამენტის თავმჯდომარის)¹ მიერ ხელის მოწერა;

7. კანონის გამოქვეყნება.²

პირველ რიგში, უნდა განიმარტოს, ვის შეუძლია საკანონმდებლო ორგანოში საკანონმდებლო ინიციატივის უფლებით კანონპროექტის შეტანა და რა უპირატესობები აქვს საკანონმდებლო ინიციატივას საკანონმდებლო წინადადებასთან შედარებით.

საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, კონკრეტულ კანონპროექტთან მიმართებით საკანონმდებლო ინიციატივის უფლების მქონე სუბიექტი ინდივიდუალურია. ასე, მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციის 102-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, კონსტიტუციის ზოგადი ან ნაწილობრივი გადასინჯვის კანონპროექტის შეტანის უფლება აქვთ პარლამენტის წევრთა სრული შემადგენლობის ნახევარზე მეტს და არანაკლებ 200000 ამომრჩეველს³. სხვა კანონპროექტებისგან განსხვავებით, პირთა წრის ამგვარი შეზღუდვა დაკავშირებულია ძირითადი კანონის გადასინჯვის მაღალი ლეგიტიმაციის წინაპირობასთან და კონსტიტუციის, როგორც ღირებულებათა წესრიგის დამდგენი დოკუმენტის სტაბილურობის გარანტიასთან.

გამონაკლისების გარდა, საქართველოს ორგანული კანონისა და საქართველოს კანონის ინიციატორები შესაძლებელია იყოს საქართველოს მთავრობა, პარლამენტის წევრი, საპარლამენტო ფრაქცია, პარლამენტის კომიტეტი, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოები და არანაკლებ 30000⁴ ამომრჩეველი.⁵

1. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 68, პ. 5.

2. იხ. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, მ. 142.

3. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 102, პ. 1.

4. აღსანიშნავია, რომ საქართველოში საკანონმდებლო ინიციატივის უფლების მქონე ამომრჩეველთა მინიმალური რაოდენობა (30 000 ამომრჩეველი) იმ დროს, სანამ პარლამენტის წევრთა რაოდენობა 230-დან 150-მდე შემცირდებოდა, თითქმის ემთხვეოდა ერთი დეპუტატის მიღმა მყოფი ამომრჩევლების საერთო რაოდენობას. ეს რიცხვი გამოითვლებოდა ამომრჩეველთა მთლიანი რაოდენობის პარლამენტის წევრთა საერთო რაოდენობაზე გაყოფით. 2016 წლის 8 ოქტომბრის მონაცემებით საქართველოში არსებული ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის (3 473 316) პარლამენტის წევრთა საერთო რაოდენობაზე (150) გაყოფის შედეგად მიღებული რიცხვი კი 23 155-ია. ეს უკვე აღარ შეესაბამება იმ ლოგიკას, რომ ერთი დეპუტატის მიღმა მყოფი ამომრჩევლებს, უშუალო დემოკრატიის პირობებში, უნდა ჰქონდეთ იგივე შესაძლებლობები, რაც აქვს ერთ დეპუტატს.

5. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 67, პ. 1.

ამ ზოგადი წესიდან ლოგიკური გამონაკლისი შესაძლებელია არსებობდეს სხვადასხვა კანონპროექტთან მიმართებით. მაგალითად: სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ საქართველოს კანონის ინიციატორი შესაძლებელია იყოს მხოლოდ საქართველოს მთავრობა;¹ მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ კანონის პროექტის პარლამენტისათვის წარდგენის უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს მთავრობას;² ზოგიერთი დამოუკიდებელი კონსტიტუციური ინსტიტუტისთვის გარანტირებულია, რომ შესაბამისი კანონპროექტი ამ ინსტიტუტის ბიუჯეტის შემცირებაზე მისი წინასწარი თანხმობის გარეშე არ იქნება წარდგენილი³ და ა.შ. როგორც წესი, ამგვარი ნორმები მიმართულია დამოუკიდებელი ინსტიტუტების დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისა და ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის დაცვისაკენ.

კანონპროექტის მომზადებისას გასათვალისწინებელია კიდევ ერთი ასპექტი: ინიციატორმა წინასწარ უნდა შეაფასოს, რა მხარდაჭერა იქნება საჭირო მისი იდეის კანონად ქცევისათვის.

კანონი იცვლება იმავე სახის კანონით, რომლითაც პირველადი კანონი იყო მიღებული. მაგალითად, კანონპროექტი, რომლის მეშვეობითაც საქართველოს კანონში ცვლილება უნდა იქნეს შეტანილი, მიიღება საქართველოს კანონის მიღებისთვის დადგენილი წესის შესაბამისად; დაუშვებელია, საქართველოს ორგანულ კანონში ცვლილების შეტანა საქართველოს კანონის მიღებისთვის დადგენილი პროცედურების დაცვით. კანონებს შორის იერარქიასა და კანონის მიღების ლეგიტიმაციას შორის ლოგიკური კავშირი არსებობს. იერარქიაში კანონის ან კანონის ძალის მქონე აქტის ადგილის ცვლილებასთან ერთად ლოგიკურად იცვლება მისი მიღებისთვის საჭირო ხმების რაოდენობა.

1. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 93, პ. 1.

2. იხ. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 78, პ. 7.

3. მაგალითად, იხ. „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი, მ. 25, პ. 3.

მაგალითი:

სამართლებრივი აქტის დასახელება	პარლამენტის წევრთა მინიმალური მხარდაჭერა
საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს კონსტიტუციური კანონი	სრული შემადგენლობის არანაკლებ 3/4 ¹
საქართველოს ორგანული კანონი	სიითი შემადგენლობის 1/2-ზე მეტი ²
საქართველოს კანონი	სხდომაზე დამსწრეთა უმრავლესობა, მაგრამ არანაკლებ პარლამენტის წევრთა სრული შემადგენლობის 1/3-სა ³

საკანონმდებლო ინიციატივის მომზადება ინფორმაციის შეგროვებისა და კვლევის ეტაპებს მოიცავს. ინიციატორი მზად უნდა იყოს ყველა იმ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, რომელსაც პარლამენტის კომიტეტის თუ პლენარულ სხდომაზე დაუსვამენ. ამ შემთხვევაში ინიციატორმა კანონმდებლები პრობლემის არსებობაში, მისი სამართლებრივი გადაჭრის შესაძლებლობაში და პრობლემის გადასაჭრელად შეთავაზებული გზების კონსტიტუციურობაში უნდა დაარწმუნოს.

კანონპროექტს აქვს ისეთი რეკვიზიტები, რომლებიც აუცილებელია საკანონმდებლო ორგანოში მის წარსადგენად. მაგალითად, შინაარსობრივად ერთ-ერთი ყველაზე მარტივი კანონპროექტი ასეთია:

საქართველოს კანონი

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე

მუხლი 1
საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (პარლამენტის უწყებანი, № 31, 24 ივლისი, 1997 წელი) 875-ე მუხლი ჩამოაყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„მუხლი 875. შენახველი წიგნაკი
საკრედიტო დანუსებულება შენახველი წიგნაკის გაყვანისას უფლებამოსილია შეავსოს იგი მხოლოდ სახელობით (კონკრეტულ პირზე).“.

მუხლი 2
ეს კანონი ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე.

საქართველოს პრეზიდენტი ელვარდ შვეარდნაძე
თბილისი,
2003 წლის 23 ივლისი.
№2617-რს

მაგალითიდან ჩანს, რომ კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტი შედგება დამოუკიდებელი მუხლებისგან, რომლებიც,

4. ეს ქვორუმი მოპოვებული უნდა იყოს ორ თანამიმდევრულ სესიაზე.
5. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 66, პ. 2.
6. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 66, პ. 1.

როგორც წესი, ორზე მეტი არ არის. მათგან პირველი შეიცავს უშუალოდ კანონპროექტის შინაარსს, ხოლო მეორე – კანონის ამოქმედების თარიღს (მისი მიღების შემთხვევისთვის). ამასთანავე, კანონპროექტის ტექსტს უნდა ერთოდეს საქართველოს პრეზიდენტის რეკვიზიტები, ვინაიდან, საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, მხოლოდ მას აქვს კანონის ხელის მოწერისა და პრომულგირების უფლება.¹

კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტით შეიძლება მოქმედი კანონის ნორმა გაუქმდეს. ასეთ შემთხვევაში საკანონმდებლო სტილი საკმაოდ მარტივია: კანონპროექტში მიეთითება გასაუქმებელი ნორმის მაიდენტიფიცირებელი მონაცემები და სიტყვები „ამოღებული იქნეს“. მაგალითად:

საქართველოს კანონი

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ

მუხლი 1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (პარლამენტის უწყებანი, № 31, 24 ივლისი, 1997, გვ. 1) 172-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ამოღებული იქნეს.

მუხლი 2. ეს კანონი ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე.

საქართველოს პრეზიდენტი	გიორგი მარგველაშვილი
------------------------	----------------------

ქუთაისი,
11 დეკემბერი 2015 წ.

N4625-ის

ზოგიერთ შემთხვევაში კანონი მთლიანად უქმდება და სრულად ჩანაცვლდება ახალი ტექსტით, თუმცა ახალი კანონის მიღების შესახებ ცალკე აქტს კენჭი არ ეყრება. საკანონმდებლო ტექნიკა ასეთია: კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტი მოიცავს კანონის ახალი რედაქციის სრულ ტექსტს, თავდაპირველი კანონის მიღების თარიღი კი უცვლელი რჩება. აღნიშნულ ორ შემთხვევას შორის შინაარსობრივად მხოლოდ ეს განსხვავებაა.²

1. საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 73, პ. 1, ქვპ. „მ“.
2. მაგალითად, მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველოს ხელისუფლებას შეეძლო აღედგინა საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის მოქმედება და შემდგომ მასში ძირიერი ცვლილებები შეეტანა. ამგვარი მოქმედებების განხორციელება შესაძლებელია საკანონმდებლო ტექნიკის გამოყენებით. 1995 წელს საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ტექსტი სრულადაც რომ შეცვლილიყო, ქვეყანაში მოქმედი კონსტიტუციის მიღების თარიღად 1921 წელი იქნებოდა განსაზღვრული, რასაც მხოლოდ სიმბოლური ხასიათი ექნებოდა და შესაძლოა კონსტიტუციის ავტორიტეტზე დადებითი გავლენაც კი მოეხდინა. იგივე შეიძლება ითქვას ნებისმიერ კანონპროექტთან დაკავშირებით.

კანონპროექტის კანონად ქცევის შემდეგ მას ენიჭება ნორმატიული აქტების სახელმწიფო რეესტრის კოდი, რომლითაც ხდება ამ კანონის იდენტიფიცირება ეროვნულ ნორმატიულ აქტთა სისტემაში.

კანონპროექტის შედგენა მოითხოვს ნორმატიულ ენას, რომელიც გულისხმობს ოფიციალურ სტილს. სამართლებრივ აქტში, რომელიც კრძალავს ქცევას ან ქცევის თავისუფლების კონკრეტულ გარანტიებს ქმნის, წინადადებები ბრძანებითია (და არა თხრობითი).

კანონპროექტის ავტორმა მკაფიოდ უნდა მიუთითოს, ვინ არის ნორმის სუბიექტი, რა სახის მოქმედებას აწესებს ნორმა, და განსაზღვროს ნორმის იურისდიქციის ფარგლები. ნორმის იურისდიქცია გულისხმობს მის მოქმედებას დროსა და სივრცეში. მაგალითად, ზოგიერთი ნორმა მხოლოდ სახელმწიფოს გარკვეულ ტერიტორიაზე³ ან მხოლოდ გარკვეული ვადით მოქმედებს. კანონპროექტში ნორმის მოქმედების ადგილისა და ხანგრძლივობის მიუთითებლობა თავისთავად განაპირობებს, რომ ნორმა მოქმედებს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე განუსაზღვრელი ვადით, სანამ იგი არ შეიცვლება ან ძალადაკარგულად არ გამოცხადდება.

საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის თანახმად, საკანონმდებლო ინიციატივის უფლების მქონე სუბიექტი კანონპროექტს ამზადებს „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნების შესაბამისად. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონით განისაზღვრება ნორმატიული აქტის სტრუქტურა, რეკვიზიტები, ნორმატიული აქტის პროექტის თანდართული დოკუმენტები, აგრეთვე ნორმატიული აქტების მომზადების, მიღების (გამოცემის), გამოქვეყნების, მოქმედების, აღრიცხვისა და სისტემატიზაციის ზოგადი წესები.

კანონპროექტის მომზადებისას მის ტექსტში ნორმატიული მასალის განაწილება კანონპროექტის ავტორის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა. ამ ამოცანის შესრულებისას იგი უნდა დაეყრდნოს როგორც ნორმატიული აქტის სტრუქტურის განმსაზღვრელ წესებს, ისე ნორმათა შინაარსს და სამართლებრივი აქტის თავისებურებებს. კანონპროექტის ტექსტში ნორმატიული მასალის განაწილების მეთოდის დაკავშირებულია კანონპროექტის სტრუქტურასთან.

კანონპროექტის სტრუქტურაში ყველაზე მნიშვნელოვანია, ავტორმა განსაზღვროს ზოგადი და სპეციალური ნორმების ურთიერთმართება. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ზოგადი ნორმები უნდა უსწრებდეს სპეციალურ ნორმებს.⁴

3. ასეთია, მაგალითად, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტები.

4. იხ. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონი, მ. 16, პ. 3.

კანონი დეტალურად არ განმარტავს, ეს წესი მთელი კანონის ტექსტს ეხება თუ შეიძლება კანონის სტრუქტურის გარკვეულ ელემენტებზედაც გავრცელდეს. თუმცა მეორე შემთხვევის გამორიცხვა ალოგიკური იქნება, რადგან კანონით მონესრიგებული სამართლებრივი ურთიერთობების ცალკეულ სახეებს, რომლებიც თავიანთი სამართლებრივი ბუნებით მონათესავეა, მაგრამ განსხვავებულ საკითხებს არეგულირებს, შესაძლოა საკუთარი ზოგადი ნორმები ჰქონდეს. შესაბამისად, „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის დებულება, რომლის თანახმად, ზოგადი ნორმები უნდა უსწრებდეს სპეციალურ ნორმებს, შესაძლებელია გავავრცელოთ არა მხოლოდ კანონზე, არამედ მისი სტრუქტურის ცალკეულ ელემენტებზე – კარზე (ნიგნზე), თავზე, მუხლზე და სხვ.

მოსანესრიგებელი სამართლებრივი ურთიერთობების ცალკეულ სახეებთან დაკავშირებით გადასაწყვეტია კიდევ ერთი საკითხი: როგორ უნდა განანიღდეს კანონპროექტის ტექსტში სამართლებრივი ურთიერთობების ცალკეული სახეების მომნესრიგებელი ნორმები, რომელ რეგულირების სფეროს რომელი უნდა მოსდევდეს. ლოგიკური იქნება, ნორმები შინაარსის მიხედვით განანიღდეს, მაგალითად, ჯერ – ყველაზე მნიშვნელოვანი, შემდეგ – ნაკლებად მნიშვნელოვანი. ზოგ შემთხვევაში საკითხი სუბიექტურად წყდება, თუმცა გამოსავალს სამართლებრივი პრინციპებიც გვთავაზობენ: ვინაიდან თითოეული ნორმა სამართლებრივი ღირებულებების შუქზე განიმარტება, მნიშვნელოვანია, კანონშემოქმედმა უპირატესობა მიანიჭოს სამართლის უზენაეს და წარუვალ პრინციპებთან ახლოს მდგომ ნორმებს და თავდაპირველად ისინი ჩამოაყალიბოს, შემდეგ კი – სამართლებრივი ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმები.

ნორმები შეიძლება იმის მიხედვით დაჯგუფდეს, ისინი ამკრძალავია თუ უფლებალმძღურველი. დაჯგუფება შესაძლებელია სამართლებრივი ურთიერთობის მონანიღე სუბიექტთა მიხედვითაც. ასეთი სუბიექტი, ერთი მხრივ, შეიძლება იყოს უფლებამოსილების განმახორციელებელი სუბიექტი (საჯარო მოხელე, სამართალდამცავი სისტემის წარმომადგენელი და სხვ.) და, მეორე მხრივ, სუბიექტი, რომელზედაც ვრცელდება კონკრეტული ნორმა, – იურიდიული ფაქტის მონანიღე (მსჯავრდებული, კრედიტორი, მოსარჩელე და სხვ.).

კანონპროექტი შესაძლებელია შედგებოდეს როგორც ერთი, ისე რამდენიმე ნორმატიული წინადადებისგან – მუხლისგან, მუხლი კი – პუნქტებისგან (ნანიღებისგან). ავტორი ზოგჯერ მუხლებს თავებად, ხოლო თავებს – კარებად (ნიგნებად) აჯგუფებს. ცალკე მსჯე-

ლობას საჭიროებს კანონპროექტის სტრუქტურის უმჯობესი ელემენტი – ქვეპუნქტი. იგი თავისი ხასიათით შეიძლება განსხვავდებოდეს კანონპროექტის სხვა სტრუქტურული ელემენტებისგან. პუნქტში (ნაწილში) ქვეპუნქტის არსებობა შესაძლებელი გამოწვეული იყოს არა მხოლოდ სამართლებრივი, არამედ რედაქციული საჭიროებით. მაგალითად, ქვეპუნქტები გამოიყენება მაშინ, როდესაც მუხლში (პუნქტში ან ნაწილში) საჭიროა რაიმე ჩამონათვალის დადგენა.¹

კანონს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს სათაური. ქვევით ვიმსჯელებთ კანონპროექტის სტრუქტურის ცალკეულ ელემენტებზე.

1. კანონის პრეამბულა

კანონს შეიძლება ჰქონდეს პრეამბულა. თუ კანონპროექტის ავტორი მიიჩნევს, რომ, კანონპროექტის მიზნებიდან და შინაარსიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია, მას ჰქონდეს პრეამბულა, რომელშიც აისახება კანონის დანიშნულება და პრინციპები, რომლებიც კანონს უდევს საფუძვლად, მას შეუძლია კანონპროექტი პრეამბულით დაიწყოს და ის სათაურის შემდეგ ჩამოაყალიბოს. ამდენად, კანონპროექტის სტრუქტურის ელექტრონულ ვერსიაში (შაბლონში) პრეამბულის ველი უნდა არსებობდეს, თუმცა კანონპროექტის მომზადებისას ავტორს უნდა ჰქონდეს საშუალება, თვითონ აირჩიოს, გამოიყენოს ეს ველი და, შესაბამისად, კანონპროექტი პრეამბულით დაიწყოს თუ არა.

2. კარი (წიგნი)

კარი (კოდექსში – წიგნი) კანონის სტრუქტურის არასავალდებულო ელემენტია. კანონპროექტის ავტორმა თვითონ უნდა გადაწყვიტოს, საჭიროა თუ არა კანონში არსებული თავების კარებად (წიგნებად) გაერთიანება. აღსანიშნავია, რომ კარი (წიგნი) მხოლოდ თავების გაერთიანების შედეგად იქმნება. ამდენად, კანონს კარი (წიგნი) შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ მაშინ, თუ თავები აქვს. კარს (წიგნს) უნდა ჰქონდეს სათაური.

1. საქართველოს პარლამენტის კანონშემოქმედების შესაძლებლობათა გაძლიერებისა და პოლიტიკის ფორმულირების პროექტი – „საქართველოს პარლამენტის საკანონმდებლო მონაცემების ნორმალიზაციისა და საკანონმდებლო ინფორმაციის მართვის სისტემის განვითარება“, გვ. 68.

3. თავი

თავიც კანონის სტრუქტურის არასავალდებულო ელემენტია. კანონპროექტის ავტორმა თვითონ უნდა გადაწყვიტოს, საჭიროა თუ არა კანონში არსებული მუხლების თავებად გაერთიანება. თავები რომაული ციფრებით ინომრება. თავს, კარის (წიგნის) მსგავსად, უნდა ჰქონდეს სათაური.

4. მუხლი

მუხლი კანონის სტრუქტურის სავალდებულო ელემენტია. მუხლები არაბული ციფრებით ინომრება. მუხლს შეიძლება ჰქონდეს სათაური, ანუ კანონპროექტზე მუშაობისას ავტორი თვითონ წყვეტს, ჰქონდეს თუ არა მუხლს სათაური.

მუხლთან დაკავშირებით აღსანიშნავია შემდეგი გარემოება: ერთმანეთისგან განსხვავდება ძირითადი კანონის პროექტის სტრუქტურა და კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტის სტრუქტურა. კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტი, როგორც წესი, ორმუხლიანია. პირველი მუხლი ითვალისწინებს ძირითადი კანონის ტექსტში შესატან ცვლილებებს, ამასთანავე, ამ ცვლილებებს ყოფს პუნქტებად (ნაწილებად) ძირითადი კანონის იმ მუხლების შესაბამისად, რომლებშიც შეიტანება ცვლილებები. მეორე მუხლი ეხება კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის ამოქმედებას. შესაძლებელია კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტს ჰქონდეს სხვა მუხლებიც გარდამავალი დებულებების სახით. ამასთანავე, კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ კანონის პროექტის პირველი მუხლის ტექსტი უნდა შეიცავდეს იმ კანონის რეკვიზიტებს, რომელშიც შეიტანება ცვლილებები. ამდენად, კანონპროექტის სტრუქტურის ელექტრონული ვერსიის შექმნისას აღნიშნული გარემოება გათვალისწინებული უნდა იქნეს.

5. პუნქტი (ნაწილი), შენიშვნა

პუნქტი (კოდექსში – ნაწილი) კანონის სტრუქტურის არასავალდებულო ელემენტია. შესაძლებელია კანონპროექტის ავტორს არ დასჭირდეს მუხლის პუნქტებად (ნაწილებად) დაყოფა. ამასთანავე,

იგი პუნქტების (ნაწილების) რაოდენობის განსაზღვრაში შეზღუდული არ უნდა იყოს. კანონპროექტის სტრუქტურის ელექტრონული ვერსიის გამოყენებისას კანონპროექტის ავტორს თავისუფალი მოქმედების საშუალება უნდა ჰქონდეს – მან თვითონ უნდა განსაზღვროს, მუხლის ფარგლებში რამდენი პუნქტი (ნაწილი) ჩამოაყალიბოს ან საერთოდ ჩამოაყალიბოს თუ არა პუნქტი (ნაწილი). პუნქტები (ნაწილები) არაბული ციფრებით ინომრება.

ზოგიერთი კანონის მუხლში პუნქტთან (ნაწილთან) ან ქვეპუნქტთან ერთად გვხვდება შენიშვნა – როგორც მუხლის, ისე პუნქტის (ნაწილის) ან ქვეპუნქტის შენიშვნის სახით. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონით „შენიშვნა“ ნორმატიული აქტის სტრუქტურაში, როგორც სტრუქტურული ელემენტი, გათვალისწინებული არ არის. იგი პუნქტის (ნაწილის), ქვეპუნქტის პრაქტიკაში დამკვიდრებული, სახეცვლილი ფორმაა.

6. ქვეპუნქტი

ქვეპუნქტი, პუნქტის (ნაწილის) მსგავსად, კანონის სტრუქტურის არასავალდებულო ელემენტია. შესაძლებელია კანონპროექტის ავტორს არ დასჭირდეს პუნქტის (ნაწილის) ქვეპუნქტებად დაყოფა. ამასთანავე, იგი ქვეპუნქტების რაოდენობის განსაზღვრაში შეზღუდული არ უნდა იყოს. კანონპროექტის სტრუქტურის ელექტრონული ვერსიის გამოყენებისას კანონპროექტის ავტორს თავისუფალი მოქმედების საშუალება უნდა ჰქონდეს – მან თვითონ უნდა განსაზღვროს, პუნქტის (ნაწილის) ფარგლებში რამდენი ქვეპუნქტი ჩამოაყალიბოს ან საერთოდ ჩამოაყალიბოს თუ არა ქვეპუნქტი. ქვეპუნქტების თანამიმდევრობა ქართული ანბანის ასოებით აღინიშნება. ამასთანავე, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ პუნქტში (ნაწილში) ქვეპუნქტების მინიმალური რაოდენობა ორი უნდა იყოს, ხოლო მაქსიმალური – განუსაზღვრელი. ამდენად, როდესაც ქვეპუნქტების რაოდენობა ქართული ანბანის ასოების რაოდენობას აჭარბებს, ისინი ბოლო ასოს, „ჰ“-ს, შემდეგ ზედა ინდექსის დამატებით ინომრება (ე. წ. „პრიმ“ ქვეპუნქტები).

7. ხელმოწერის უფლებამოსილების მქონე თანამდებობის პირი

საკანონმდებლო ინიციატივის მქონე სუბიექტმა კანონპროექტში უნდა გაითვალისწინოს შესაბამისი ველი, რომელშიც იგი მიუთითებს ხელმოწერის უფლებამოსილების მქონე თანამდებობის პირის თანამდებობას და სახელსა და გვარს (ცხადია, ხელმოწერის გარეშე).

8. კანონის მიღების ადგილი და თარიღი

კანონპროექტში უნდა არსებობდეს შესაბამისი ველი, რომელშიც ავტორი მიუთითებს კანონის მიღების ადგილს და სავარაუდო თარიღს, მაგალითად: „ქუთაისი, 2017 წლის ... დეკემბერი“.

ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპი კანონპროექტის ავტორისგან მოითხოვს, რომ ნორმის შინაარსი მკაფიო და მისი სუბიექტისათვის ადვილი გასაგები იყოს. ნორმა მისი კეთილსინდისიერი წაკითხვის პირობებში აღნიშნულ სუბიექტს კანონმდებლის მიერ მოთხოვნილი ქცევის წესის იდენტიფიცირების შესაძლებლობას უნდა აძლევდეს და უნდა გამოიყვანოს ნებისმიერი პირის თვითნებობას მისი განმარტების შემთხვევაში.

ამრიგად, საკანონმდებლო ინიციატივა უშუალო და წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მექანიზმია. საკანონმდებლო საქმიანობა მისი მეშვეობით ხორციელდება. უმეტეს შემთხვევაში აქტუალური სამართლებრივი პრობლემის გადასაჭრელად სწორად დაწერილი კანონპროექტი ჯანსაღი დისკუსიის პირობებში წარმატებას აღწევს.

III. საკანონმდებლო წინადადება

საკანონმდებლო წინადადებაც, საკანონმდებლო ინიციატივის მსგავსად, უშუალო დემოკრატიის მექანიზმია. თუმცა მისი მეშვეობით არა მხოლოდ პირთა კანონმდებლობით განსაზღვრულ წრეს (როგორც ეს საკანონმდებლო ინიციატივის შემთხვევაში ხდება), არამედ საქართველოს თითოეულ მოქალაქეს შეუძლია მიმართოს წარმომადგენლობით ორგანოს და მის წევრებს მიაწოდოს შესაბამისი მოსაზრება ამა თუ იმ საკითხზე, კანონმდებლობის შეცვლის მიზნით.

საკანონმდებლო წინადადების წარდგენისთვის პირს არ მოეთხოვება იურიდიული ტექნიკის ცოდნა, ფორმალური დოკუმენტების

შედგენა, აგრეთვე ყველა იმ ნიუანსის გათვალისწინება, რომელიც აუცილებელია საკანონმდებლო ინიციატივისთვის. საკანონმდებლო წინადადება შესაძლოა დაინეროს თხრობის სახით, კანონმდებლობაში ან ყოველდღიურ ცხოვრებაში არსებული პრობლემის აღწერით, რომლის გადაჭრის გზად საკანონმდებლო წინადადების ავტორს კანონმდებლობის ცვლილება ესახება. თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ საკანონმდებლო წინადადება დასაბუთებული არ უნდა იყოს.

საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის თანახმად, საკანონმდებლო წინადადება არის საკანონმდებლო ინიციატივის უფლებების არმქონე სუბიექტის მიერ პარლამენტისათვის წარდგენილი, დადგენილი წესით გაფორმებული, დასაბუთებული მიმართვა ახალი კანონის მიღების, კანონში ცვლილების შეტანის ან კანონის ძალადაკარგულად გამოცხადების თაობაზე.¹ საკანონმდებლო წინადადების წარდგენის უფლება აქვთ საქართველოს მოქალაქეებს, სახელმწიფო ორგანოებს (გარდა საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებებისა და საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისა), ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, კანონით დადგენილი წესით საქართველოში რეგისტრირებულ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ გაერთიანებებს და სხვა იურიდიულ პირებს.²

საკანონმდებლო წინადადების ფორმალური მხარისადმი მოთხოვნების არარსებობა არ გამორიცხავს იმას, რომ იგი საკანონმდებლო ორგანოს საკანონმდებლო ინიციატივისთვის დადგენილი მოთხოვნების დაცვით წარედგინოს. ავტორი თავად აკეთებს არჩევანს, პარლამენტის წევრებს დასაბუთებული თხრობითი წინადადებებით მიმართოს თუ საკანონმდებლო ტექნიკის დაცვით ჩამოყალიბებული ნორმატიული წინადადებებით. პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ნორმატიული წინადადებების სახით ჩამოყალიბებული საკანონმდებლო წინადადება კანონმდებელთა უფრო მეტ ყურადღებას იმსახურებს, თუნდაც მხოლოდ იმის გამო, რომ მათ თავად არ უწევთ ნორმატიული წინადადებების ჩამოყალიბება.

საკანონმდებლო წინადადება უნდა შეიცავდეს მისი საჭიროების ავტორისეულ დასაბუთებას. საკანონმდებლო წინადადებაში მითითებული უნდა იყოს ცვლილების მიზეზი და არსი, აგრეთვე ავტორის ხელმოწერა, მისამართი და საკონტაქტო ტელეფონის ნომერი.³

1. იხ. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, მ. 150, პ. 1.

2. იქვე, პ. 2.

3. იქვე, პ. 3.

როდესაც საკანონმდებლო წინადადება შეიცავს მსჯელობას მხოლოდ სამართლებრივი პრინციპების დონეზე, ეს ნორმატიულ წინადადებებსა და თხრობით წინადადებებს შორის შუალედური შემთხვევაა. ასეთ მსჯელობას, თხრობითი წინადადებებისგან განსხვავებით, ნორმატიულ წინადადებებთან ერთად წარმატების მიღწევის მეტი შანსი აქვს.¹

საკანონმდებლო წინადადებას პარლამენტის ბიურო ან პარლამენტის თავმჯდომარე 5 დღის ვადაში გადასცემს კომიტეტებს წამყვანი კომიტეტის მითითებით, რომელიც მას განიხილავს 20 დღეში.

IV. განმარტებითი ბარათი

განმარტებითი ბარათი კანონპროექტის აუცილებელი ატრიბუტია.² საკანონმდებლო ინიციატივის შემთხვევაში მისი დაწერა სავალდებულოა, საკანონმდებლო წინადადების შემთხვევაში კი – ფაკულტატიური. განმარტებითი ბარათი ნორმის თელეოლოგიური და ისტორიული განმარტებების პირველწყარო და საფუძველია. ამრიგად, მისი ინფორმაციით ზედმიწევნით შევსება აუცილებელია ნორმის შემდგომი სიცოცხლისუნარიანობისთვის. განმარტებითი ბარათის როლი განსაკუთრებით დიდია მართლმსაჯულების განხორციელებისას – საერთო და საკონსტიტუციო სასამართლოები ნორმის შეფარდებისას განმარტებითი ბარათით ხელმძღვანელობენ, რათა დაადგინონ ამ ნორმის მიღების აუცილებლობა და მიზანი, რომელსაც კანონმდებელი მისი მიღებისას ისახავდა.

განმარტებითი ბარათის ფორმა ასეთია:

საქართველოს

კანონის/ორგანული კანონის

განმარტებითი ბარათი

ა) ზოგადი ინფორმაცია კანონპროექტის შესახებ:

ამ პუნქტში კანონპროექტის ავტორი წერს კანონპროექტის დასახელებას და კანონპროექტს რამდენიმე წინადადებით აღწერს.

1. იქვე, პ. 4.

2. იხ. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, მ. 147, პ. 3.

ა.ა) კანონპროექტის მიღების მიზეზი:

ამ პუნქტის შევსება აუცილებელია ნორმის ისტორიული განმარტებისათვის. ნორმის შემფარდებელი მისი განმარტებისას აღნიშნულ პუნქტზე დაყრდნობით ცდილობს არ გადაუხვიოს კანონმდებლის ნებას, რაც მას სამართალწარმოებას უმარტივებს.

ა.ბ) კანონპროექტის მიზანი:

ეს პუნქტი ქმნის ნორმის თელეოლოგიური განმარტების საფუძველს. შეიძლება თავისუფლად ითქვას, რომ ამ პუნქტის შევსება განმარტებითი ბარათის ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტია. აქ აღნიშნება ნორმის ლეგიტიმური საჯარო მიზანი, რომელზედაც საკონსტიტუციო სამართალწარმოების პროცესში დაცვის მხარე მიუთითებს.

აღნიშნულ პუნქტში ჩამოთვლილ მიზანთაგან თითოეული, კანონის უზენაესობის პრინციპიდან გამომდინარე, აუცილებლად ქვეყნის კონსტიტუციური წესრიგის ელემენტი უნდა იყოს. სწორედ ეს განაპირობებს მიზნის ლეგიტიმურობას.

დაუშვებელია, საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული ნორმა თვითმიზნური იყოს, მხოლოდ პირთა გარკვეული წრის უკანონო ინტერესებს ემსახურებოდეს და საჯარო და კერძო ინტერესებს შორის ბალანსს ვერ იცავდეს.

ა.გ) კანონპროექტის ძირითადი არსი:

ამ პუნქტში გადმოცემულია კანონპროექტის შინაარსი სამართლებრივი პრინციპების დონეზე, აღნიშნულია, რას არეგულირებს შემოთავაზებული ნორმა, რატომ არის მისი მიღება აუცილებელი და ა.შ. განმარტებითი ბარათის შედგენისას კანონპროექტის ავტორს თავისუფლად შეუძლია აღნიშნულ პუნქტში ჩაწეროს ის, რასაც კანონპროექტის მიღების აუცილებლობაში პარლამენტის წევრთა დარწმუნებისთვის ყველაზე მიზანშეწონილად მიიჩნევს.

ბ) კანონპროექტის ფინანსური დასაბუთება:

კანონპროექტის ფინანსური დასაბუთება ნორმის სიცოცხლისუნარიანობის განმაპირობებელი ფაქტორია. თუ ნორმის შესრულებისთვის სახელმწიფო ხარჯებია საჭირო, კანონპროექტში აუცილებლად უნდა მიეთითოს მათი დაფარვის წყარო. ეს არც ისე მარტივი შემთხვევაა, რადგან ყველა ხარჯი, რომლებსაც სახელმწიფო სწევს, აუცილებლად სახელმწიფო ბიუჯეტში უნდა იყოს ასახული, რაც მთავრობის თანხმობის გარეშე შეუძლებელია.

კანონპროექტის ფინანსური დასაბუთებისთვის მისი ავტორი ვალდებულია მიუთითოს:

ბ.ა) კანონპროექტის მიღებასთან დაკავშირებით აუცილებელი ხარჯების დაფინანსების წყარო;

ბ.ბ) კანონპროექტის გავლენა ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილზე;

ბ.გ) კანონპროექტის გავლენა ბიუჯეტის ხარჯვით ნაწილზე;

ბ.დ) სახელმწიფოს ახალი ფინანსური ვალდებულებები;

ბ.ე) კანონპროექტის მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები იმ პირობით, რომელთა მიმართაც ვრცელდება კანონპროექტის მოქმედება;

ბ.ვ) კანონპროექტით დადგენილი გადასახადის, მოსაკრებლის ან სხვა სახის გადასახდელის ოდენობა და ოდენობის განსაზღვრის პრინციპი.

გ) კანონპროექტის მიმართება საერთაშორისო სამართლებრივ სტანდარტებთან

ეს პუნქტი ქმნის საფუძველს „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი იერარქიის დაცვისათვის. კანონპროექტი (საქართველოს ორგანული კანონი, საქართველოს კანონი, კანონის ძალის მქონე სხვა ნორმატიული აქტი) აუცილებლად უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, რადგან ისინი საქართველოს კონსტიტუციისა და კონსტიტუციური კანონის შემდეგ ეროვნულ ნორმატიულ აქტთა სისტემაში საკანონმდებლო აქტებზე მაღლა მდგომი იურიდიული დოკუმენტებია. კანონპროექტის ავტორი ვალდებულია დაასაბუთოს ნორმატიული წინადადებების ამ აქტებთან შესაბამისობა. აღნიშნული პუნქტი მოიცავს შემდეგ კომპონენტებს:

გ.ა) კანონპროექტის მიმართება ევროკავშირის დირექტივებთან;

გ.ბ) კანონპროექტის მიმართება საერთაშორისო ორგანიზაციებში საქართველოს წევრობასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებთან;

გ.გ) კანონპროექტის მიმართება საქართველოს ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებებთან და შეთანხმებებთან.

დ) კანონპროექტის მომზადების პროცესში მიღებული კონსულტაციები: ამ პუნქტის შევსებისას კანონპროექტის ავტორი ცდილობს დაარწმუნოს საკანონმდებლო ორგანოს წევრები, რომ კანონპროექტი არ წარმოადგენს მხოლოდ ერთი პირის ნააზრევს, მასში გამოიხატება კოლექტიური ნება და ამავე დროს არის თეორიულად დასაბუთებული. განმარტებითი ბარათის ეს ნაწილი მოიცავს შემდგომ კომპონენტებს:

დ.ა) კანონპროექტის შემუშავებაში მონაწილე სახელმწიფო, არა-სახელმწიფო ან/და საერთაშორისო ორგანიზაცია (დანესებულება), ექსპერტი, ასეთის არსებობის შემთხვევაში,

დ.ბ) კანონპროექტის შემუშავებაში მონაწილე ორგანიზაციის (დანესებულების) ან/და ექსპერტის შეფასება კანონპროექტის მიმართ, ასეთის არსებობის შემთხვევაში.

ე) კანონპროექტის ავტორი:

კანონპროექტის ავტორის მითითება აუცილებელია საპარლამენტო საქმიანობის ფორმალური მხარის მოთხოვნებისათვის. ამ კრიტერიუმის საფუძველზე ხდება სტატისტიკის შედგენა, სადებუტატო საქმიანობის ანგარიშის საზოგადოებისთვის წარდგენა და ა.შ.

ვ) კანონპროექტის ინიციატორი:

კანონპროექტის ინიციატორი შესაძლოა განსხვავდებოდეს კანონპროექტის ავტორისგან ან კანონპროექტის ავტორთან ერთად მოიცავდეს სხვა, საკანონმდებლო ინიციატივის უფლების მქონე პირთა ჩამონათვალს.

რაც შეეხება უშუალოდ კანონპროექტისთვის დასამატებელი დოკუმენტების სიას, მას თან უნდა ერთვოდეს:

1. თუ კანონპროექტი იწვევს სხვა საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანას – იმ მუხლის (მუხლების) მოქმედი სრული რედაქცია, რომელშიც (რომლებშიც) წარმოდგენილი კანონპროექტით შედის ცვლილება, მათ შორის, ხდება მისი (მათი) ამოღება;
2. დამოუკიდებელი ექსპერტის დასკვნა კანონპროექტთან დაკავშირებით, ასეთის არსებობის შემთხვევაში;
3. შესაბამის ორგანოში კანონით დადგენილი წესით რეგისტრირებული ლობისტის დასკვნა კანონპროექტთან დაკავშირებით, ასეთის არსებობის შემთხვევაში;
4. კომიტეტის მიერ საკანონმდებლო ინიციატივის წესით წარდგენილი კანონპროექტის შემთხვევაში – კომიტეტის სხდომის ოქმი, რომელშიც მითითებულია მისი წარდგენის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილება;
5. საქართველოს მთავრობის მიერ საკანონმდებლო ინიციატივის წესით წარდგენილი კანონპროექტის შემთხვევაში – მთავრობის სხდომის ოქმი, რომელშიც მითითებულია მისი წარდგენის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილება.

V. რეფერენდუმი და პლემბისციტი

რეფერენდუმი და პლემბისციტი არის უშუალო დემოკრატიის ფორმები, რომელთა მეშვეობითაც სახელმწიფოს მოქალაქეები მონაწილეობენ სახელმწიფოს მართვაში, კერძოდ, ნესების დადგენაში.

დემოკრატიის საწყის ეტაპზე, როდესაც მოსახლეობის რაოდენობა ბერძნული ქალაქ-სახელმწიფოების მმართველებს ხელს უწყობდა იმაში, რომ ადვილად გაეგოთ ხალხის აზრი, რეფერენდუმი ან პლემბისციტი მათი საქმიანობის ძირითადი მექანიზმი იყო და, უამრავი ხარვეზის (მაგალითად, მხოლოდ მამაკაცებს შეეძლოთ მასში მონაწილეობა) მიუხედავად, სახელმწიფოსთვის საჭირო გადამწყვეტილებას მაღალი ლეგიტიმაცია ჰქონდა.

თანამედროვე სახელმწიფოებში რეფერენდუმი გავლენას ახდენს კანონმდებლობის ჩამოყალიბებაზე. მიუხედავად საქართველოს კონსტიტუციის დებულებისა (მ. 74, პ. 2), რომლის თანახმად, არ შეიძლება რეფერენდუმის მოწყობა კანონის მისაღებად ან გასაუქმებლად, „რეფერენდუმის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი მიუთითებს, რომ რეფერენდუმის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება ძალაში შედის მისი გამოქვეყნების დღიდან, აქვს იურიდიული ძალა და საბოლოოა. რეფერენდუმის შედეგებს აქვს პირდაპირი მოქმედების ძალა.¹

რაც შეეხება პლემბისციტს, ის არის კენჭისყრით საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე საქართველოს ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად. პლემბისციტის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა.²

პლემბისციტი არის რომის სამართლის ინსტიტუტი, სადაც იგი (როგორც თავად სიტყვა მიანიშნებს) საზოგადოების დაბალი ფენის აზრის გასაგებად გამოიყენებოდა. თანამედროვე სამყაროში ეს ინსტიტუტი რომის სამართლის რეცეფციის საფუძველზე დამკვიდრდა.

საქართველოში რეფერენდუმს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი,³ ხოლო პლემბისციტს – საქართველოს პრემიერ მინისტრი.⁴ რეფერენდუმის დანიშვნის ინიციატორები შესაძლებელია იყვნენ საქარ-

1. „რეფერენდუმის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი, მ. 28, პ. 2.

2. იქვე, მ. 81, პ. 1, 3.

3. იქვე, მ. 9, პ. 1.

4. იქვე, მ. 81, პ. 2.

თველოს პარლამენტი, საქართველოს მთავრობა და არანაკლებ 200 000 ამომრჩეველი. პრეზიდენტი რეფერენდუმის ჩატარების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს მისი ჩატარების მოთხოვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში.⁵ პლებისციტს პრემიერ-მინისტრი ნიშნავს საკუთარი შეხედულებისამებრ.

მიუხედავად იმისა, რომ რეფერენდუმით უშუალო დემოკრატია ხორციელდება და მიღებულ გადაწყვეტილებას მაღალი პირდაპირი ლეგიტიმაცია აქვს, თანამედროვე სამართლის თეორიები აკრიტიკებენ რეფერენდუმის ინსტიტუტს, როგორც გადაწყვეტილების მიღების ფორმას, რადგან ამ პროცესში უმცირესობის ინტერესების დაცვა შეუძლებლად მიაჩნიათ. რაც შეეხება პლებისციტს, აღნიშნული თეორიების თანახმად, იგი სამართლებრივზე მეტად პოლიტიკური პროცესია და, მიუხედავად იმისა, რომ უშუალო მოქმედების ძალა არ აქვს, პლებისციტი ყოველთვის დიდ გავლენას ახდენს სახელმწიფოში არა მხოლოდ სამართლის, არამედ პოლიტიკური კურსის ჩამოყალიბებაზე.⁶

5. იქვე, მ. 4, პ. 1.

6. მაგალითად, 2008 წელს საქართველოში, საპარლამენტო არჩევნების პარალელურად, ჩატარდა პლებისციტი საქართველოს ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში (ნატო) განევრიანების თაობაზე.

ლიტერატურა:

ბეჟაშვილი, ლევან, საკანონმდებლო ტექნიკამ სამართალშემოქმედების მეთოდური სახელმძღვანელო, თბილისი, 2012.

გეგენავა, დიმიტრი/ზურჯანაძე, გიორგი, მითითებისა და აღნიშვნის სტანდარტი სამართალში, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი, თბილისი, 2013;

ვაჩაძე, მათა/თორდია, ინგა/ტურავა, პაატა/წიკუბლაძე, ნათია, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბილისი, 2005;

კორკელია, კონსტანტინე, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისაკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბილისი, 2007;

კორკელია, კონსტანტინე, ქურდაძე, ირინე, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, თბილისი, 2003;

მჭედლიძე, ნანა, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბილისი, 2017;

საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სასამართლოს გადაწყვეტილების შედგენისას გასათვალისწინებელი ძირითადი წესების შესახებ, თბილისი, 2010;

საქართველოს უზენაესი სასამართლო, სახელმძღვანელო წინადადებები სისხლის სამართლის საქმეზე განაჩენის ფორმის, მისი დასაბუთებულობისა და ტექსტის სტილისტიკური გამართულობის თაობაზე (განკუთვნილია საერთო სასამართლოების მოსამართლეებისათვის), თბილისი, 2015;

შმიტი, შტეფან/რიჰტერი, ჰარალდ, მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2013;

ჯანაშია, სიმონ/გაბრიჩიძე, ნათია/ყვანია, ნინო/ფრუიძე, ნინო/ტატიშვილი, ელენე/გულიაშვილი, ნინო, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური სტილი: სახელმძღვანელო წიგნის, სტატიის, დისერტაციისა და სხვადასხვა აკადემიური ნაშრომის ავტორებისთვის, თბილისი, 2011;

ჰენშელი, სანდრა, სამოქალაქო კაზუსების დამუშავების მეთოდოლოგია, თბილისი, 2009;

Bitter, Georg/Rauhut, Tilman, Grundzüge zivilrechtlicher Methodik — Schlüssel zu einer gelungenen Fallbearbeitung, JuS 2009, 289;

Brox, Hans, Walker, Wolf-Dietrich, Allgemeiner Teil des BGB, Vahlen, 37. Aufl., 2013;

Bringewat, Peter, Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 3. Aufl., Kohlhammer, 2016;

Edwards, Linda H., Legal Writing and Analysis, Fourth Edition, Wolters Kluwer, 2015;

Faber, Wolfgang, Falllösungstraining zum Grundkurs Bürgerliches Recht, Uni Salzburg, 2013;

Hampshire, Stuart, Innocence and Experience, Harvard University Press, 1989;

Heinrichs, Helmut, in Palandt BGB Kommentar, 67. Aufl., Beck, 2008;

Henning, Piper/Pokrant, Günther/Gran, Andreas, Transport- und Logistikrecht: Höchstrichterliche Rechtsprechung und Vertragsgestaltung, 8. Aufl., RWC Verlag, 2007;

Heussen, Benno (Hrsg.), Handbuch, Vertragsverhandlung und Vertragsmanagement, Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 3. Aufl., 2007;

Hildebrand, Tina, Juristischer Gutachtenstil, Ein Lehr- und Arbeitsbuch, 1. Aufl., 2014;

Hoffmeister, Johannes (Hrsg.) Wörterbuch der philosophischen Begriffe, Meiner Felix Verlag GmbH 1993;

Hofmann, Frank, Skript: Schuldrecht BT 1, Vertragliche Schuldverhältnisse, 3. Aufl., 2014;

- Imbeck, Martin, Austauschverträge — Basischeckliste und Kommentierung, in: Heussen (Hrsg.) u.a., Handbuch Vertragsverhandlung und Vertragsmanagement, 3. Aufl., 2007;
- Junker, Abbo/Kamanabrou, Sudabeh, Vertragsgestaltung, 4. Aufl., Beck, 2014;
- Jänig, Ronny, Vertragsgestaltung im Wirtschaftsrecht; Göttingen, 2013;
- Keller, Cherish, Legal Writing for International LL.M. Students, Chicago-Kent College of Law, 2016;
- Köhler, Helmut, BGB Allgemeiner Teil, Beck, 36. Aufl., 2012;
- Kunkel, Carsten, Vertragsgestaltung, Eine methodisch-didaktische Einführung, 1. Aufl., Springer, 2016;
- Langenfeld, Gerrit, Vertragsgestaltung: Methode, Verfahren, Vertragstypen, 2. Aufl., Beck, 2010;
- Leflar, Robert, A., Some Observations Concerning Judicial Opinions, Columbia Law Review, Vol. 61, No. 5, (May), 1961;
- Medicus, Dieter, Allgemeiner Teil des BGB, 8. Aufl., C. F. Müller, 2002;
- Murray, Michael D./De Sanctis, Christy H., Legal Writing and Analyses, Foundation Press, Second Edition, 2009;
- Musielak, Hans-Joachim/Hau, Wolfgang, Grundkurs BGB, Beck, 13. Aufl., 2013;
- Neumann Jr., Richard K./Tiscione, Kristen Konrad, Legal reasoning and Legal Writing, Seventh Edition, Wolters Kluwer, 2005;
- The European Parliament And The Council of The European Union, Certain Legal Aspects of Information Society Services, in Particular Electronic Commerce, in The Internal Market (Directive on electronic commerce), Directive 2000/31/EC, 8 June 2000.
- Steinberg, Georg, Angewandte juristische Methodenlehre für Anfänger: Erläutert an Beispielen aus dem Strafrecht, Peter-Lang-Verlag, 2006;

Storrie, Matthias E., Freedom of Contract: Mandatory and Non-mandatory Rules in European Contract Law, 15 Eur. Review of Private L, 233-250, 2007;
Stangl, Andreas., Vertragsrecht, 2011;

Schmittat, Karl-Oskar., Einführung in die Vertragsgestaltung, 4. Aufl., Beck, 2015;

Reich, Dietmar O./ Schmitz, Peter, Einführung in das Bürgerliche Recht, 3. Aufl., Springer Gabler, 2000;

Ritterhaus, Gerald/Teichmann, Christopf, Anwaltliche Vertragsgestaltung, 2. Aufl., Heidelberg, 2003;

Valerius, Brian, Einführung in den Gutachtenstil, 4. Aufl., Springer, 2017;

Veltmann, Till, Sachenrecht 1, 20. Aufl., Alpmann Schmidt, 2015;

Weitemeyer, Birgit, Vertragsgestaltung, Dresden, 2006;

Zerres, Thomas, Bürgerliches Recht, Eine Einführung in das Zivilrecht und die Grundzüge des Zivilprozessrechts, 29. Aufl., Springer, 2016.

